

**БОЛАЛАР КАСАЛЛИКЛАРИНИ
ИНТЕГРИРЛАШГАН УСУЛДА
ОЛИБ БОРИШ**

**2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА
БЎЛГАН КАСАЛ БОЛА
АҲВОЛИНИ БАҲОЛАНГ ВА
ТАСНИФЛАНГ**

**Жаҳон Соғлиқни Сақлаш
Ташкилоти, Бола соғлиги ва
Ривожланиш бўлими (СНД).
Ўзбекистон Республикаси
Соғлиқни сақлаш вазирлиги**

ЮНИСЕФ

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI SOĖLIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TIBBIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI
RESPUBLIKA IXTISOSLASHTIRILGAN PEDIATRIYA
ILMIY -AMALIY TIBBIET MARKAZI

“TASDIQLAYMAN”

ЎзР ССВ Фан ва ўқув юртлари
бош бошқармаси бошлиғи
Т.Ф.Д.У.С.Исмаилов
2013 й. 19 афрел
№ 5 баённома

“KELESHILDI”

ЎзР ССВ Тиббий таълимни
ривожлантириш маркази
директори
М.Х.Алимова
2013 й. 19 афрел
№ 5 баённома

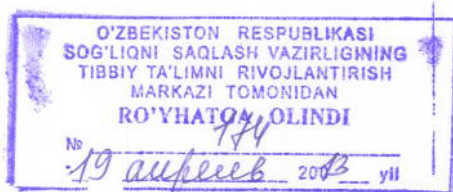

Болалар касалликларини интегрирлашган усулда
олиб бориш

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН КАСАЛ
БОЛА АҲВОЛИНИ БАҲОЛАНГ ВА
ТАСНИФЛАНГ

Болалар касалликларини интегрирлашган усулда олиб бориш
бўйича
ЖССТ томонидан ишлаб чиқилган ва Ўзбекистон Республикаси
мутахассислари томонидан мослаштирилган

ЎҚУВ КУРСИ

Тошкент 2013

Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилоти 1998

Ушбу ҳужжат кенг омма учун чоп этишга мўлжалланмаган бўлиб, барча ҳуқуқлар Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилотига тегишлидир. (ЖССТ). Ушбу ҳужжат ЖССТ-нинг олдиндан берилган ёзма рухсатисиз тўлиқ ёки қисман таржима этилиши, эркин ҳолда тўпламлар ва рефератлар учун фойдаланилиши мумкин эмас. Ушбу ҳужжатнинг бирорта қисми ҳам, ЖССТ-нинг олдиндан берилган рухсатисиз, маълумотлар базасида сақланиши, ёки барча-механик, электрон ёки бошқа йулар билан узатилиши мумкин эмас.

«Болалар касалликларини интегрирлашган усулда олиб бориш» ўқув курси Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилотининг Бола Соғлиғи ва Ривожланиш Бўлими (СНД) ва ЮНИСЕФ томонидан АСТ International, Атланта, Жоржия, АҚШ, билан шартнома асосида тайёрланган.

Ушбу қўлланма, Болалар касалликларини интегрирлашган усулда олиб бориш стратегияси бўйича миллий тренерлар т.ф.д. З.Е. Умарназарова, т.ф.д. И.М. Ахмедова, т.ф.н. Г.Б. Утепова томонидан матнлар асосида қайтадан ЖССТ охириги тавсиялари асосида янгиланди ва қайта чоп этилган (Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни Сақлаш вазирлигининг Республика ихтисослаштирилган педиатрия илмий-амалий тиббиёт маркази, Тошкент педиатрия тиббиёт институти).

Ўқув курси бирламчи бўғин тизими, болалар тиббиёт муассасалари, шунингдек тиббиёт олий ўқув юртлари, ўрта махсус ўқув юртлари ва Тошкент врачлар малакасини ошириш институти ўқув дастурларига киритиш учун мўлжалланган.

Тақризчилар: Э.А. Шомансурова, т.ф.д., ТошПТИнинг амбулатория тиббиёти кафедраси мудири

К.Ш. Салихова, т.ф.н. ЎзРССВ РИПИАТ Маркази илмий-ишлар бўйича директор муовини

Ўқув курси ЎзР ССВ РИПИАТ Марказида 2013 йил 14 мартдаги Илмий Кенгашида кўриб чиқилди ва тасдиқланди, 3-мажлис баённомаси.

Илмий котиба т.ф.н.

[Handwritten signature]

Д.С. Арипова

МУҚАДДИМА.....	5
ЎҚИТИШДАН МАҚСАД	5
1.0. БОЛАНИНГ МУАММОЛАРИ ТЎҒРИСИДА ОНАСИДАН СЎРАНГ.....	6
2.0. УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОР-ЙЎҚЛИГИНИ ТЕКШИРИБ КЎРИНГ	8
МАШҚ А.....	11
3.0. ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ	14
3.1. ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИНИ БАҲОЛАНГ	15
3.2. ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИНИ ТАСНИФЛАНГ.....	19
МАШҚ Б.....	26
МАШҚ В.....	31
4.0. ДИАРЕЯНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ	33
4.1. ДИАРЕЯНИ БАҲОЛАНГ	33
МАШҚ Г	37
4.2. ДИАРЕЯНИ ТАСНИФЛАНГ	38
4.2.1. СУВСИЗЛАНИШНИ ТАСНИФЛАНГ.....	38
МАШҚ Д.....	42
4.2.2. ЧЎЗИЛУВЧАН ДИАРЕЯНИ ТАСНИФЛАНГ	44
4.2.3. ДИЗЕНТЕРИЯНИ ТАСНИФЛАНГ	45
МАШҚ Е.....	46
МАШҚ Ж.....	51
5.0. ИСИТМАНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ	53
5.1. ИСИТМАНИ БАҲОЛАНГ.....	54
5.2. ҚИЗАМИҚНИ БАҲОЛАНГ	57
МАШҚ З.....	59
МАШҚ И	61
МАШҚ К	64
5.3. ИСИТМАНИ ТАСНИФЛАНГ	65
5.4. ҚИЗАМИҚНИ ТАСНИФЛАНГ	69
МАШҚ Л.....	72
МАШҚ М.....	81
6.0. БОЛАНИНГ ТОМОҒИДАГИ МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ	83
6.1. ТОМОҚ МУАММОСИНИ БАҲОЛАНГ	83
6.2. ТОМОҚ МУАММОСИНИ ТАСНИФЛАНГ	84
МАШҚ Н	86
7.0. ҚУЛОҚ МУАММОЛАРИНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ	88
7.1. ҚУЛОҚ МУАММОЛАРИНИ БАҲОЛАНГ	88
7.2. ҚУЛОҚҚА АЛОҚАДОР МУАММОЛАРНИ ТАСНИФЛАНГ.....	90
МАШҚ О	92
8.0. ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ЁКИ КАМҚОНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИБ КЎРИНГ.....	94
8.1. ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ВА КАМҚОНЛИКНИ БАҲОЛАНГ	95
МАШҚ П	98
МАШҚ Р	100
8.2. ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ҲОЛАТИНИ ТАСНИФЛАНГ	103
8.2.1. КАМҚОНЛИК ҲОЛАТИНИ ТАСНИФЛАНГ	104
МАШҚ С.....	106
9.0. БОЛАНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ БАҲОЛАНГ ВА ХАВФСИЗ ИММУНИЗАЦИЯНИ ТАЪМИНЛАНГ.....	114
МАШҚ Т	118
10.0. БОШҚА МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ	121
МАШҚ У.....	122
МАШҚ Ф	130
МАШҚ Қ.....	132
ИЛОВА	135

МУҚАДДИМА

Она ўз боласини маълум бир муаммо ёки симптомга даво қилиш учун тиббий муассасага олиб келади. Лекин Сиз аниқ кўриниб турган мазкур муаммо ёки симптомнинг ўзигагина қараб боланинг аҳволини баҳолайдиган бўлсангиз, касалликнинг бошқа белгиларини сезмай қолишингиз мумкин. Болада пневмония, диарея, иситмали касаллик, фарингит, қизамиқ ёки озиқланишнинг бузилиши бўлиши мумкин. Даво қилинмасдан қолиб кетадиган бўлса, бу касалликлар ёш гўдақларнинг ўлимига ёки ногирон бўлиб қолишига сабаб бўлиши мумкин.

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН КАСАЛ БОЛА АҲВОЛИНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ схемаси ана шундай касаллик белгилари сезилмай қолиб кетмаслиги учун касал бола аҳволини баҳолаш ва таснифлаш ишларини қай тариха ўтказиш кераклигини тасвирлаб беради, ушбу схемага амал қилиб, Сиз боланинг муаммолари тўғрисида онадан сўраб-суриштириб кўришингиз ва болада умумий хавф аломатлари бор-йўқлигини билиб олишингиз керак. Сўнгра мана бундай бешта асосий белгилар: йўтал ёки нафас қийинлиги, диарея, иситма, томоқ оғриғи ёки қулоққа алоқадор муаммолар бор-йўқлигини сўраб кўринг. Болада ана шу асосий симптомларни биттаси ёки бир нечтаси топиладиган бўлса, демак, бу бола жиддий касал бўлиши мумкин. Агар асосий симптом топилса, касалликни таснифлаб олиш учун қўшимча саволлар бериб кўринг. Шу билан бирга гельминтлар ҳақида ҳам сўраб билинг. Болада озиқланишнинг бузилиши ва камқонлик бор-йўқлигини текширинг. Шунингдек, боланинг қандай касалликларга қарши ва қачон эмланганини суриштириб билиб олинг ва онаси кўрсатиб ўтган бошқа муаммоларни баҳолаб чиқинг.

ЎҚИТИШДАН МАҚСАД

Ушбу модулда қуйидаги кўникмалар баён этиб ўтилади ва уларни амалда қўллаб кўриш учун имкон берилади:

- * Боланинг муаммолари тўғрисида онадан қандай сўраб-суриштириш керак.
- * Умумий хавф белгилари бор-йўқлигини қайдай текшириб кўриш керак.
- * Бешта асосий симптом:
 - йўтал ёки нафас қийинлиги;
 - диарея;
 - иситма;
 - томоқ оғриғи;
 - қулоққа алоқадор муаммолар бор-йўқлиги тўғрисида онадан қандай сўраб-суриштириш керак.
- * Агар асосий симптом топилса, кейин:
 - болада асосий симптомга боғлиқ бўлган белгилар бор-йўқлигини қандай текшириб кўриш керак;
 - белгилар бор ёки йўқлигига қараб касалликни қандай таснифлаш керак.
- * Болада озиқланишнинг бузилишига алоқадор белгиларни ва камқонликни қандай текшириб кўриш ва боланинг озиқланиш ҳолатини баҳолашни қандай ўтказиш керак.
- * Боланинг қандай касалликларга қарши ва қачон эмланганлигини ва бугун қандай бўлмасин бирор эмлаш ишларини ўтказиш зарур ёки зарур эмаслигини қай тариха аниқлаш лозим.
- * Бошқа муаммоларни қандай қилиб билиб олиш керак.

БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ схемаси тўғрисида ўқитувчингиз Сизга батафсил сўзлаб беради.

1.0. БОЛАНИНГ МУАММОЛАРИ ТЎҒРИСИДА ОНАСИДАН СЎРАНГ

Бола касал бўлгани учун уни онаси (ёки оиланинг бошқа бир аъзоси, масалан, отаси, бувиси, опаси ёки акаси) амбулаторияга олиб келади. Бироқ оналар болаларини кўпинча эҳтиётдан текшириб кўриш, эмлатиш ёки жароҳатига даво қилиш учун олиб келишади. Бола касал бўлгани учун онаси уни амбулаторияга олиб келган маҳалда Сизнинг нималар қилишингиз кераклиги *БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ* схемасида босқичма-босқич тасвирлаб ўтилган.

Касал бола амбулаторияга олиб келинганида тиббиёт ходими одатда унинг нима сабабдан олиб келинганини аниқлаб олади. Тиббиёт ходими болани тарозида тортиб, танасининг ҳароратини ўлчайди ва олинган маълумотларни беморнинг амбулатория картасига, ёзув шаклига ё бўлмаса, кичикроқ бир қоғоз варақасига ёзиб қўяди. Сўнгра она ва бола текширувдан ўтиш учун тиббий ходимининг олдига киради.

Она ва унинг касал боласини қабул қилганингизда Сиз:

- **Она билан дўстона муносабатда бўлиб саломлашинг ва унинг ўзи билан боласига ўтиришни таклиф этинг.**

Касалликка қилинадиган даво схемасини тўғри танлаб олиш учун Сиз боланинг ёшини билишингиз керак. Боланинг ёшини билиш учун амбулатория картасига қараб кўринг.

- Боланинг ёши 2 ойликдан 5 ёшгача бўлса, унинг аҳволини *БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ* схемасидаги босқичларга мувофиқ баҳолаб, таснифланг.
- Боланинг ёши 0-2 ойликкача бўлса, унинг аҳволини *ГЎДАК* схемасидаги босқичларга мувофиқ баҳолаб, таснифланг. (Касал гўдакларга даво қилиб бориш тўғрисида Сиз ўқув курсида кейинроқ бирмунча батафсил билиб оласиз).

Бола танасининг оғирлиги ва ҳарорати ўлчаниб, ёзиб олинганини текшириб кўринг. Агар бундай қилинмаган бўлса, болани тарозида тортиб кўриб, тана ҳароратини ўлчаш ишларини кейинроқ, ундаги асосий симптомларни баҳолаб, таснифлайдиган вақтингизда бажарасиз. Мазкур босқичда болани ечинтирманг ва безовта қилманг.

- **Боланинг муаммолари тўғрисида онасидан суриштириб кўринг.**

Боланинг муаммолари тўғрисида онаси айтганларини ёзиб олинг.

Боланинг муаммолари тўғрисида онасидан суриштириб кўриш кераклигининг муҳим сабабларидан бири она билан ўртада яхши мулоқот ўрнатишдир. Мулоқот яхши бўлса, онани хотиржам қилиш ва ўзи ҳамда боласи яхши тиббий хизматдан баҳраманд бўлишига ишонтириш осон бўлади. Беморни кўздан кечириш давомида боланинг касаллигига кейинроқ даво қилар экансиз, Сиз касал болага уй шароитида парвариш қилишни онасига ўргатишингиз ва унга шу тўғрида маслаҳат беришингиз керак бўлади. Шундай қилиб, болани кўздан кечиришнинг бошиданоқ онаси билан яхши мулоқот ўрнатиш зарур.

Тўғри мулоқат кўникмаларидан фойдаланиш учун:

- **Онанинг Сизга айтаётган гапларини диққат билан тингланг.** Бу – унинг ташвишларига Сизнинг жиддийлик билан ёндошаётганингизни кўрсатиб беради.
- **Она тушунадиган сўзларни ишлатинг.** У Сиз берган саволларни тушунмаса, боланинг аҳволини тўғри баҳолаш ва таснифлаш учун зарур маълумотларни Сизга бера олмайди.
- **Саволларга жавоб бериш учун онага вақт беринг.** Масалан, Сиз суриштираётган белги болада бор-йўқлигини ўйлаб кўриш учун онага вақт керак бўлиши мумкин.
- **Она ўзининг жавобида ишонч билан гапиролмаса, унга кўшимча саволлар бериб кўринг.** Асосий симптом ёки унга алоқадор белги тўғрисида суриштираётганингизда она ўша симптом ёки белги бор-йўқлигини ишонч билан айта олмаслиги мумкин. Унга бирмунча аниқ жавоб беришга ёрдамлашиш учун кўшимча саволлар бериб кўринг.

Она билан мулоқат пайтида

- уни ҳаракатларини муҳокама этувчи, масалан "нотўғри", "ёмон" каби сўзларни ишлатмасликка;
- ўтирган пайтда Сизнинг бошингиз онанинг боши билан бир сатҳда бўлишига;
- она сўзлаётганида, эътиборингизни унга қаратишга;
- орангизда тўсиқлар (стол) бўлмаслигига;
- Сизда уни эшитишга вақтингиз борлигини кўрсатишга **ҳаракат қилинг.**

➤ Ушбу ташрифнинг мазкур муаммо бўйича биринчи ёки кейинги ташриф эканини билиб олинг.

Агар мазкур касаллик ёки муаммо муносабати билан бола биринчи бор кўрилиб, кўздан кечириляётган бўлса, демак, бу **биринчи** ташриф бўлади.

Агар бола худди шу касаллик муносабати билан бундан бир неча кун илгари кўрилиб, кўздан кечирилган бўлса, у ҳолда бу – **кейинги** ташриф бўлади.

Кейинги ташрифнинг вазифаси биринчисидан кўра бошқача. Кейинги ташриф вақтида тиббий ходим биринчи ташриф вақтида ўзи буюрган даво болага ёрдам берганми-йўқми, аниқлаб олади. Бир неча кундан кейин боланинг аҳволи яхшиланмаган ёки ёмонлашиб қолган бўлса, тиббий ходим болани касалхонага юборади ёки унга бошқа даво тайинлайди.

Мазкур ташрифни биринчи ёки такрорий эканлигини аниқлашда, беморларни Сизнинг тиббий мусасангизда рўйхатга олиш жараёни қандай йўлга қўйилганига ва мурожаат этиш сабабларини аниқлашга боғлиқ. Тиббий муассасаларда оналарга кейинги сафар уларнинг қачон келишлари боланинг ривожланиш харитасига ёки махсус карточкага белгиланади. Бошқа ҳолларда тиббий ходим касални рўйхатга олиш вақтида онанинг нима сабабдан мурожаат қилиб келганини сўрайди.

Кейинги ташриф вақтида нималар қилиш кераклигини Сиз ўқув курсида кейинроқ билиб оласиз. Мазкур модулдаги мисоллар ва машқлар биринчи ташриф учун олиб келишган болага тааллуқлидир.

2.0. УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОР-ЙЎҚЛИГИНИ ТЕКШИРИБ КЎРИНГ

Касал болаларнинг ҳаммасида умумий ҳавф белгилари бор-йўқлигини текшириб кўринг.

Агар:

- бола суюқлик ича олмайдиган ёки эма олмайдиган;
- ҳар қандай овқат ёки суюқликдан сўнг қайт қиладиган;
- шу касалик мобайнида тиришиб, шайтонлаган ёки кўрик пайтида шайтонлаш кузатилса;
- летаргик (уйқучан) ҳолатда ёки беҳуш бўлса, унда ушбу касал болада умумий хавф белгилари бор, деб ҳисобланади.

Болада умумий хавф белгилари бўлса, демак, унинг аҳволи жиддий. Умумий хавф белгилари бор болаларнинг кўпчилигини ЗУДЛИК БИЛАН касалхонага юбориш керак бўлади. Улар антибиотикларни инъекция қилиб, кислород бериб ёки тиббий муассасангизда йўқ бўлиши мумкин бўлган бошқа чораларни кўриб амалга ошириладиган ҳаётий зарур давога муҳтож бўлишлари мумкин. Боланинг аҳволига баҳо беришнинг қолган босқичларини тезлик билан тугатинг. Шошилиш даво ўтказиш *Давони белгиланг* модулида батафсил ёритилган.

Куйида «Баҳоланг» устунчасининг биринчи бўлими келтирилган. Унда умумий хавф белгилари бор-йўқлигини қайдай текшириб кўриш кераклиги тасвирланган.

Умумий хавф белгилари бор-йўқлигини текшираётганингизда:

УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИБ КЎРИНГ	
Сўранг: <ul style="list-style-type: none">• Ича олмайди ёки эма олмайдами?• Ҳар қандай овқат ёки суюқликдан сўнг қайт қиладими?• Шайтонлаш бўлдиими?	Кўздан кечиринг: <ul style="list-style-type: none">• Летаргик (уйқучан) ёки беҳуш ҳолатдами?
Ҳар қандай умумий хавф белгиси бор болага ДАРҲОЛ эътибор бериш керак; шифохонага ётқизишни кечиктирмаслик учун текширувни ва шошилиш даво тезроқ тугалланг	

СЎРАБ КЎРИНГ: Бола суюқлик ича оладими ёки эма оладими?

Агар бола эма олмаса, суюқлик ёки кўкрак сутини юта олмаса, демак, болада «суюқлик ича олмайди ёки кўкракни эма олмайди» белгиси бор.

Онадан «болангиз ича оладими?» деб сўраганингизда ушбу саволни у тушунганига ишонч ҳосил қилинг. Агар у болам суюқлик ича олмайди ёки кўкрак эма олмайди, деб айтадиган бўлса, ундан болага қандай бўлмасин бирор суюқлик берилганида қандай ҳодиса содир бўлишини кўрсатиб беришни илтимос қилинг. Масалан, бола суюқликни оғзига олиб, юта оладими? Агар онанинг жавоби тўғрилигига ишончингиз комил бўлмаса,

болага тоза сув ёки кўкрак сути бериб кўришни унга таклиф этинг. Бола сув ёки кўкрак сутини юта оладими, қараб кўринг.

Эмадиган болаларда буруннинг битиб қолгани кўкрак эмишини қийинлаштириб қўйиши мумкин. Боланинг бурнини тозалаганингиздан кейин у кўкракни эма оладиган бўлса, демак, бу болада «суюқлик ича олмайди ёки кўкракни эма олмайди» белгиси йўқ.

СЎРАБ КЎРИНГ: Бола ҳар қандай еган овқатини ёки ичган суюқлигини қайт қиладими?

Еган овқатини ва ичган суюқлигини ўзида олиб қололмай, қайт қиладиган болада «ҳар қандай еган овқати ёки ичган суюқлигини қайт қилади» белгиси бор. Бола ниманики ютадиган бўлса, ҳаммасини дарҳол қусиб ташлайверади. Ҳар қандай еган овқат ёки ичган суюқлигидан кейин қусаверадиган бола овқат, суюқлик ёки ичириладиган дори препаратларини организмида олиб қололмайди. Бола баъзида қусадиган бўлсаю, лекин суюқликнинг бир қисмини ўзида олиб қоладиган бўлса, бундай болада ушбу умумий хавф белгиси йўқ, деб ҳисобланади.

Сиз савол бериб, сўраб кўраётганингизда она тушунадиган сўзларни ишлатинг. Жавоб бериш учун онага вақт беринг. Агар бола ҳар қандай еган овқати ёки ичган суюқлигидан кейин қусиш бор ёки йўқлигини онаси ишонч билан айта олмаса, аниқ жавоб бериш учун унга ёрдамлашинг. Масалан, бола қанчалик тез-тез қусадим, деб сўраб кўринг. Бола овқатни ёки суюқликни ютганидан кейин ҳар сафар қусаверадимиз, деб ҳам сўраб кўринг. Агар онанинг жавоблари тўғрилигига ишончингиз комил бўлмаса, болага суюқлик бериб кўришни унга таклиф қилинг. Бола қусадими-йўқми, текширинг.

СЎРАБ КЎРИНГ: Болада талваса, шайтонлаш бўлдимиз?

Талваса, шайтонлаш бўлганида мускуллар қисқариши туфайли боланинг қўл-оёқлари тортишиб, қалтирайди. Бола ҳушидан кетиб қолиши ёки айтилган гапларга жавоб бермаслиги мумкин. Болада ҳозирда шайтонлаш кузатилса ёки мазкур касаллик вақтида кузатилган бўлса, бу болалар жиддий касалланган ҳисобланадилар.

Она тушунадиган сўзларни ишлатинг. Масалан, тиришишни она «шайтонлаш» ёки «қўл-оёқларнинг тортишиши» ёки «баданининг титраши» деб аташи мумкин.

АНИҚЛАНГ: Бола летаргик ҳолатдами ёки беҳушми?

Летаргик бола ҳадеб мудрайверади ва ҳатто уйғоқлик вақтида ҳам фаоллик кўрсатмайди. У бўшашган бўлади ва атрофда бўлаётган нарсаларга парво қилмайди. Бола кўпинча онасига ҳам қарамайди ёки гапирганингизда Сизнинг юзингизга ҳам қарамайди. Бола бир нуқтага тикилиб ётиши ва атрофида бўлаётган нарсаларни сезмайдиган бўлиши мумкин.

Беҳуш бўлиб ётган болани уйғотиб бўлмайди. У баданига қўл теккизилганида, силкитиб кўрилганида ёки исмини айтиб чақирилганида буни сезмайди.

Болада одатдан ташқари уйқучанлик борми ёки болани уйғотиш қийин эмасми, деб онасидан сўраб кўринг. Она боласи билан гаплашганида, уни силкитганида ёки Сиз чапак чалиб кўрганингизда бола уйғонадими-йўқми, текширинг.

Эслатма: Агар бола ухлаётган бўлса ва унда йўтал ёки қийин нафас олаётган бўлса, уни уйғотишдан олдин нафас ҳаракатларининг сонини санаб кўринг.

Болада умумий хавф белгиси бўлса, унинг аҳволини баҳолашни тезда тугатинг. Бундай болада оғир муаммо бор. Уни даволаш ишини кечиктириб бўлмайди.

* * *

Сиз касал бола тўғрисидаги маълумотларни махсус шаклга ёзиб олишни ўрганасиз. Бу шакл **Ёзув Шакли** деб аталади. Ёзув Шаклининг олд томони *БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ* схемасига ўхшаш. Унда онага бериш зарур бўлган саволлар ва Сиз кўздан кечириб, эшитиб ва пайпаслаб кўриб, аниқлаб оладиган белгилар келтирилган.

Мазкур модулдаги машқларнинг кўпчилигида Сиз Ёзув Шаклининг фақат бир қисмидан фойдаланасиз. Схемадаги ҳар бир босқични ўрганиб борганингиз сайин Сиз схеманинг тобора кўпроқ қисмидан фойдаланадиган бўласиз.

Ёзув Шаклини ўқитувчингиз Сизга кўрсатиб, ундан қандай фойдаланиш кераклигини айтиб беради.

МАШҚ А

Эслатма: Юқоридаги расм Сиз бажарадиган машқ ёзма машқ эканлигини билдиради. Сиз аввал бемор болалардаги белгилар ва симптомлар баён этилган касаллик тарихини ўқиб чиқасиз. Кейин боладаги белгилар ва касаллик хусусидаги ўз таснифингизни ёзиб қўйиш учун Ёзув Шаклидан фойдаланасиз. Машқни тугатганингиздан кейин ишингизни ўқитувчи Сиз билан муҳокама қилиб чиқади. Ўқитувчи мазкур модул ёки схемага доир саволларингизга жавоб бериши ҳам мумкин.

* * *

Қуйидаги касаллик тарихларини ўқиб чиқинг ва уларнинг ҳар бири тўғрисидаги саволларга жавоб беринг.

1- касаллик тарихи: Роза

Роза 15 ойлик, оғирлиги 8,5 кг. Танасининг ҳарорати 38,5°C.

Тиббий ходим: «Бу болада қандай муаммолар бор?», деб сўради. Онаси: «Роза тўрт кундан бери йўталади ва иштаҳаси ёмон» деб жавоб берди. Бу – мазкур муаммо бўйича Розанинг биринчи ташрифи.

Тиббий ходим Розада умумий хавф белгилари бор-йўқлигини текшириб кўрди. У «Роза суюқлик ича оладими ёки кўкрак эма оладими?» деб сўради. Онаси: «Йўқ. Роза эммай қўйди» деб жавоб берди. Тиббий ходим Розага озгина сув бериб кўрди. Қизча жуда бўшашиб қолган эди, бошини ҳам кўтара олмади. У пиёладаги сувни ича олмади.

Сўнгра тиббий ходим онасидан: «Бу қизча қусиб турадими?» деб сўради. Онаси: «Йўқ» деб жавоб берди. Кейин тиббий ходим «Унда талвасалар бўлдимми?» деб сўради. Онаси: «Йўқ» деди.

Тиббий ходим Розани летаргик ҳолатда ёки беҳушлигини аниқлаш учун кўздан кечирди. Тиббий ходим Розанинг онаси билан гаплашаётган пайтда Роза уларга ва атрофга қараб ўтирди. У летаргик ҳолатда ёки беҳуш эмас.

Энди кейинги бетда келтирилган саволларга жавоб беринг.
Қуйида Ёзув Шаклининг устки қисми келтирилган:

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ °С даража

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф__ Иккинчи ташриф__

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ		Умумий хавф белгилари борми?
<ul style="list-style-type: none">• ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ• ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ• ШАЙТОНЛАШ	ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕҲУШ	Ҳа __ Йўқ __ Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг

- а. Розанинг исми, ёши, вазни ва танасининг ҳароратини шаклнинг устки чизиғидан юқорида ажратиб қўйилган жойга ёзиб чиқинг.
- б. Розадаги муаммоларни «Сўраб кўринг: Болада қандай муаммолар бор?» деган саволдан кейинги чизиққа ёзиб қўйинг.
- в. Бу – ушбу муаммо бўйича биринчи ёки кейинги ташриф эканини белгиланг (✓).
- г. Розада умумий хавф белгилари борми? Агар бўлса, аниқланган умумий хавф белгисини «Умумий хавф белгилари борми, текширинг» деб номланган рамканинг ичидан топиб айлана ичига олинг.

«Таснифланг» устунчасининг устки қаторида «Умумий хавф белгилари борми?» деган сўзлардан кейин уларнинг бор-йўқлигини «Ҳа» ёки «Йўқ» деб белгилаб қўйинг (✓).

2- касаллик тарихи: Анвар

Анвар 4 яшар. Вазни 10 кг. Танасининг ҳарорати 38°C даража.

Тиббий ходим болада қандай муаммолар борлигини сўраб кўрди. Анварнинг ота-оналари: «Анвар йўталади, қулоғи ҳам оғрийди», деб жавоб беришди. Бу мазкур муаммо бўйича биринчи ташриф.

Тиббий ходим: «Болангиз суюқлик ича оладими ёки эма оладими?» деб сўраб кўрди. Ота-оналари: «Ҳа» деб жавоб қайтаришди. Тиббий ходим: «Анвар ҳар қандай еган овқатини ёки ичган суюқлигини қусадими?» деб сўради. Ота-оналари: «Йўқ» дейишди. Кейин тиббий ходим: «Унда тиришиш бўлдимми?» деб сўради. Ота-оналари: «Йўқ» деб жавоб беришди. Тиббий ходим Анварни кўздан кечириб кўрди. Бола летаргик ёки беҳуш эмас.

Қуйида Ёзув Шаклининг устки қисми келтирилган:

2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ °С даража

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф__ Иккинчи ташриф__

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ		Умумий хавф белгилари борми?
<ul style="list-style-type: none">• ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ• ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИКДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ• ШАЙТОНЛАШ	ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕҲУШ	Ҳа ___ Йўқ ___ Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг

а. Анварнинг исми, ёши, вазни ва танасининг ҳароратини шаклининг устки чизиғидан юқорида ажратиб қўйилган жойга ёзиб чиқинг.

б. Анвардаги муаммоларни «Сўраб кўринг: Болада қандай муаммолар бор?» деган саволдан кейинги чизиққа ёзиб қўйинг.

в. Бу – ушбу муаммо бўйича биринчи ёки кейинги ташриф эканини белгиланг (✓).

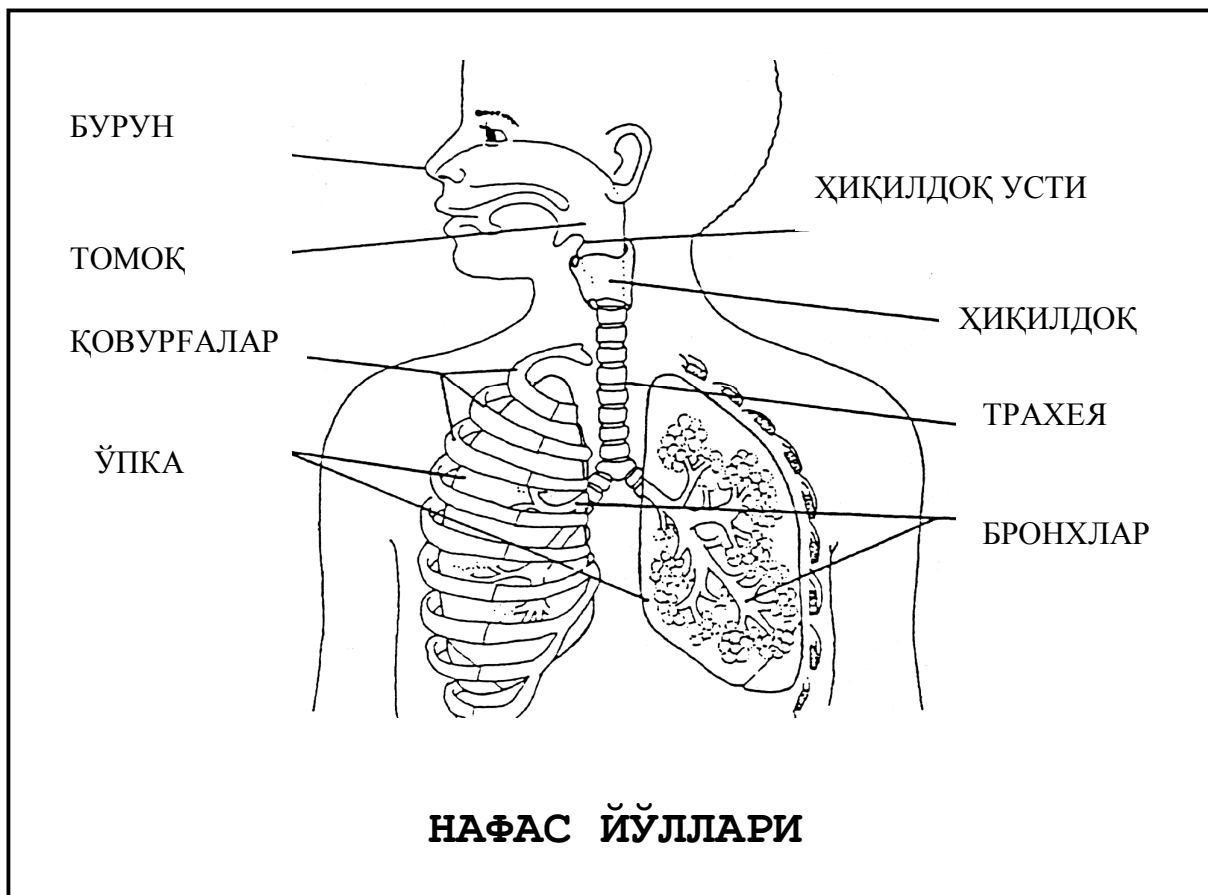
г. Анварда умумий хавф белгилари борми? Агар бўлса, аниқланган умумий хавф белгисини «Умумий хавф белгилари борми, текширинг» деб номланган рамканинг ичидан топиб айлана ичига олинг.

«Таснифланг» устунчасининг устки қаторида «Умумий хавф белгилари борми?» деган сўзлардан кейин уларнинг бор-йўқлигини «Ҳа» ёки «Йўқ» деб белгилаб қўйинг (✓).

Мазкур машқни бажариб бўлганингиздан кейин ўқитувчига айтинг.

3.0. ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ

Респиратор касалликлар нафас йўллариининг турли қисмида, масалан, бурун, ҳалқум, ҳиқилдоқ, трахея, бронхиола ёки ўпкада бўлиши мумкин.

Йўталаётган ёки қийналиб нафас олаётган болада пневмония ёки бошқа ОҒИР респиратор инфекция бўлиши мумкин. Пневмония, яъни зотилжам - ўпка инфекциясидир. Бу касалликка вируслар ҳам, бактериялар ҳам сабаб бўлиши мумкин. Ривожланаётган мамлакатларда пневмонияга кўпинча бактериялар сабаб бўлади. Буларнинг энг кўп тарқалгани *Streptococcus pneumoniae* ва *Haemophilus influenzae* дир. Бактериал пневмония билан оғриган болалар гипоксия (кислород етишмаслиги) ёки сепсис (умумий инфекция) дан нобуд бўлиши мумкин.

Кўпгина болалар унчалик жиддий бўлмаган респиратор касалликлар сабабли амбулаторияларга келишади. Йўталаётган ёки қийналиб нафас олаётган болаларнинг аксариятида энгилгина инфекция бўлади, холос. Масалан, шамоллаб қолган бола бурнидан чиқиб турадиган шилимшиқ ҳалқумининг орқа деворига тушиб қолгани учун йўталиши мумкин. Ёки болада бронхларнинг вирусли яллиғланиши - бронхит бўлиши мумкин. Бундай болалар оғир беморлар бўлиб ҳисобланмайди. Улар антибиотиклар билан даволанишга муҳтож бўлмайди. Оналар бундай болаларни уй шароитларида даволашлари мумкин.

Тиббий ходимлар йўталаётган ёки қийналиб нафас олаётган болаларнинг қайсилари антибиотиклар билан даволанишга муҳтож эканлигини билиб, аниқлаб олишлари керак. Улар мана бундай иккита клиник белгига: нафас тезлашуви ва кўкрак қафасининг тортилишига қараб пневмонияни деярли ҳамма ҳолларида аниқлай оладилар.

Болаларда пневмония бошланганида уларнинг ўпкаси ригид (қийинлик билан ҳаракатланадиган) ҳолга келиб қолади. Ўпканинг ана шундай ригид ҳолатига ва кислород етишмаслигига (гипоксияга) жавобан организм кўрсатадиган реакцияларнинг бири тез-тез нафас олиш, нафас тезлашувидир.

Пневмония оғир бўлмаган шаклидан оғир шаклига ўтганида ўпка ригидлиги янада кучаяди ва кўкрак қафаси тортилиши ривожланади. Кўкрак қафасининг ичига тортилиб туриши – оғир пневмония аломатидир.

3.1. ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИНИ БАҲОЛАНГ

Йўтал ёки нафас қийинлиги бор бўлган болада:

- Йўтал ёки нафас қийинлиги қанчадан бери давом этиб келаётганлиги,
- Нафас тезлашуви,
- Кўкрак қафасининг тортилиши,
- Тинч ҳолатдаги стридор,
- Астмоидли нафас БАҲОЛАНАДИ.

Куйида «Баҳоланг» устунчасидаги рамка келтирилган бўлиб, унда боладаги йўтал ёки нафас қийинлигини баҳолашнинг ҳамма босқичлари санаб ўтилган.

СЎНГРА АСОСИЙ СИМПТОМЛАР ТЎҒРИСИДА СУРИШТИРИБ КЎРИНГ:

Болада йўтал ёки нафас қийинлиги борми?

<p>БОР БЎЛСА, СЎРАНГ:</p> <p>➤ Қачондан буён?</p>	<p>КЎЗДАН КЕЧИРИНГ, ЭШИТИБ КЎРИНГ, ҲИС ЭТИНГ</p> <p>➤ 1 минутдаги нафас сонини сананг</p> <p>➤ Кўкрак қафасининг тортилиши борми?</p> <p>➤ Кўринг ва эшитинг, стридор борми?</p> <p>➤ Кўринг ва эшитинг, астмоидли нафас борми?</p> <p>Агар астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми?</p>	<p>БОЛА ТИНЧ ҲОЛАТДА БЎЛИШИ КЕРАК</p>
<p>Агар астмоид нафас ВА нафас тезлашган ёки кўкрак қафасининг тортилиши бўлса: тез таъсир этувчи ингаляцион бронходилататорни синаш учун 15-20 минут оралатиб 3 марта беринг ва ундан кейин нафас сонини қайта сананг ва кўкрак қафасининг тортилиши борми, текширинг, сўнг таснифланг.</p>		

БАРЧА касал болаларда йўтал ёки нафас қийинлиги бор-йўқлигини сўраб кўринг.

СЎРАБ КЎРИНГ: Болада йўтал ёки нафас қийинлиги борми?

Нафас олишнинг ҳар қандай одатдан ташқари тусга кириши «нафас қийинлиги» деб аталади. Оналар буни ҳар хил тарзда тасвирлашади, улар «болам тез-тез, оғир нафас олаяпти», «нафаси бўғилиб қолаяпти» ёки «хириллаб ва хуштак билан нафас олаяпти» деб айтишлари мумкин.

Онаси «ЙЎҚ» деб жавоб берса, Сиз болада йўтал ёки нафас қийинлиги бор, деб ҳисоблайсизми-йўқми, текшириб кўринг. Болада йўтал ёки нафас қийинлиги бўлмаса, боланинг аҳолини йўтал ёки нафас қийинлигига алоқадор бошқа белгилар бўйича баҳоламанг ва кейинги асосий симптом – диарея тўғрисида суриштириб кўринг.

Онаси «ҲА» деб жавоб берса, унга кейинги саволни беринг.

СЎРАБ КЎРИНГ: қачондан бери?

Болада йўтал ёки нафас қийинлиги 21 кундан ортиқ давом этиб келаётган бўлса чўзилувчан йўтал деб ҳисобланади. Бу - сил касаллиги, астма, кўк йўтал ёки бошқа бир касаллик аломати бўлиши мумкин.

Нафас ҳаракатларининг минутдаги сонини САНАБ КЎРИНГ.

Болада нафас тезлашган-тезлашмаганлигини аниқлаш учун Сиз нафас ҳаракатларининг бир минутдаги сонини санаб кўришингиз керак. Нафас ҳаракатлари сонини санаш пайтида бола тинч ҳолатда бўлиши лозим. Бола кўрқиб турган, йиғлаётган ёки хархаша қилаётган бўлса, нафас ҳаракатлари сонини Сиз тўғри санай олмайсиз.

Боланинг минутига неча марта нафас олишини санаб кўрмоқчи бўлаётганингизни онасига айтинг. Ундан болани тинчлантиришни илтимос қилинг. Агар бола ухлаб ётган бўлса, уни уйғотманг.

Нафас ҳаракатларининг минутдаги сонини санаб кўриш учун:

1. Секунд стрелкаси ва рақамли циферблати бор соатдан ёки таймердан фойдаланинг.
 - а. Бошқа бир тиббий ходимдан соатнинг секунд стрелкасига қараб турунг ва 60 секунд ўтиши билан буни менга айтинг, деб илтимос қилинг. Сиз боланинг кўкрагига қараб туриб, нафас ҳаракатларининг сонини санаб чиқасиз.
 - б. Агар Сизга ёрдам бера оладиган бошқа тиббий ходимни топа олмасангиз, соатни секунд стрелкаси кўриниб турадиган жойга қўйинг. Секунд стрелкасига қараб туриб, бола нафас ҳаракатларининг минутдаги сонини ҳам бир йўла санаб чиқинг.
2. Боланинг нафас ҳаракатларини кўкраги ёки қорнининг исталган жойига қараб туриб кузатинг. Боланинг кўйлагини кўтариб туришни онасидан

илтимос қилинг. Бола йиғлай бошласа, санокни бошлашдан олдин болани тинчителишни онасидан сўранг.

Агар саноғингизнинг тўғрилигига ишончингиз комил бўлмаса (масалан, бола доимо қимирлайверса, кўкрагини кузатиб бориш қийин бўлган бўлса ёки у йиғлайверадиган бўлса), санокни такрорланг.

Тезлашган нафаснинг пастки чегараси боланинг ёшига боғлиқ. 2 ойликдан 12 ойликкача ёшдаги болаларда нафас ҳаракатларининг сони 12 ойликдан 5 ёшгача болалардагига қараганда кўпроқ бўлади. Демак, тезлашган нафаснинг пастки чегараси 2 ойликдан 12 ойликкача ёшдаги болаларда 12 ойликдан 5 ёшгача бўлган болалардагига қараганда юқориқроқ бўлади.

Агар боланинг ёши:	Боланинг нафаси тезлашган деб ҳисобланади, агар санаб кўрганингизда :
2 ойликдан 12 ойликкача бўлса	Минутига 50 марта ва бундан кўп нафас олса
12 ойликдан 5 ёшгача бўлса	Минутига 40 марта ва бундан кўп нафас олса

Эслатма: 12 ойлик болада санаб кўрилганида у минутига 40 марта ва бундан кўпроқ нафас олса, нафаси тезлашган деб ҳисобланади.

* * *

Кейинги уч белги – кўкрак қафасининг ичга тортилиши, стридорни ва астмоидли нафасни текширишдан олдин болани кўздан кечириб, унинг қачон НАФАС ОЛИБ, қачон НАФАС ЧИҚАРИШИНИ аниқланг.

ҚАРАБ КЎРИНГ: кўкрак қафасининг тортилиши борми?

Кўздан кечиринг, бола НАФАС ОЛГАН пайтда кўкрак қафаси ичга тортилиши борми? Кўкрак қафасининг пастки деворини (пастки қовурғаларни) кузатиб кўринг. Бола НАФАС ОЛГАН пайтда кўкрак қафасининг пастки девори ТОРТИЛАДИГАН бўлса, демак, болада кўкрак қафасининг тортилиши бор. Нафас олиш учун бола одатдагидан кўра кўпроқ куч берадиган маҳалда кўкрак қафаси тортиладиган бўлади. Одатдагича нафас олишда кўкрак қафасининг бутун девори (юқори ва пастки қисмлари) ва қорин бола НАФАС ОЛГАН пайтда КЕНГАЯДИ. Кўкрак қафасининг тортилиши деб бола НАФАС ОЛГАН пайтда кўкрак қафаси пастки қисмининг ТОРТИЛИШИГА айтилади.

Агар кўкрак қафасининг тортилиши борлигига ишончингиз комил бўлмаса, яна қараб, такрор марта кўздан кечиринг. Агар боланинг танаси бели соҳасида букилиброқ турган бўлса, кўкрак қафаси пастки деворининг ҳаракатларини пайқаш қийинроқ бўлади. Онадан боланинг ҳолатини ўзгартириб, уни тиззада горизонтал ҳолда ётадиган қилиб тутишни илтимос қилинг. Бола НАФАС ОЛГАН пайтда кўкрак қафаси пастки деворининг ТОРТИЛИШИ бу сафар ҳам кўзингизга чалинмаса, демак, болада кўкрак қафасининг тортилиши йўқ.

Кўкрак қафасининг тортилиши яққол кўришиб турадиган ва доим сезиладиган бўлиши керак. Агар кўкрак қафасининг тортилиши бола фақат йиғлаётган ёки овқатланаётган маҳалдагина Сизга пайқаладиган бўлса, бу болада кўкрак қафасининг тортилиши йўқ.

Бола нафас олган пайтда қовурғалар орасидаги юмшоқ тўқималарнинг ўзигина тортиладиган бўлса (буни қовурғалар орасининг тортилиши ёки қовурғалараро

«ретракция» дейилади), болада кўкрак қафасининг тортилиши йўк. Мазкур ўринда кўкрак қафасининг тортилиши деганимиз, бу - кўкрак қафаси пастки деворининг тортилишидир.

КўРИНГ, ЭШИТИНГ, стридор борми?

Стридор – нафас олаётган пайтда эшитиладиган қаттиқ товушдир. Стридор ҳиқилдоқ, трахея ёки ҳиқилдоқ усти шишиб қолгани туфайли пайдо бўлади.*

Бунда ўпкага ҳаво ўтишига шиш тўсқинлик қилади. Боланинг нафас йўллари бўғиб қўядиган шиш ҳаёт учун хавфли бўлиши мумкин. Тинч турган болада стридор бўлса, бу – бола учун хавфли ҳолатдир.

Стридор бор-йўқлигини қараб, эшитиб кўриш учун болани **НАФАС ОЛИШ** пайтида кузатинг. Эшитиб кўрингчи, стридор йўқмикин. Қулоғингизни боланинг оғзига тутиб кўринг – стридор аранг сезиладиган бўлиши мумкин.

Боланинг бурни битиб қолган бўлса, баъзан хириллашларни эшитишингиз мумкин. Бурунни тозалаб, яна эшитиб кўринг. Енгилгина касаллик билан оғриган болада стридор бола йиғлаётган ёки хархаша қилаётган маҳалдагина эшитилиши мумкин. Стридор йўқмикин, деб болани кўздан кечираётган ва эшитиб кўраётган пайтингизда унинг тинч ҳолатда эканлигига ишонч ҳосил қилинг.

Бола нафас чиқараётганда Сиз хуштаксимон (астмоид) товуш эшитишингиз мумкин. Бу стридор эмас.

* Бундай белгилар кўпинча “круп” деб номланади.

КЎРИНГ, ЭШИТИНГ, астмоид нафас борми?

Нафас чиқариш пайтига эътибор қилинг. Астмоидли нафасда болада майин мусиқали шовқин (товуш) ёки нафас қийинлигида бўладиган белгилар бўлиши мумкин. Астмоидли нафасдаги хуштакни қулоғингизни боланинг оғзига тутиб эшитинг, чунки астмоидли нафасдаги товушни сезиш қийин бўлиши мумкин. Астмоидли нафаснинг сабаби бронхларнинг торайишидир. Бунда нафас чиқариш ҳар галгидан узокроқ давом этади ва қўшимча куч талаб этади. Баъзан бола шунчалик кам ҳаво чиқарадики, хатто ҳеч қандай товуш эшитилмайди. Агар нафас чиқариш қўшимча кучанишни талаб этаётган ва ҳар галдагидан узокроқ давом этаётган бўлса бунга эътибор беринг. Агар болада астмоид нафас бўлса, онасидан сўранг: Бу қайта эпизодми? Болада астмоид нафас илгари ҳам кузатилганми?

Астмоид нафасли баъзи болаларда кўкрак қафасининг тортилиши ҳам бўлиши мумкин. Кўкрак қафасининг тортилиши ва астмоид нафаснинг биринчи эпизоди бўлган болаларда оғир пневмония бўлиши мумкин. Аммо, кўкрак қафасининг тортилиши ва астмоид нафаснинг қайта эпизоди бўлганда кўп ҳолларда оғир пневмония бўлмаслиги мумкин. Уларда кўкрак қафасининг тортилиши оғир пневмония билан эмас, балки қайталанаётган астмоид нафас билан боғлиқ. Шу туфайли бундай болаларни олиб бориш фарқ қилади. Астмоид нафас мавжуд болаларни даволашни «Болани даволанг» модулида ўрганасиз.

Агар астмоид нафас ва нафас тезлашган ёки кўкрак қафасининг тортилиши бўлса: тез таъсир этувчи ингаляцион бронходилататорни синаш учун 15-20 минут оралатиб 3 марта беринг ва ундан кейин нафас сонини қайта сананг ва кўкрак қафасининг тортилиши борми, текширинг, сўнг таснифланг.

3.2. ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИНИ ТАСНИФЛАНГ

ТАСНИФ ЖАДВАЛЛАРИ: Касалликнинг белгилари ва таснифлари *БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ* схемасининг тасниф жадвалларида кўрсатиб ўтилган. Тасниф жадвалларининг кўпчилигида учта қатор бор. Агар схема рангли бўлса, ҳар қайси қатори қизил, сариқ ва яшил ранг билан ажратилган. Қаторларнинг ранги болада жиддий касаллик бор-йўқлигини тез аниқлаб олишингиз учун ёрдам беради. Сиз тегишли давони ҳам тезгина танлаб олишингиз мумкин. Диарея ва ўткир респиратор касалликлар билан оғриган болаларни даволаб боришнинг аввалги схемаларида ҳам худди шундай ранглар системасидан фойдаланилган.

- *Пушти* қатордаги тасниф болага дарҳол эътибор бериш ва уни касалхонага юборишни талаб этади. Бу оғир касаллик бўлади.
- *Сариқ* қатордаги тасниф боланинг тегишли антибактериал препаратга ёки бошқа давога муҳтожлигини билдиради. Даво ичириладиган дориларни болага қандай бериш кераклигини ёки маҳаллий инфекцияларга уй шароитларида қандай даво қилиш лозимлигини онага ўргатишга қаратилган. Тиббий ходим уй шароитларида болага қандай парвариш қилиш кераклиги ва қачон яна келиш лозимлигини айтиб, онага маслаҳат беради.
- *Яшил* қатордаги тасниф боланинг махсус давога, масалан, антибиотиклар билан даво қилишга муҳтож эмаслигини билдиради. Тиббий ходим болага уй шароитларида парвариш қилиш юзасидан онасига маслаҳатлар беради. Масалан, касал болани

овқатлантириш юзасидан ёки боланинг ичи кетиб турган бўлса, унга суюқликлар бериб туриш хусусида Сиз онага маслаҳатлар беришингиз мумкин.

Аниқланган белги ва симптомлар комбинациясига қараб касал бола қизил, сариқ ёки яшил рангдаги таснифларга хос таснифланади. Шундай қилиб, бола ҳар бир тасниф жадвалида фақат бир марта таснифланади.

<i>ЙЎТАЛ ёки НАФАС ҚИЙИНЛИГИни</i>		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ҳар қандай умумий хавф белгиси ёки ▪ Кўкрак қафасининг тортилиши ёки ▪ Тинч пайтида стридор 	ОҒИР ПНЕВМОНИЯ ЁКИ ЖУДА ОҒИР КАСАЛЛИК
Боланинг ёши	Нафаси тезлашган		ПНЕВМОНИЯ
2 ойликдан 12 ойликкача	Минутига 50 марта ва ундан кўп		
12 ойликдан 5 ёшгача булса	Минутига 40 ва ундан кўп	Пневмония ёки жуда ОҒИР касаллик белгилари йўқ	ПНЕВМОНИЯ ЙЎҚ, ЙЎТАЛ ЁКИ ШАМОЛЛАШ

3.2.1. ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ

Йўтал ёки нафас қийинлигининг уч хил таснифи бўлиши мумкин:

- ОҒИР ПНЕВМОНИЯ ЁКИ ЖУДА ОҒИР КАСАЛЛИК
- ПНЕВМОНИЯ
- ПНЕВМОНИЯ ЙЎҚ, ЙЎТАЛ ЁКИ ШАМОЛЛАШ

БЕЛГИЛАР	ТАСНИФЛАНГ	ДАВОСИ (касалхонага юборишдан аввал қилинадиган шошилч даво қора ҳарфлар билан ажратилган)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ҳар қандай умумий хавф белгиси ёки ▪ Кўкрак қафасининг тортилиши ёки ▪ Тинч ҳолатидаги стридор 	ОҒИР ПНЕВМОНИЯ ЁКИ ЖУДА ОҒИР КАСАЛЛИК	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Тегишли антибактериал препаратнинг биринчи дозасини беринг ➤ Зудлик билан касалхонага жўнатиб
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Нафас тезлашган 	ПНЕВМОНИЯ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Антибактериал препаратни оғиз орқали 5 кун давомида беринг ➤ Астмоид нафас бўлса (тез таъсир этувчи бронхолитик берганингиздан кейин ҳам) аэрозолли бронхолитикни 5 кун давомида беринг** ➤ Ҳавфсиз воситалар билан томоқни юмшатиб ва йўтални енгиллиштиринг ➤ Агар йўтал 3 ҳафтадан ортиқ давом этаётган бўлса ёки астмоид нафас қайталанаётган бўлса астма ёки силга текшириш учун жўнатиб ➤ Онасига қачон зудлик билан қайтиб келиш кераклигини тушунтиринг ➤ Кейинги ташриф 2 кундан сўнг
Пневмония ёки жуда оғир касаллик белгилари йўқ	ПНЕВМОНИЯ ЙЎҚ, ЙЎТАЛ ЁКИ ШАМОЛЛАШ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Астмоид нафас бўлса (тез таъсир этувчи бронхолитик берганингиздан кейин ҳам) аэрозолли бронхолитикни 5 кун давомида беринг** ➤ Ҳавфсиз воситалар билан томоқни юмшатиб ва йўтални енгиллиштиринг ➤ Агар йўтал 3 ҳафтадан ортиқ давом этаётган бўлса ёки астмоид нафас қайталанаётган астма ёки силга текшириш учун жўнатиб ➤ Онасига қачон зудлик билан қайтиб келиш кераклигини тушунтиринг ➤ Кейинги ташриф, аҳволи яхшиланмаса, 5 кундан сўнг

** Аэрозоль бронхолитиклар йўқлигида, орал салбутамол ишлатилади.

Тасниф жадвалидан қандай фойдаланиш керак: Асосий симптом ва тегишли белгиларни баҳолаб чиққанингиздан кейин боланинг касаллигини таснифланг.

1. Пушти (устки) қаторга қаранг.

Болада умумий хавф белгиси борми? Болада кўкрак қафасининг тортилиши ёки тинч ҳолатда стридор борми?

Болада умумий хавф белгиси ёки қизил қаторда санаб ўтилган бошқа белгиларнинг бирортаси бўлса, **ОҒИР ПНЕВМОНИЯ ЁКИ ЖУДА ОҒИР КАСАЛЛИК** таснифини танланг.

2. Болада оғир тасниф бўлмаса, сариқ (иккинчи) қаторга қаранг.

Бу болада оғир тасниф йўқ. Унда нафас тезлашуви борми?

Агар болада сариқ қатордаги белги - нафас тезлашган бўлса, оғир тасниф бўлмаса, сариқ қатордаги таснифни – **ПНЕВМОНИЯ**ни танлаб олинг.

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ҳар қандай умумий хавф белгиси ёки ▪ Кўкрак қафасининг тортилиши ёки ▪ Тинч ҳолатдаги стридор 	ОҒИР ПНЕВМОНИЯ ЁКИ ЖУДА ОҒИР КАСАЛЛИК
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Тезлашган нафас 	ПНЕВМОНИЯ
Пневмония ёки жуда ОҒИР касаллик белгилари йўқ	ПНЕВМОНИЯ ЙЎҚ, ЙЎТАЛ ЁКИ ШАМОЛЛАШ

3. Болада пушти қатордаги оғир тасниф ёки сариқ қатордаги тасниф бўлмаса, яшил (пастки) қаторга қаранг.

Бу болада на пушти ва на сариқ қатордаги белгиларнинг бирортаси ҳам йўқ.

Агар болада пушти ва сариқ қатордаги белгиларнинг бирортаси ҳам бўлмаса, яшил қатордаги таснифни - **ПНЕВМОНИЯ ЙЎҚ, ЙЎТАЛ ЁКИ ШАМОЛЛАШ** деган таснифни танлаб олинг.

4. Тасниф жадвалидан фойдаланганда таснифлашни юқориги пушти қатордан бошланг. Ҳар бир тасниф жадвалида бола фақат битта тасниф олади. Агар болада биттадан ортиқ қаторга мансуб белгилар бўлса, доимо оғирроқ таснифни танланг.

МИСОЛ: Мазкур болада умумий хавф белгиси бор ва нафаси тезлашган. Болани оғирроқ тасниф билан - **ОҒИР ПНЕВМОНИЯ ЁКИ ЖУДА ОҒИР КАСАЛЛИК** деб таснифланг.

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ҳар қандай умумий хавф белгиси ёки ▪ Кўкрак қафасининг тортилиши ёки ▪ Тинч ҳолатдаги стридор 	ОҒИР ПНЕВМОНИЯ ЁКИ ЖУДА ОҒИР КАСАЛЛИК
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Тезлашган нафас 	ПНЕВМОНИЯ
Пневмония ёки жуда ОҒИР касаллик белгилари йўқ	ПНЕВМОНИЯ ЙЎҚ, ЙЎТАЛ ЁКИ ШАМОЛЛАШ

Касалликни **БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ** схемасига мувофиқ таснифлашга доир ҳамма саволларингизга ўқитувчингиз жавоб беради.

ОҒИР ПНЕВМОНИЯ ЁКИ ЖУДА ОҒИР КАСАЛЛИК

Болада йўтал ёки нафас қийинлиги ва мана бу белгилардан бирортаси - ҳар қандай умумий хавф белгиси, кўкрак қафасининг тортилиши ёки тинч ҳолатида стридор бўлса, унга ОҒИР ПНЕВМОНИЯ ЁКИ ЖУДА ОҒИР КАСАЛЛИК деб тасниф беринг.

Кўкрак қафаси тортилиши бўлган болада одатда оғир пневмония ёки пастки нафас йўллариининг бронхиолити, кўк йўтал сингари бошқа бир жиддий инфекцияси бўлади.

Кўкрак қафасининг тортилиши белгиси ўпка ригидлиги (яхши ҳаракатланмайдиган) бўлиб қолган пайтда бошланади. Бунда боланинг нафас олиш учун одатдагидан кўра кўпроқ куч талаб этилади.

Кўкрак қафаси тортилиши бўлган болада пневмониядан нобуд бўлиш эҳтимоли тез-тез нафас олаётган, аммо кўкрак қафасининг тортилиши ходисаси йўқ болага қараганда кўпроқ бўлади. Бола чарчаб, ригид ҳолдаги ўпкасини кенгайтириш учун ҳаддан ташқари зўр берадиган бўлса, нафас секинлашиб қолади. Шундай қилиб, кўкрак қафаси тортилиб турган болада нафас тезлашмаган бўлиши ҳам мумкин. Кўкрак қафасининг тортилиб туриши боладаги оғир пневмониянинг бирдан-бир белгиси бўлиши мумкин.

Давоси

Ривожланаётган мамлакатларда пневмониянинг кўпчилик ҳолларда сабаби бактериялар бўлади. Бундай ҳоллар антибактериал препаратлар билан даво қилишни талаб этади. Вируслар ҳам пневмонияга сабаб бўлиши мумкин. Бироқ, болада бактериал пневмония борми ёки вирусли пневмония борми, буни аниқ билиб олиш усули йўқ. Болада пневмония белгилари бўлса, унга тўғри келадиган антибактериал препарат беринг.

ОҒИР ПНЕВМОНИЯ ЁКИ ЖУДА ОҒИР КАСАЛЛИК деб таснифланган бола **жиддий бемор** бўлиб ҳисобланади. У, масалан, кислород бериб ёки антибиотикларни инъекция қилиб даволаш учун зудлик билан касалхонага боришга муҳтож бўлади. Бола амбулаториянгиздан чиқиб кетишидан олдин унга тўғри келадиган антибактериал препаратнинг биринчи дозасини беринг. Бу ОҒИР пневмониянинг янада зўрайиб кетишига йўл қўймаслик учун ёрдам беради. Шунингдек сепсис ёки менингит сингари бошқа жиддий бактериал инфекцияларга даво қилиш учун ҳам ҳизмат қилади.

ПНЕВМОНИЯ

Йўталаётган ёки қийналиб нафас олаётган, шунингдек нафаси тезлашган, аммо умумий хавф белгилари йўқ, кўкрак қафасининг тортилиш ходисаси йўқ ва тинч ҳолатида стридор ҳам йўқ боланинг касаллиги ПНЕВМОНИЯ деб таснифланади.

Давоси

ПНЕВМОНИЯга тўғри келадиган антибактериал препарат билан даво қилинг. Агар астмоид нафас билан кечаётган бўлса тез таъсир этувчи ингаляцион бронходилататор беринг. Бу дориларни қандай қилиб бериб туриш кераклигини онага тушунтиринг. Кейинги кузатув учун яна қачон келиш кераклигини ва қайси пайтда тиббий ходимга яна дархол мурожаат қилиш зарурлигини унга айтиб қўйинг. Болага уйда тўғри парвариш қилиш юзасидан онага маслаҳат беринг. Боланинг томоғини хавфсиз восита билан қандай қилиб юмшатиш кераклигини онасига ўргатинг. Қайси маҳалда тиббий муассасага яна дархол мурожаат қилиш ва кейинги сафар қачон келиш зарурлигини тушунтиринг.

ПНЕВМОНИЯ ЙЎҚ, ЙЎТАЛ ЁКИ ШАМОЛЛАШ

Йўталаётган ёки қийналиб нафас олаётган, умумий хавф белгилари йўқ, кўкрак қафасининг тортилиши йўқ ва тинч ҳолатида стридор йўқ, нафас тезлашуви ҳам йўқ боланинг касаллиги ПНЕВМОНИЯ ЙЎҚ, ЙЎТАЛ ЁКИ ШАМОЛЛАШ деб таснифланади.

Давоси

ПНЕВМОНИЯ ЙЎҚ, ЙЎТАЛ ЁКИ ШАМОЛЛАШ деб таснифланган бола антибактериал препаратга муҳтож бўлмайди. Бундай препарат боладаги симптомларни қайтармайди ва шамоллашнинг пневмонияга ўтиб кетишига тўсқинлик қилолмайди. Бироқ она ўз боласининг саломатлигидан хавотирланаётгани учун уни амбулаторияга олиб келган бўлади. Болага уй шароитларида тўғри парвариш қилиб бориш юзасидан онасига маслаҳат беринг. Хавфсиз воситалар билан боланинг томоғини юмшатиш ва йўталини енгиллаштириш йўллари унга ўргатинг. Агар бола фақат эмизиб боқилаётган бўлса, томоқни юмшатишнинг энг яхши воситаси кўкрак сутидир. Бола эмизилмайдиган ёки кўшимча овқат олиб турадиган бўлса, қайнатилган илиқ сув, минерал сув, илиқ сут беришни тавсия этинг. Боланинг нафаси тезлашадиган ёки қийинлашадиган бўлса, дарров яна келиш кераклигини онага маслаҳат беринг.

Шамоллаб қолган бола одатда бир-икки ҳафтадан кейин тузалиб кетади. Лекин сурункасига йўталиб юрган (йўтали 3 ҳафтадан ортиқ давом этиб келаётган) болада сил касаллиги, астма, кўк йўтал ёки бошқа муаммо бўлиши мумкин. Сил жиддий касаллик бўлиб, даво қилинмаса, ўлимга олиб келиши мумкин. Сил бўлиши мумкин деб гумон қилинган бола 3 ҳафтадан ортиқ муддатда йўталиб юргани сабабли касаллигини аниқлаш ва миллий қўлланмаларга мувофиқ силга қарши даволаш учун поликлиникага юборилиши керак. Сурункасига йўталиб юрган болани текшириб кўриш учун фтизиопедиатрга юборинг.

МИСОЛ: Мана бу касаллик тарихини ўқиб чиқинг. Боланинг касаллигини тиббий ходим қай тариқа таснифлаганини ўрганинг.

* * *

Азиз 18 ойлик. Вазни 11,5 кг. Танасининг ҳарорати 37,5°C. Бу бола йўталаётгани учун онаси уни амбулаторияга олиб келган. Онасининг сўзларига қараганда, болада нафасига алоқадор муаммолар бор. Бу – ушбу касаллик муносабати билан қилинган биринчи ташриф.

Тиббий ходим Азизда умумий хавф белгилари бор-йўқлигини текшириб кўрди. Азиз суюқлик ича олади. Қусмайди. Унда тиришиш йўқ. У летаргик ҳолатда эмас ва хуши жойида.

Тиббий ходим: «Азиз қанчадан бери йўталади?» деб сўради. Онаси боланинг 6 ёки 7 кундан бери йўталаётганини айтди. Азиз онасининг тиззасида тинчгина ўтирибди. Тиббий ходим боланинг минутига неча марта нафас олишини санаб кўрди. Минутига 41 марта нафас оляпти. Тиббий ходим: «Азиз 12 ойликдан катта бўлгани учун тезлашган нафасни аниқлашнинг пастки чегараси – нафас ҳаракатларининг минутдаги сони 40 тага тўғри келади. Демак, бу болада нафас тезлашган», деб ўйлади.

Тиббий ходим кўкрак қафасининг тортилишини топмади. Унда стридор йўқ, астмоид нафас эшитилмади.

1. Тиббий ходим Азиз тўғрисидаги ахборот ва касаллигининг белгиларини қуйидагича қилиб ёзиб қўйди:

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми Азиз Ёши 18 ойлик Вазни 11,5 кг Танасининг ҳарорати 37,5°C

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? йўтал Биринчи ташриф V Иккинчи ташриф _____

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айлантириб қўйинг)

ТАСНИФЛАНГ

<p>ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ ЁКИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ХАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ • СҮЮҚЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ <ul style="list-style-type: none"> • ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ ХУШСИЗ 	<p>Умумий хавф белгилари борми? Ҳа <u> </u> Йўқ <u> </u> Касаллики таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа <u> </u> Йўқ <u> </u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён 6-7 кун <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига <u>41</u> та. • <u>Нафас тезлашганми?</u> • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми? 	

2. Тиббий ходим Азизда астмоид нафас йўқлиги учун, у астмоид нафас бўлмаганда, йўтал ёки нафас қийинлиги тасниф жадвалини танлади.

а. Биринчидан, у Азизда қизил қатордаги белгилардан бирортаси бормикин, деб текшириб кўрди. У: «Азизда қандай бўлмасин бирор умумий хавф белгиси борми, йўқми, Азизда шу қатордаги бошқа белгиларнинг бирортаси борми, йўқми», деб ўйлади. Азизда оғир тасниф учун бирорта белги йўқ.

б. Сўнгра тиббий ходим сариқ қаторга қаради. У: «Азизда сариқ қаторга мансуб белгилар борми», деб ўйлади ва боланинг нафаси тезлашган деб топди.

в. Тиббий ходим Азизнинг касаллигини ПНЕВМОНИЯ деб таснифлади.

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ҳар қандай умумий хавф белгиси ёки ▪ Кўкрак қафасининг тортилиши ёки ▪ Тинч ҳолатдаги стридор 	<p>ОҒИР ПНЕВМОНИЯ ЁКИ ЖУДА ОҒИР КАСАЛЛИК</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>Тезлашган нафас</u> 	<p>ПНЕВМОНИЯ</p>
<p>Пневмония ёки жуда ОҒИР касаллик белгилари йўқ</p>	<p>ПНЕВМОНИЯ ЙЎҚ, ЙЎТАЛ ЁКИ ШАМОЛЛАШ</p>

3. У Ёзув Шаклига ПНЕВМОНИЯ деб ёзиб қўйди.

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми Азиз Ёши 18 ойлик Вазни 11,5 кг Танасининг ҳарорати 37,5°С

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? йўтал Биринчи ташриф V Иккинчи ташриф _____

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айлантириб қўйинг)

ТАСНИФЛАНГ

<p>ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ ЁКИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ХАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СҮЮКЛИКДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ • ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ ХУШСИЗ 	<p>Умумий хавф белгилари борми? Ҳа <u> </u> Йўқ <u> </u> Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа <u> </u> Йўқ <u> </u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён 6-7 кун • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига <u>41</u> та. • <u>Нафас тезлашганми?</u> • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? • Агар астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми? 	<p style="text-align: center;">ПНЕВМОНИЯ</p>

МАШҚ Б

Бу машқда Сиз йўтал ёки нафас қийинлигига алоқадор белгиларни ёзиб қўйишни машқ қиласиз. Сиз боланинг касаллигини ҳам таснифлайсиз. Қуйидаги касаллик тарихларини ўқиб чиқинг. Боладаги белгиларни Ёзув Шаклига ёзинг ва касалликни таснифланг. Мазкур машқни бажариш учун йўтал ва нафас қийинлигига тегишли тасниф жадвалидан фойдаланинг. Ўзингиздаги буклет схема ёки деворий схемадан фойдаланинг.

Эслатма: Мазкур модулдаги касаллик тарихини кўриб чиқаётганингизда ҳар сафар Ёзув Шаклининг устки қаторига «биринчи ташриф» деб белги (✓) қўйишни унутманг.

1- касаллик тарихи: Саида

Саида 6 ойлик. Вазни 5,5 кг. Танасининг ҳарорати 38°C даража. Онаси қизнинг 2 кундан бери йўталаётганини айтди. Тиббий ходим умумий хавф белгилари бормикин, деб текшириб кўрди. Онаси Саиданинг кўкрак эма олишини айтди. Бу қизча бутун касаллик даврида қусмаган. Талваса бўлмаган. Саида летаргик ҳолатда эмас ва хуши жойида.

Тиббий ходим онага мана бундай деди: «Сиз Саида 2 кундан бери йўталаяпти, деб айтдингиз. Мен унинг йўтали қанақалигини билмоқчиман. Боланинг минутига неча марта нафас олаётганини санаб кўришим керак. Санаб бўлгунимча бола тинч ҳолатда бўлиши керак».

Тиббий ходим санаганда нафас ҳаракатларининг сони 58 та бўлиб чиқди. У кўкрак қафасининг тортилишини топмади. У стридорни ҳам, астмоид нафасни ҳам эшитмади.

а. Саидадаги белгиларни қуйида келтирилган Ёзув Шаклига ёзиб чиқинг.

2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Танасининг ҳарорати _____ °C

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф _____ Иккинчи ташриф _____

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

<p>ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ ЁКИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ХАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИКДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ • ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ ХУШСИЗ 	<p>Умумий хавф белгилари борми? Ҳа ___ Йўқ ___ Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён _____ кун • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига _____ та. Нафас тезлашганми? • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми? 	

б. Саиданинг касаллигини таснифлаш учун йўтал ёки нафас қийинлиги хусусидаги тасниф жадвалидан фойдаланинг. Пушти (устки) қаторга қаранг.

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Танасининг ҳарорати _____ °С

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф _____ Иккинчи ташриф _____

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

<p>ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ ЁКИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СҮЮҚЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ • ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ ХУШСИЗ 	<p>Умумий хавф белгилари борми? Ҳа _____ Йўқ _____ Касаллики таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа _____ Йўқ _____</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён _____ кун • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига _____ та. Нафас тезлашганми? • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? • Агар астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми? 	

3- касаллик тарихи: Фарход

Фарход 10 ойлик. Вазни 9,0 кг. Танасининг ҳарорати 38,5°С даража. Онаси боланинг 2 кундан бери йўталаётганини, бугун эса нафаси қийинлашиб қолганини айтди. Тиббий ходим болада умумий хавф белгилари бормикин, деб текшириб кўрди. Онаси Фарходнинг кўкрак эма олишини айтди. Бола касал бўлганидан бери қусгани йўқ. Унда тиришиш ҳам бўлгани йўқ. Фарход летаргик ҳолатда эмас, хуши жойида.

Тиббий ходим боланинг онасига мана бундай деди: «Сиз Фарход 2 кундан бери йўталаяпти, деб айтдингиз. Мен унинг йўтали қанақалигини билмоқчиман. Боланинг минутига неча марта нафас олаётганини санаб кўрмоқчиман. Санаб бўлгунимча бола тинч ҳолатда бўлиши керак».

Тиббий ходим санаганда нафас ҳаракатларининг сони минутига 56 та бўлиб чиқди. У кўкрак қафасининг тортилишини топмади. Стридор ҳам эшитмади. Тиббий ходим астмоид нафас эшитди. У онадан бу қайта эпизодми? деб сўради. Она “бундай ҳолат болада биринчи марта бўлиши” деб айтди. Тиббий ходим тез таъсир этувчи бронхолитик билан даво қилди ва 30 дақиқадан кейин қайтадан баҳолади. Нафас ҳаракатларининг сони 56 та бўлиб чиқди. У болада кўкрак қафасининг тортилиши ва стридорни аниқламади. У астмоид нафас эшитди. Бола танасининг ҳарорати 38,5°С.

а. Фарходдаги белгиларни Ёзув Шаклига ёзиб чиқинг. Сўнгра йўтал ва нафас қийинлиги хусусида схемадаги тасниф жадвалидан фойдаланинг. Бу боланинг касалини таснифлаб, ўз жавобингизни ТАСНИФЛАНГ устунчасига ёзиб қўйинг.

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Танасининг ҳарорати _____ °С

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф _____ Иккинчи ташриф _____

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

<p>ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ ЁКИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СҮЮҚЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ 	<p>Умумий хавф белгилари борми? Ҳа _____ Йўқ _____ Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа _____ Йўқ _____</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён _____ кун 	<ul style="list-style-type: none"> • ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ ХУШСИЗ • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига _____ та. Нафас тезлашганми? • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? • Агар астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми?

4- касаллик тарихи: Мурод

Мурод 18 ойлик. Вазни 9 кг. Танасининг ҳарорати 38,5°С. Онаси боланинг 3 кундан бери йўталаётганини айтди. Тиббий ходим болада умумий хавф белгилари бормикин, деб текшириб кўрди.

Онаси Муроднинг кўкрак эма олишини айтди ва унда қусиш йўқ. Унда тиришиш ҳам бўлгани йўқ. Мурод летаргик ҳолатда ҳам эмас, хуши жойида.

Тиббий ходим санаганда нафас ҳаракатларининг сони 38 та бўлиб чиқди. У кўкрак қафасининг тортилишини топмади. Боланинг нафасини эшитганда у стридор эшитмади. У нафас чиқаришида хуштаксимон нафас товуш эшитди ва Муродда астмоид нафас бор, деб хулоса қилди. Тиббий ходим “бу эпизодни қайтарилишими?” деб сўради. Онаси “йўқ” деб жавоб берди.

Тиббий ходим умумий хавф белгиларини аниқламади ва Муродда астмоид нафас аниқлаганлиги учун сальбутамолли ингалятор билан даволашни ўтказди. 30 дақиқадан кейин бемор болани қайтадан баҳолади. Нафас ҳаракатларининг сони минутига 39 та бўлиб чиқди. У болада кўкрак қафасини тортилишини аниқламади ва стридор эшитмади. Танасининг ҳарорати 37°С даража. Аммо болада астмоид нафас ҳамон бор.

Муроддаги белгиларни қуйида келтирилган Ёзув Шаклига ёзиб чиқинг. Сўнгра Муроддаги касалликни таснифлаш учун тўғри келадиган тасниф жадвалидан фойдаланинг. Бу боланинг касалини таснифлаб, ўз жавобингизни ТАСНИФЛАНГ устунчасига ёзиб қўйинг.

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Танасининг харорати _____ °С

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф _____ Иккинчи ташриф _____

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

<p>ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ ЁКИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СҮЮҚЛИКДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ • ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ ХУШСИЗ 	<p>Умумий хавф белгилари борми? Ҳа ___ Йўқ ___ Касаллики таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён _____ кун • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига _____та. Нафас тезлашганми? • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми? 	

МАШҚ В

Эслатма: Бу расм Сизнинг видео машқ бажаришингизни билдиради. Видео машқда Сиз белгиларга келтирилган мисолларни кўрасиз ва уларни аниқлашни машқ қиласиз. Сиз асосий симптомларни бирортаси бўлган болалар аҳволини қандай қилиб баҳолаш кераклигини ҳам кўрасиз. Гоҳида Сизга аниқ бор бўлган касаллик тарихларидан мисол келтиради. Сиз бемор бола ҳолатини баҳолашни ва таснифлашни машқ қиласиз.

* * *

Ушбу машқда Сиз умумий хавф белгиларини аниқлаб олишни машқ қилиб кўрасиз. Сиз йўтал ва нафас қийинлигига баҳо беришни ҳам машқ қиласиз.

1. Қуйида кўрсатилган болаларнинг ҳар бири хусусида мана бу саволга жавоб беринг:

	Бола летаргик ҳолатда ёки беҳушми?	
	ҲА	ЙЎҚ
1- бола		
2- бола		
3- бола		
4- бола		

2. Қуйида кўрсатилган болаларнинг ҳар бири хусусида мана бу саволга жавоб беринг:

	Болада нафас тезлашганми?			
	Ёши	Минутдаги нафасларининг сони	ҲА	ЙЎҚ
Мано				
Вумби				

3. Қуйида кўрсатилган болаларнинг ҳар бири хусусида мана бу саволга жавоб беринг:

	Болада кўкрак қафаснинг тортилиши борми?	
	ҲА	ЙЎҚ
Мария		
Йенна		
Хо		
Анна		
Ло		

4. Қуйида кўрсатилган болаларнинг ҳар бири хусусида мана бу саволга жавоб беринг:

	Болада борми?		
	Стридор	Астмоид нафас	Бурунни битиши
Петти			
Хелен			
Симбу			
Хасан			

Касаллик Тарихига Видео Мисол: Касаллик тарихини кўриб чиқинг. Боладаги белги ва симптомларни қуйида келтирилган Ёзув Шаклигага ёзиб чиқинг. Сўнгра боланинг касаллигини таснифланг

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Танасининг харорати _____ °С

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф _____ Иккинчи ташриф _____

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

<p>ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ ЁКИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ • ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ ХУШСИЗ 	<p>Умумий хавф белгилари борми? Ҳа _____ Йўқ _____ Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа _____ Йўқ _____</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён _____ кун • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига _____ та. Нафас тезлашганми? • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми? 	

4.0. ДИАРЕЯНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ

Диарея - ич кетиши, ич суришидир, бунда ахлатда сув одатдагидан кўра кўп бўлади. Диареяни ичи сувдек кетиши деб ҳам юритилади. У айниқса 6 ойликдан 2 ёшгача бўлган болаларда кўпроқ кузатилади. Диарея аксари сугир сути ёки сутли қоришмалар ичадиган болаларда кўпроқ учрайди. Одатдагича тез-тез ич келиб туриши диарея эмас. Боланинг кунига неча марта одатдагича ичи келиши унинг еган овқати ва ёшига боғлиқ. Кўпгина минтақаларда 24 соат давомида бола ичининг уч марта ёки ундан кўп кетиши диарея деб таърифланади.

Болаларида диарея бошланиб қолган вақтни оналар одатда билишади. Улар боланинг ичи сувдек бўлиб келаётганини айтишлари мумкин. Оналар «диарея» сўзи ўрнига «ич кетар» ёки «сувдек суюқ бўлиб ич келиши» деган маҳаллий номларни ишлатиши мумкин ва ҳоказо.

Фақат эмизиб боқиладиган болаларда ахлат кўпинча юмшоқ бўлади, бу – диарея эмас. Боласини эмизиб боқадиган она ахлатнинг суюқ келаётганига ёки тез-тез ич суриб туришига қараб диареяни ажратиш олиши мумкин.

Диареянинг қандай турлари бор?

Кўп ҳолатларда тез-тез ва сув бўлиб кечадиган диарея боланинг танаси сувсизланиб қолишига асосий сабаб ҳисбланади. Вабо – ана шундай диареянинг мисолларидан биридир. Бироқ вабо ушбу диареяларнинг оз қисмини ташкил этади.

Диарея 14 кундан кам давом этадиган бўлса, бу - **ўткир диарея** бўлиб ҳисобланади. Сувдек бўлиб ич кетиб турадиган диарея боланинг сувсизланиб, қувватсизланиб қолишига сабаб бўлади. Ўткир диарея билан оғриган боланинг ўлими одатда сувсизланиш оқибатидир.

Диарея 14 кун ва ундан ортиқроқ давом этадиган бўлса, бу – чўзилувчан **диарея**. Диареянинг ҳолатларининг 20 фоизга яқини сурункали бўлиб қолади. Чўзилувчан диарея болаларда озикланишнинг бузилишига сабаб бўлади ва болалар ўлим ҳолатларини кўпайишига олиб келади.

Диареяда ахлатнинг шилимшиқ аралаш ёки усиз қонли бўлиб туриши дизентерия (ичбуруғ) деб аталади. Дизентериянинг энг кўп тарқалган кўзгатувчиси – *Shigella* дир. Амёбали дизентерия болаларда кўп учрамайди. Болада сувли диарея ҳам, дизентерия ҳам бўлиши мумкин.

4.1. ДИАРЕЯНИ БАҲОЛАНГ

Диарея билан оғриган боланинг аҳволи қуйидаги белгилар бўйича баҳоланади:

- болада диарея қанчадан бери давом этиб келмоқда?
- ахлатда қон борми (болада дизентерия бор-йўқлигини аниқлаш учун)?
- сувсизланиш белгилари борми?

Диарея билан оғриган боланинг аҳволига баҳо беришнинг қуйидаги босқичларини кўриб чиқинг:

Болада диарея борми?

БОР БЎЛСА, СЎРАНГ: <ul style="list-style-type: none">▪ Қачондан буён?▪ Ахлатида қон борми?	КЎЗДАН КЕЧИРИНГ ВА ҲИС ЭТИНГ <ul style="list-style-type: none">▪ Умумий аҳволига қаранг. Бола: - Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? - Безовта ёки бетоқатми?▪ Аникланг, кўзлари киртайганми?▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Бола: - Ича олмайдими ёки ёмон ичадими? - Ютоқиб ичадими, чанқоқми?▪ Қорнидаги тери бурмаси текисланиш реакциясини текширинг. Бурма текисланади: - Жуда секин (2 секунддан ортиқ). - Секин (2 секундгача).
--	---

ҲАММА болалардан диарея тўғрисида суриштириб кўринг.

СЎРАБ КЎРИНГ: Болада диарея борми?

Диареяни тасвирлаш учун она тушунадиган сўзларни ишлатинг.

Она ЙЎҚ деб жавоб берса, диареяга алоқадор белгилар бўйича боланинг аҳволини баҳоламай, кейинги асосий симптом – иситма тўғрисида суриштириб кўринг.

Она ҲА деб жавоб берса ёки боласини диарея туфайли амбулаторияга олиб келганини айтган бўлса, унинг жавобини ёзиб олинг. Сўнгра болада сувсизланиш, чўзилувчан диарея ва дизентерия белгилари бор-йўқлигини аниқлаб, билиб олинг.

СЎРАБ КЎРИНГ: қанчадан буён?

14 кун ва ундан ортиқ давом этиб келаётган диарея – чўзилувчан диареядир.

Жавоб бериш учун онага вақт беринг. Неча кун бўлганини аниқ эслаб олиш учун унга вақт керакдир, балки.

СЎРАБ КЎРИНГ: Ахлатда қон борми?

Шу диарея бошланганидан бери ахлатда қон пайдо бўлганини она сезганми, сўраб кўринг.

Сўнгра, **СУВСИЗЛАНИШ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ**, текшириб кўринг.

Агар бола сувсизланган бўлса, аввалига у безовта, бетоқат бўлиб қолади. Сувсизланиш давом этаверадиган бўлса, летаргик ёки беҳуш ҳолга тушади.

Бола танасидан суюқлик йўқолиб борган сайин кўзлари киртайгандек бўлиб кўриниши мумкин. Тери бурмаси текшириб кўрилганида секин ёки жуда секин текисланади.

Куйидаги белгиларни КЎРИБ ЧИҚИНГ ВА БИЛИБ ОЛИНГ:

**Боланинг умумий ахволига ҚАРАНГ. У летаргик ҳолатда ёки беҳушми?
Безовта, бетоқатми?**

Умумий хавф белгилари бор-йўқлигини текшириб кўраётганингизда бола летаргик ёки беҳуш ҳолда ётганми-йўқми, билиб олган эдингиз. Бола летаргик ёки беҳуш ҳолда ётган бўлса, демак, унда умумий хавф белгиси бор. Боладаги диареяни таснифлашда ушбу умумий хавф белгисидан фойдаланинг.

Бола ҳамма вақт ёки унга қўл текказилганида безовта, бетоқат бўлса, унда «безовта ёки бетоқат» белгиси бор. Бола онасини эмаётган маҳалда тинч бўлса-ю, лекин эмизиш тўхтатилиши билан у яна безовта, бетоқат бўлса, демак, унда «безовта, бетоқат» белгиси бор. Кўп болалар тиббий муассасага келиб қолганлари учунгина инжиқлик қилаверади. Бундай болаларни одатда тинчитиш мумкин бўлади. Уларда «безовта ёки бетоқат» белгиси йўқ.

АНИҚЛАНГ, кўзлари киртайганми?

Сувсизланиб қолган боланинг кўзлари киртайгандек бўлиб кўриниши мумкин. Ўйлаб кўринг, мазкур ҳолни кўзлар киртайган деб ҳисоблай оласизми? Кейин онасидан сўраб кўринг, боланинг кўзлари одатдагидан бошқача кўриняпти, деб ўйлайдими. Унинг фикри боланинг кўзлари киртайганлигини тасдиқлаб олишингиз учун Сизга ёрдам беради.

Эслатма: Озиқланиши бузилган, жуда озиб, ҳолдан кетган (масалан, маразм ҳолатига тушган) болада, гарчи у сувсизланмаган бўлса ҳам, кўзлари доимо киртайгандек бўлиб кўриниши мумкин. «Кўзлар киртайган» белгиси жуда озиб кетган болада унча аниқ аломат бўлмаслигига қарамай, боладаги сувсизланиш даражасини таснифлаш учун шу белгидан фойдаланинг.

**Болага суюқлик БЕРИБ КЎРИНГ. Бола ича олмайди ёки ёмон ичадими?
Ютоқиб ичадими, чанқоқми?**

Болага пиёла ёки қошиқдан сув бериб кўришни онасига таклиф этинг. Боланинг қандай сув ичишини кузатинг.

Болага суюқлик бериб кўрилганида у **ича олмайди ёки юта олмайди**. Масалан, у летаргик ҳолатда ёки беҳуш бўлиб ётгани учун ича олмайди.

Бола заифлашиб қолган ва бировнинг ёрдамсиз суюқлик ича олмайдиган бўлса, у суюқликни **яхши ичмайди**. У оғзига солиб қўйилган суюқликни ютиши мумкин, холос.

Болада **ютоқиб ичиш, чанқаш** белгиси бор, деб ҳисобланади, агар болага сув бериб кўрганингизда у пиёла ёки қошиққа қараб талпиниб борса ва берган сувни ютоқиб ичса. Сув олиб қўйиладиган бўлса, бола яна ичмоқчи бўлиб, йиғлайди.

Бола суюқликни фақат ўзининг талабига қараб ичадиган ва ортиқча ичишни истамайдиган бўлса, унда «ютоқиб ичиш, чанқаш белгиси» йўқ.

Қорнида тери бурмасини текисланиш реакциясини ТЕКШИРИБ КЎРИНГ.

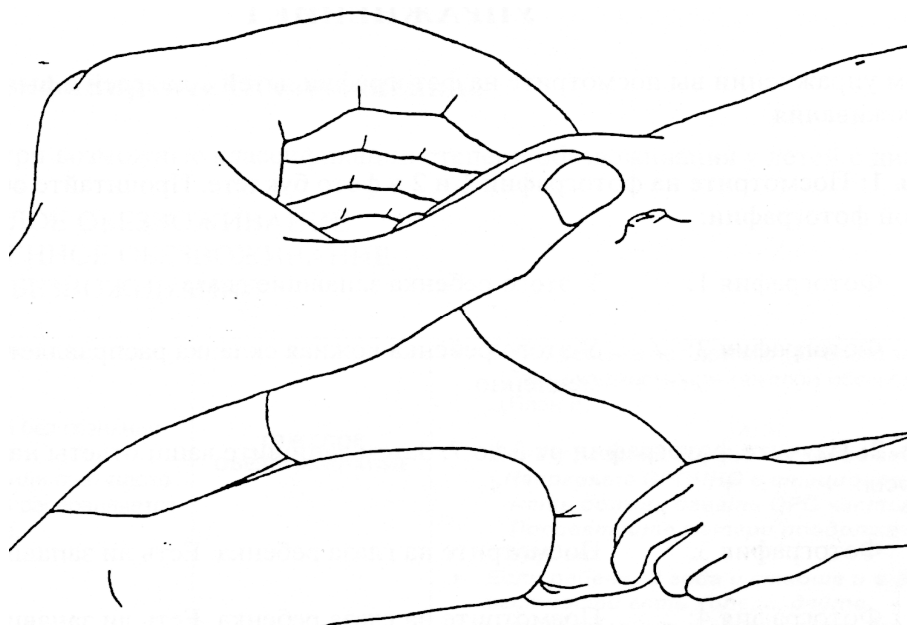
Тери бурмаси: жуда секин (2 секунддан ортиқ) текисланадими?

Секин (2 секундгача) текисланадими?

Текшириш столига болани чалқанча ётқизиб қўйишни онасидан илтимос қилинг, боланинг қўллари танаси бўйлаб узатилган (боши устида турмайдиган) ва оёқлари ростланган бўлсин, ёки онасидан болани тиззага олиб гавдасини тик тутиб туришни илтимос қилинг. Бола қорнининг киндиги билан қорин ён девори ўртасидаги жойини танланг. Тери бурмаси текисланиш реакциясини текшириб кўриш учун бош бармоқ билан кўрсаткич бармоқни ишлатинг. Бармоқ учларидан фойдаланманг, чунки бу оғриққа сабаб бўлиши мумкин. Қўлни шундай қўйингки, токи тери бурмаси боланинг танасига қўндалангига эмас, балки параллел ҳолда тушадиган бўлсин. Терининг ҳамма қатламлари ва тери ости тўқимасини яхшилаб ушлаб олинг. Терини 1 секунд давомида ушлаб туриб, кейин қўйиб юборинг. Тери бурмасини қўйиб юборганингиздан кейин терининг текисланиши реакциясини текширинг, тери:

- жуда секин (2 секунддан ортиқ) текисланади;
- секин текисланади (2 секундгача);
- дарҳол текисланади.

Тери бурмаси қўйиб юборганингиздан кейин хатто қисқа вақт ичида, текисланадиган бўлса ҳам, тери бурмаси секин текисланади, деб ҳисобланг.

Эслатма: Маразм ҳолатидаги (озикланишнинг оғир даражадаги бузилиши) болада тери бурмаси, гарчи сувсизланиш бўлмаса ҳам, секин текисланиши мумкин. Вазни ортиқча ёки баданида шиш пайдо бўлган болада тери бурмаси, бола гарчи сувсизланган бўлса ҳам, дарҳол текисланади. Ана шундай болаларда тери бурмасининг реакцияси унча ишончли бўлмаслигига қарамай, боланинг сувсизланиш даражасини таснифлашда шу реакциядан фойдаланинг.

МАШҚ Ғ

Бу машқда Сиз диарея билан оғриган болаларнинг фотосуратларини кўздан кечириб, сувсизланишга хос белгиларни аниқлайсиз.

1 қисм: Фотобуклетдаги 1- ва 2- фотосуратларга қаранг. Ҳар бир фотосурат хусусидаги изоҳларни ўқиб чиқинг:

1- фотосурат: Бу боланинг кўзлари киртайиб кетган.

2- фотосурат: Бу болада тери бурмаси жуда секин текисланади.

2 қисм: 3- дан 7- гача фотосуратларни ўрганиб чиқинг. Сўнгра қуйидаги саволларга берган ўз жавобларингизни ёзиб қўйинг:

3- фотосурат: Боланинг кўзларига қаранг. Кўзлари киртайганми?

4- фотосурат: Боланинг кўзларига қаранг. Кўзлари киртайганми?

5- фотосурат: Боланинг кўзларига қаранг. Кўзлари киртайганми?

6- фотосурат: Боланинг кўзларига қаранг. Кўзлари киртайганми?

7- фотосурат: Бу фотосуратда тери бурмасига қаранг. Тери бурмаси секин текисланадими ёки жуда секин текисланадими?

Бу фотосуратларда сувсизланиш белгиларини аниқлаб олганингиздан кейин ўз жавобларингизни ўқитувчи билан муҳокама қилиб чиқинг.

4.2. ДИАРЕЯНИ ТАСНИФЛАНГ

Диареяни таснифлаш учун учта тасниф жадвали бор.

- Диарея билан оғриган болаларнинг ҳаммаси сувсизланиш даражаси бўйича таснифланади.
- Болада диарея 14 кун ва ундан ортиқ давом этаётган бўлса, болани чўзилувчан диарея бўйича таснифланг.
- Боланинг ахлатида қон бўлса, болани дизентерия бўйича таснифланг.

4.2.1. СУВСИЗЛАНИШНИ ТАСНИФЛАНГ

Диарея билан оғриган болалардаги сувсизланиш даражасини таснифлаш учун уч хил тасниф бўлиши мумкин:

- ОҒИР СУВСИЗЛАНИШ
- ЎРТАЧА СУВСИЗЛАНИШ
- СУВСИЗЛАНИШ ЙЎҚ

<p>Куйидаги белгилардан икkitаси бўлганида:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Летаргик ҳолатда ёки хушсиз • Кўзлари киртайган • Ича олмайди ёки ёмон ичади • Тери бурмаси жуда секин текисланади 	<p align="center">ОҒИР СУВСИЗЛАНИШ</p>	<p>Агар болада бошқа оғир касаллик бўлмаса:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Оғир сувсизланишдаги суюқлик беринг (В режа) ЁКИ <p>Агар болада бошқа оғир касаллик бўлса:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ ЗУДЛИК БИЛАН касалхонага юборинг, йўлда онаси болага тез-тез ОРВнинг паст осмоляр эритмасини хўплатиб бериб бориши лозим. ➤ Онасига болани эмизишни давом эттиришни маслаҳат беринг. ➤ Бола 2 ёш ва ундан катта бўлса, ушбу жойда вабо кузатилса, вабони даволаш учун антибактериал препарат беринг
<p>Куйидаги белгилардан икkitаси бўлганида:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Безовта ва бетоқат • Кўзлари киртайган • Ютоқиб ичади, чанқоқ • Тери бурмаси секин текисланади 	<p align="center">ЎРТАЧА СУВСИЗЛАНИШ</p>	<p>Агар болада бошқа оғир касаллик бўлса:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ ЗУДЛИК БИЛАН касалхонага юборинг, йўлда онаси болага тез-тез ОРВнинг паст осмоляр эритмасини хўплатиб бериб бориши лозим. ➤ Онасига болани эмизиб кетишини маслаҳат беринг. <p>Агар болада бошқа оғир касаллик бўлмаса:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ўртача сувсизланишдаги схемага ассосан ОРВнинг паст осмоляр эритмасини, орал цинк препаратини ва овқатни беринг (Б Режа) ➤ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ➤ Кейинги ташриф, ахволи яхшиланмаса, 5 кундан сўнг
<p>Ўртача ёки ОҒИР сувсизланиш деб таснифлаш учун белгилар етарли эмас</p>	<p align="center">СУВСИЗЛАНИШ ЙЎҚ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Уй шароитида диареяни даволанг (А Режа), схема бўйича суюқликларни, орал цинк препаратини ва овқатни беринг ➤ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ➤ Кейинги ташриф, ахволи яхшиланмаса, 5 кундан сўнг

Боладаги сувсизланиш даражасини таснифлаш учун таснифлашни пушти (ёки устки) қатордан бошланг.

- Агар болада пушти қатордаги белгиларнинг **иккитаси** ёки ундан кўп бўлса, унинг касаллигини ОҒИР СУВСИЗЛАНИШ деб таснифланг.
- Агар болада белгиларнинг **иккитаси** ёки ундан кўп бўлмаса, сарик (ёки ўрта) қаторга қаранг. Агар белгилар иккита ёки ундан кўп бўлса, боланинг касаллигини **ЎРТАЧА СУВСИЗЛАНИШ** деб таснифланг.
- Агар болада сарик қатордаги белгилардан **иккита** ёки ундан кўп бўлмаса, боланинг ахволини СУВСИЗЛАНИШ **ЙЎҚ**, деб таснифланг. Бундай боланинг ахволини **ЎРТАЧА СУВСИЗЛАНИШ** деб таснифлаш учун белгилар етарли эмас. Ана шундай болаларнинг баъзиларида сувсизланишга хос битта белги бўлиши ёки сувсизланиш белгиларисиз бўлиши мумкин.

* * *

МИСОЛ: Тўрт ойлик Гулнозани 5 кундан бери диарея давом этиб келаётгани учун амбулаторияга олиб келишди. Унда умумий хавф белгилари ва йўтал йўқ. Гулнозанинг ахлатида қон йўқ. Тиббий ходим боладаги диареяни баҳолади. У қуйидаги белгиларни ёзиб қўйди:

<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа <i>V</i> Йўқ__</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён? 5 кун ▪ Ахлатида қон борми? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий ахволига қаранг. Бола: <ul style="list-style-type: none"> - Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? - Безовта ёки бетоқатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Бола: <ul style="list-style-type: none"> - Ича олмайди ёки ёмон ичади? - Ютоқиб ичади, чанқокми? ▪ Қорнидаги тери бурмаси текисланиш реакциясини текширинг: Бурма текисланади: <ul style="list-style-type: none"> - Жуда секин (2 секунддан ортиқ) - Секин (2 секундгача)
---	--

Болада пушти қаторга мансуб иккита белги йўқ. Болада ОҒИР СУВСИЗЛАНИШ йўқ.

Болада сарик қаторга мансуб иккита белги бор эди. Тиббий ходим боладаги сувсизланишни **ЎРТАЧА СУВСИЗЛАНИШ** деб таснифлади.

<p>Қуйидаги белгилардан иккитаси бўлганида:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Летаргик ҳолатда ёки хушсиз • Кўзлари киртайган • Ича олмайди ёки ёмон ичади • Тери бурмаси жуда секин текисланади 	<p>ОҒИР СУВСИЗЛАНИШ</p>
<p>Қуйидаги белгилардан иккитаси бўлганида:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Безовта ва бетоқат • Кўзлари киртайган • Ютоқиб ичади, чанқок • Тери бурмаси секин текисланади 	<p>ЎРТАЧА СУВСИЗЛАНИШ</p>
<p>Ўртача ёки ОҒИР сувсизланиш деб таснифлаш учун белгилар етарли эмас</p>	<p>СУВСИЗЛАНИШ ЙЎҚ</p>

Тиббий ходим Гулнозанинг таснифини Ёзув Шаклига ёзиб қўйди.

<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа <u> </u> / <u> </u> Йўқ <u> </u></p> <p>Қачондан буён? <u> 5 </u> кун Ахлатида қон борми?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий аҳволига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта, бетоқатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайдами ёки ёмон ичади Ютоқиб ичалими, Чанқоқми? ▪ Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг: Тери бурмалари текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин текисланади. 	<p>Ўртача сувсизланиш</p>
--	--------------------------------------

* * *

Қуйида ҳар бир сувсизланиш таснифининг баёни келтирилади.

ОҒИР СУВСИЗЛАНИШ

Агар қуйидаги белгилар – летаргик ёки беҳуш, кўзлари киртайган, суюқликни ича олмайди ёки ёмон ичади, тери бурмаси жуда секин текисланади, деган белгиларнинг иккитаси болада бўлса, ундаги сувсизланишни **ОҒИР СУВСИЗЛАНИШ** деб таснифланг.

Давоси

Сувсизланиб қолган болаларнинг ҳаммаси қўшимча суюқлик олишга муҳтож бўлади. **ОҒИР СУВСИЗЛАНИШ** деб тасниф берилган бола дарҳол суюқлик олишга муҳтож. Венадан суюқлик юборишни буюринг. **ОҒИР** даражада сувсизланиб қолган болага суюқликларни қандай қилиб бериш кераклиги **ДАВОЛАНГ** схемасининг «В режа: **ОҒИР** Сувсизланишга Тез Даво қилинг» рамкасида тушунтириб берилади. В режа тўғрисида **Болани Даволанг** модулида батафсилроқ билиб оласиз.

ЎРТАЧА СУВСИЗЛАНИШ

Болада **ОҒИР СУВСИЗЛАНИШ** белгилари бўлмаса, кейинги қаторга қаранг. Болада **ЎРТАЧА СУВСИЗЛАНИШ** белгилари бормикин?

Агар қуйидаги белгилар – безовта ёки бетоқат, кўзлари киртайган, суюқликни ютоқиб ичади, чанқоқ, тери бурмаси секин текисланади, деган белгиларнинг иккитаси ёки ундан кўра кўпроғи болада бўлса, ундаги сувсизланишни **ЎРТАЧА СУВСИЗЛАНИШ** деб таснифланг.

Давоси

ЎРТАЧА СУВСИЗЛАНГАН бола суюқлик ва овқатга муҳтож бўлади. Болани **ОРВ**нинг паст осмоляр эритмаси ва цинк препарати билан даволанг.

ЎРТАЧА СУВСИЗЛАНГАН бола суюқликка ва овқатга қўшимча равишда муҳтож бўлади. Эмизиб боқиладиган болани эмизиб боришда давом этиш керак. Бошқа болалар ўзлари одатда ичиб турадиган сутлари ёки бошқа тўйимли овқатларини **ОРВ** ёрдами билан даволашдан сўнг 4 соатдан кейин давом эттиришлари керак.

Бундай даво *Даволанг* схемасининг «Б режа: Ўртача сувсизланишга ОРВ Ёрдамида Даво қилинг» рамкасида тасвирланган.

СУВСИЗЛАНИШ ЙЎҚ

Болада пушти ва сариқ қатордаги белгилардан икkitаси ёки ундан кўпи бўлмаса, бундай болага СУВСИЗЛАНИШ ЙЎҚ деб тасниф берилади.

Давоси

Бундай бола сувсизланишнинг олдини олиш учун қўшимча суюқликка муҳтож бўлади. СУВСИЗЛАНИШ ЙЎҚ деб таснифланган бола уйда даволанишга муҳтож. Қуйида уйда даво қилишнинг 4 та қоидаси келтирилган:

1. Қўшимча суюқликлар бериш;
2. Овқатлантиришни давом эттириб бориш;
3. Цинк препаратини бериш;
4. Қачон болани тиббий муассасага олиб келиш лозимлигини билиш керак.

Болага қандай суюқликларни ва қандай ҳажмда, цинк препаратини қанчадан ва неча марта бериб туриш зарурлигини онасига ўргатиш «А режа: Диареяга Уйда Даво қилинг» рамкасида тасвирланган. СУВСИЗЛАНИШ ЙЎҚ деб таснифланган бола овқатга ҳам муҳтож бўлади, онаси эса, қачон яна тиббий муассасага олиб келиш кераклиги хусусидаги маслаҳатга муҳтож. Болани овқатлантириш тўғрисидаги тавсиялар ва қачон яна тиббий муассасага олиб келиш кераклиги ҳақидаги ахборот *ОНАГА МАСЛАҲАТ БЕРИНГ* схемасида келтирилган.

Болада умумий хавф белгилари бор-йўқлигини текшириш, уни кўздан кечириб чиқиш босқичларини такрорлашда Сизга ёрдам бериш учун ўқитувчингиз такрорлаш машқини ўтказди. Сиз шунингдек, йўтал ва нафас қийинлигини баҳолаш босқичларини ҳам такрорлайсиз.

МАШҚ Д

Бу машқда Сиз диарея билан оғриган болалардаги сувсизланишни баҳолаш ва таснифлашни машқ қиласиз. Диарея билан оғриган болаларнинг куйидаги касаллик тарихларини ўқиб чиқинг. Сувсизланишни таснифлаш ҳақида схемада берилган жадвалдан фойдаланинг.

1. Озод исмли болада диарея 5 кундан бери давом этади. Унинг ахлатида қон йўқ. Бола ортиқ даражада инжиқ. Кўзлари киртайиб кетган. Ота-оналари ҳам боланинг кўзлари киртайиб қолди, деб ҳисоблашади. Тиббий ходим болага бироз сув бериб кўрди, бола сувни ютоқиб ичди. Тиббий ходим боланинг қорнида тери бурмасининг текисланиш реакциясини текшириб кўрди – тери бурмаси секин текисланди. Боладаги белгилар ва сувсизланиш таснифини Ёзув Шаклига ёзиб қўйинг.

БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ?	Ха ___ Йўқ ___	
<ul style="list-style-type: none">▪ Қачондан буён? ___ кун▪ Ахлатида қон борми?	<ul style="list-style-type: none">▪ Умумий ахволига қаранг. Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта ёки бетоқатми?▪ Изланг, кўзлари киртайганми?▪ Болага суюқлик таклиф этинг. Бола: Ича олмайдими ёки ёмон ичадими? Ютоқиб ичадими, чанқоқми? <ul style="list-style-type: none">▪ Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг. Тери бурмалари текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин (2 секундгача)	

Боладаги сувсизланиш таснифини Сиз қандай танлаганингизни кўрсатиш учун ундаги белгиларни куйида келтирилган тасниф жадвалида ўраб қўйинг.

2. Динарада диарея 3 кундан бери давом этади. Унинг ахлатида қон йўқ. Қизча летаргик ҳолда эмас ва хуши жойида. У ортиқча инжиқлик қилмайди ва беҳаловат ҳам эмас. Кўзлари киртайган. У суюқлик ича олади ва унда чанқоқлик йўқ. Терисининг бурмаси дарҳол текисланади. Боладаги белгилар ва сувсизланиш таснифини Ёзув Шаклига ёзиб қўйинг.

БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ?	Ха ___ Йўқ ___	
<ul style="list-style-type: none">▪ Қачондан буён? ___ кун▪ Ахлатида қон борми?	<ul style="list-style-type: none">▪ Умумий ахволига қаранг. Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта ёки бетоқатми?▪ Изланг, кўзлари киртайганми?▪ Болага суюқлик таклиф этинг. Бола: Ича олмайдими ёки ёмон ичадими? Ютоқиб ичадими, чанқоқми? <ul style="list-style-type: none">▪ Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг. Тери бурмалари текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин (2 секундгача)	

3. Гўзалда диарея уч кундан бери давом этади. Унинг ахлатида қон йўқ. Қизча ортиқ даражада инжиқ ва беҳаловат. Қўзлари киртайган. У суюқлик ичолмайди. Терисининг бурмаси жуда секин текисланади.

Боладаги белгилар ва сувсизланиш таснифини Ёзув Шаклига ёзиб қўйинг.

БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ?	Ха ___ Йўқ ___	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён? ___ кун ▪ Ахлатида қон борми? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий аҳволига қаранг. Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта ёки бетоқатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг. Бола: Ича олмайди ёки ёмон ичади? Ютоқиб ичади, чанқоқми? ▪ Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг. Тери бурмалари текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин (2 секундгача) 	

4. Шухратда диарея беш кундан бери давом этади. Унинг ахлатида қон йўқ. Тиббий ходим боланинг аҳволини сувсизланиш даражасига қараб баҳолади. Бола летаргик ҳолатда эмас ва хуши жойида. У ортиқча инжиқлик қилмайди, беҳаловат ҳам эмас. Қўзлари киртаймаган ва одатдагича бўлиб кўринади. Болага сув бериб кўрилганида у ютоқиб ичади. Терисининг бурмаси дарҳол текисланади.

Боладаги белгилар ва сувсизланиш таснифини Ёзув Шаклига ёзиб қўйинг.

БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ?	Ха ___ Йўқ ___	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён? ___ кун ▪ Ахлатида қон борми? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий аҳволига қаранг. Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта ёки бетоқатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг. Бола: Ича олмайди ёки ёмон ичади? Ютоқиб ичади, чанқоқми? ▪ Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг. Тери бурмалари текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин (2 секундгача) 	

Ушбу машқларни бажариб бўлганингиздан кейин буни ўқитувчингизга айтинг.

4.2.2. ЧЎЗИЛУВЧАН ДИАРЕЯНИ ТАСНИФЛАНГ

Агар диарея болада 14 кун ва ундан ортиқ давом этиб келаётган бўлса, ундаги сувсизланиш даражасини таснифлаб бўлганингиздан кейин боланинг ахволини ЧЎЗИЛУВЧАН диарея бўйича баҳоланг.

ЧЎЗИЛУВЧАН дараянинг иккита таснифи бор:

- ОҒИР ЧЎЗИЛУВЧАН ДИАРЕЯ
- ЧЎЗИЛУВЧАН ДИАРЕЯ

▪ Сувсизланиш бор	ОҒИР ЧЎЗИЛУВЧАН ДИАРЕЯ	<ul style="list-style-type: none">➤ Болада бошқа ОҒИР касаллик бўлмаса, уни касалхонага юборишдан олдин сувсизланишни даволанг➤ Болани касалхонага юборинг
▪ Сувсизланиш йўқ	ЧЎЗИЛУВЧАН ДИАРЕЯ	<ul style="list-style-type: none">➤ Онасига ЧЎЗИЛУВЧАН ДИАРЕЯли болани қандай овқатлантириш лозимлигини тушунтиринг➤ 14 кун давомида поливитаминлардан, минераллардан (цинкни кўшиб) беринг➤ Кейинги ташриф 5 кундан сўнг

ОҒИР ЧЎЗИЛУВЧАН ДИАРЕЯ

Агар диарея болада 14 кун ва ундан ортиқ давом этиб келаётган бўлсаю, унда ўртача ёки ОҒИР сувсизланиш ҳам бўлса, боланинг касаллигини ОҒИР ЧЎЗИЛУВЧАН ДИАРЕЯ деб таснифланг.

Давоси

Диареяси 14 кун ва ундан ортиқ давом этиб келаётган, бунинг устига сувсизланиб ҳам қолган болалар касалхонага юборишга муҳтож бўлишади. Бундай болалар танасидан суюқлик йўқолишининг олдини олиш учун алоҳида эътибор бериб қарашга муҳтождирлар. Улар овқатни ўзгартиришга ҳам муҳтож бўлишади. Диарея сабабларини аниқлаб олиш учун улар ахлатини лабораторияда текшириб кўриш ҳам зарур бўлиши мумкин.

Агар болада бошқа ОҒИР тасниф бўлмаса, болани касалхонага юборишдан олдин ундаги сувсизланишга даво қилинг. ОҒИР касал болалардаги сувсизланишга даво қилиш қийин бўлиши мумкин. Бундай болалар дарҳол касалхонага юборилиши керак.

ЧЎЗИЛУВЧАН ДИАРЕЯ

Болада диарея сувсизланиш белгилари бўлмасдан 14 кун ёки ундан ортиқ давом этиб келаётган бўлса, бундай касаллик ЧЎЗИЛУВЧАН ДИАРЕЯ деб таснифланади.

Давоси

ЧЎЗИЛУВЧАН диареянинг энг муҳим давоси махсус парҳез таомлар. ЧЎЗИЛУВЧАН диареяда болани овқатлантиришга доир маслаҳатлар *Онага маслаҳат беринг* модулида тушунтириб ўтилган.

4.2.3. ДИЗЕНТЕРИЯНИ ТАСНИФЛАНГ

Дизентериянинг фақат битта таснифи бор:

➤ ДИЗЕНТЕРИЯ

▪ Ахлатида қон бор	ДИЗЕНТЕРИЯ	➤ Касалхонага юборинг
--------------------	-------------------	-----------------------

ДИЗЕНТЕРИЯ

Диарея билан оғриган ва ахлатида қон бўлган боланинг касаллигини ДИЗЕНТЕРИЯ деб таснифланг.

Эслатма: Диарея билан оғриган болада диарея бўйича битта ёки бундан ортиқ тасниф бўлиши мумкин. Боладаги барча диарея таснифларини Ёзув Шаклининг Таснифланг устунчасига ёзиб қўйинг. Масалан, бу бола СУВСИЗЛАНИШ ЙЎҚ ва ДИЗЕНТЕРИЯ деб таснифланади. Тиббий ходимнинг бола таснифини қандай ёзиб қўйгани қўйида кўрсатилган.

БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ?		Ҳа <u> </u> V <u> </u> йўқ <u> </u>
Қанчадан буён? <u> 2 </u> кун <u>Ахлатида қон борми?</u>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий аҳволига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта ёки бегоқатми? ▪ Изланг, кўзлари киргайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадими? Ютоқиб ичадими, чанқоқми? ▪ Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг: Тери бурмалари текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин (2 секундгача) 	Сувсизланиш йўқ Дизентерия

МАШҚ Ғ

Ушбу машқда диарея билан оғриган болаларни таснифлашни машқ қиласиз. Касаллик тарихларини диққат билан ўқиб чиқинг. Боладаги белгиларни ёзиб олиб, Ёзув Шаклида таснифланг. Ўз буклет схемангиздан фойдаланинг.

1- касаллик тарихи: **Майя**

Майяда диарея 4 кундан бери давом этиб келаётгани учун уни бугун амбулаторияга олиб келишди. У 25 ойлик. Вазни 10 кг. Танасининг ҳарорати 37,0 °С даража.

Майяда умумий хавф белгилари йўқ. Унда йўтал ва нафас қийинлиги йўқ.

Тиббий ходим боланинг онасидан «Майяда диарея бўлганида ахлатида қон кўриндими?» деб сўради. Онаси: «Йўқ» деди. Тиббий ходим болада сувсизланиш белгилари бор-йўқлигини текшириб кўрди. Майя летаргик ҳолатда эмас, хуши жойида. У ортиқча инжиқлик қилмайди ва беҳаловат ҳам эмас. Кўзлари киртайган эмас. Майяга сув бериб кўришганида у сувни ютоқиб ичади. Терисининг бурмаси дарҳол текисланади.

Майядаги белгиларни Ёзув Шаклига ёзиб, таснифланг.

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ даража

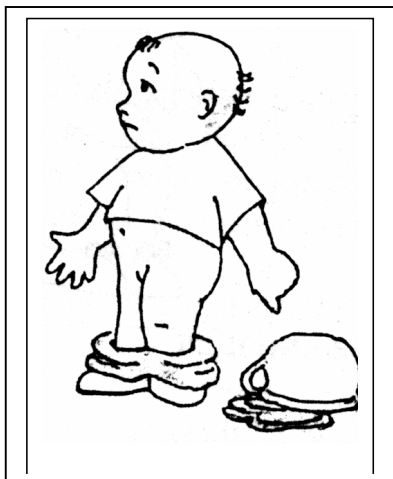
СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф ___ Иккинчи ташриф ___

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ		Умумий хавф белгилари борми?
<ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ 	ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕҲУШ	<p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <p>Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён ___ кун • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига ___ та. Нафас тезлашган. • Кўкрак кафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса қайта эпизодми? 		
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён? ___ кун ▪ Ахлатида қон борми? 		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий ахволига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Бевовта ёки бетоқатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суяқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадими? Ютоқиб ичадими, чанқоқми? ▪ Қорнидаги тери бурмаси реакциясини текширинг: Бурма текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин (2 секундгача) 		

2- касаллик тарихи: Камола

Камола 14 ойлик. Вазни 8,5 кг. Танасининг ҳарорати 37,5°C даража. Камоланинг онаси қизчада 3 ҳафтадан бери диарея давом этиб келаётганини айтди.

Камолада умумий хавф белгилари йўқ. Йўтал ва нафас қийинлиги ҳам йўқ.

Тиббий ходим боладаги диарея белгиларини баҳолаб чиқди. У диарея 21 кундан бери давом этиб келаётганини қайд қилиб қўйди. Қизчанинг онасидан тиббий ходим «боланинг ахлатида қон борми?» деб сўради. Онаси: «Йўқ» деб жавоб берди. Тиббий ходим Камолада сувсизланиш белгилари бор-йўқлигини текшириб кўрди. Текшириш вақтида бола ортиқ даражада инжиқ бўлиб,

хархаша қилаверди. Кўзлари киртайган эмас. Сувни ютоқиб ичади. Тери бурмаси дарҳол текисланади.

Камоладаги белгиларни Ёзув Шаклига ёзиб, таснифланг.

2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ даража

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф __ Иккинчи ташриф __

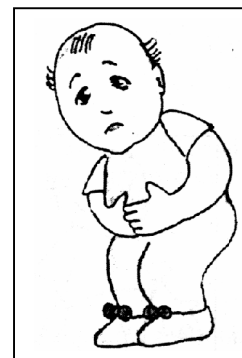
БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

<p>УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИКДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ 		<p>Умумий хавф белгилари борми? Ҳа __ Йўқ __ Қасалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕҲУШ</p>		
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа __ Йўқ __</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён __ кун • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига __ та. Нафас тезлашган. • Кўкрак қасасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса қайта эпизодми? 		
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа __ Йўқ __</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён? __ кун ▪ Ахлатида қон борми? 		<p>Умумий аҳволига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта ёки бетоқатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадимми? Ютоқиб ичадимми, чанқоқми? ▪ Қорнидаги тери бурмаси реакциясини текширинг: Бурма текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин</p>

3- касаллик тарихи: Зулфия

Зулфия 7 ойлик. Вазни 6,5 кг. Танасининг ҳарорати 37°C даража. Зулфия диарея билан оғриб қолгани учун онаси уни амбулаторияга олиб келган.

Зулфияда умумий хавф белгилари йўқ. Унда йўтал ва нафас қийинлиги ҳам йўқ.

Тиббий ходим Зулфиядаги диарея белгиларига баҳо бериб чикди. Қизчанинг онаси диарея 2 кун илгари бошланганини айтди. Ахлатда қон йўқ. Зулфия летаргик ҳолатда эмас, хуши ҳам жойида. Бола ортиқча инжиқлик қилмайди ва беҳаловат ҳам эмас. Кўзлари киртайган. Қизчага сув бериб кўрилганида у сувни ютоқиб ичди, чанқоқ. Терисининг бурмаси дарҳол текисланади.

Зулфиядаги белгиларни Ёзув Шаклига ёзиб, таснифланг.

2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ даража

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф __ Иккинчи ташриф __

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ		Умумий хавф белгилари борми? Ҳа __ Йўқ __ Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг	
<ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ 	ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕҲУШ		
ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа __ Йўқ __ <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён __ кун 		<ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига __ та. Нафас тезлашган. • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса қайта эпизодми? 	
БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа __ Йўқ __ <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён? __ кун ▪ Ахлатида қон борми? 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий аҳволига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Бевовта ёки бетоқатми? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадими? Ютоқиб ичадими, чанқоқми? ▪ Қорнидаги тери бурмаси реакциясини текширинг: Бурма текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин 	

4- касаллик тарихи: Шоира

Шоира 3 яшар. Вазни 11 кг. Танасининг ҳарорати 37°C даража. Шоира йўталиб тургани ва диарея билан оғриб қолгани учун уни онаси бугун амбулаторияга олиб келган.

Болада умумий хавф белгилари йўқ. Тиббий ходим ундаги йўтал ва нафас қийинлигини баҳолаб чикди. У санаб кўриб, боланинг минутига 36 марта нафас олаётганини аниқлади. Болада кўкрак қафасининг тортилиши, стридор ва астмоид нафас йўқ.

Тиббий ходим Шоирада диарея қачондан бери давом этиб келаяпти, деб сўраб кўрганида онаси: «2 ҳафтадан ошди» деб жавоб берди. Ахлатида қон йўқ. Шоира уни текшириш вақтида кўп инжиқлик қилдию, лекин кўзлари киртайган эмас. У суюқлик ича олади ва чанқоқ эмас. Терисининг бурмаси дарҳол текисланади.

Шоирадаги белгиларни Ёзув Шаклига ёзиб, таснифланг.

2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ даража

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф __ Иккинчи ташриф __

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

УМУМҲИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ		Умумий хавф белгилари борми?
<ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ 	ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕҲУШ	<p>Ҳа __ Йўқ __</p> <p>Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа __ Йўқ __</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён __ кун • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига __ та. Нафас тезлашган. • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса қайта эпизодми? 		
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа __ Йўқ __</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён? __ кун ▪ Ахлатида қон борми? 		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий ахволига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Бевовта ёки бетоқатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадимми? Ютокиб ичадимми, чанқоқми? ▪ Қорнидаги тери бурмаси реакциясини текширинг: Бурма текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортик) Секин 		

5- касаллик тарихи: Ренат

Ренат 10 ойлик. Вазни 8 кг. Танасининг ҳарорати 38,5°C даража. Уч кундан бери болада диарея давом этиб келаётгани учун уни бугун амбулаторияга олиб келишган. Онаси боланинг ахлатида қон борлигини сезиб қолган.

Ренатда умумий хавф белгилари йўқ. Унда йўтал ва нафас қийинлиги ҳам йўқ.

Тиббий ходим боладаги диарея белгиларига баҳо бериб чиқди. «Ренатнинг ахлатида қон бор, деб айтдингиз. Унда сувсизланиш белгилари бор-йўқлигини текшириб кўраман». Бола летаргик ҳолатда эмас, хуши жойида. У ортиқча инжиклик қилмайди ва беҳаловат ҳам эмас. Кўзлари киртаймаган. Болага сув бериб кўрилганида у сувни одатдагича ичади, унда чанқоқлик йўқ. Терисининг бурмаси дарҳол текисланади.

Ренатдаги белгиларни Ёзув Шаклига ёзиб, таснифланг.

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

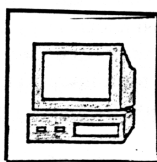
Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ даража

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф __ Иккинчи ташриф __

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ		Умумий хавф белгилари борми?
<ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ 	ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕҲУШ	<p>Ҳа __ Йўқ __</p> <p>Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа __ Йўқ __</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён __ кун • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига __ та. Нафас тезлашган. • Кўкрак қасасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса қайта эпизодми? 		
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа __ Йўқ __</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён? __ кун ▪ Ахлатида қон борми? 		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий аҳволига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта ёки бетоқатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадими? Ютокиб ичадими, чанқоқми? ▪ Қорнидаги тери бурмаси реакциясини текширинг: Бурма текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин 		

МАШҚ Ж

Ушбу машқда Сиз диарея билан оғриган болаларнинг ахволини қандай қилиб тўғри баҳолаш ва таснифлаш кераклигини кўрасиз. Сиз мисол қилиб келтирилган белгиларни кўрасиз ва уларни аниқлаб олишни машқ қиласиз. Сўнгра Сиз мисол қилиб келтирилган касаллик тарихини кўрасиз ва боланинг касаллигини баҳолаш ҳамда таснифлашни машқ қиласиз.

1. Қуйидаги болаларнинг ҳар бири хусусида мана бу саволга жавоб беринг:

Боланинг кўзлари киртайганми?		
	ҲА	ЙЎҚ
1- бола		
2- бола		
3- бола		
4- бола		
5- бола		
6- бола		

2. Қуйидаги болаларнинг ҳар бири хусусида мана бу саволга жавоб беринг:

Тери бурмасининг текисланиши			
	Жуда секинми?	Секинми?	Дархолми?
1- бола			
2- бола			
3- бола			
4- бола			
5- бола			

Касаллик Тарихининг Видео Мисоли: Мисол қилиб келтирилган касаллик тарихини кўриб чиқинг ва боладаги белгиларни қуйида келтирилган Ёзув Шаклига ёзиб қўйинг. Сўнгра касалликни таснифланг.

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ даража

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф __ Иккинчи ташриф __

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

УМУМий ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ		Умумий хавф белгилари борми?
<ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙД ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ 	ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕҲУШ	<p>Ҳа __ Йўқ __</p> <p>Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа __ Йўқ __</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён __ кун 		<ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига __ та. Нафас тезлашган. • Кўкрак кафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса қайта эпизодми?
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа __ Йўқ __</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён? __ кун ▪ Ахлатида қон борми? 		<p>Умумий ахволига қаранг. Бола:</p> <p>Летаргик ҳолатда ёки хушсизми?</p> <p>Безовта ёки бетоқатми?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: <p>Ича олмайди ёки ёмон ичадимми?</p> <p>Ютоқиб ичадимми, чанқоқми?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қорнидаги тери бурмаси реакциясини текширинг: <p>Бурма текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин</p>

Видеомашқ тугаганидан кейин уни гуруҳда муҳокама қилинади.

5.0. ИСИТМАНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ

Иситмалаб турган болада менингит, қорин тифи (ич терлама) ёки қизамиқ сингари оғир инфекцион касаллик бўлиши мумкин. Шу билан бир вақтда иситмалаб турган болада оддий йўтал, шамоллаш ёки бошқа вирусли касаллик бўлиши ҳам мумкин.

* * *

Иситмалаб турган болаларнинг қайсиларини, уларнинг аҳволи ОҒИР бўлгани учун дарҳол касалхонага жўнатиш кераклигини, қайсиларини улардаги иситма сабабларини аниқлаб олиш учун режа асосида текширишга юбориш лозимлигини, қайсиларини тиббиёт муассасаси шароитларида бемалол даволаш мумкинлигини, қайсиларини эса онаси уйида даволай олиши мумкинлигини билиб олиш тиббий ходим учун жуда муҳим.

Боладаги ҳар қандай оғир касалликнинг симптомлари бўлиши мумкин бўлган умумий хавф белгиларини Сиз энди биласиз. Иситмалаб турган болада ана шундай симптомлар ёки энса мускуллари ригидлигининг борлиги, болани менингит ёки сепсис сингари оғир инфекцион касалликка учраганидан дарак бериши мумкин. Бундай болаларни даволаш амбулатория шароитларида таъминлаб бўлмайдиган шошилишч тиббий чоратadbирларни ўтказишни талаб қилади, шу муносабат билан бундай болаларни жуда тезлик билан аниқлаб олиш ва касалхонага боргунча тегишли давони қилиб бўлгандан кейин дарҳол касалхонага юбориш зарур.

Оналари тиббиёт муассасига олиб келишган болаларнинг баъзиларида иситма бир неча кундан бери давом этиб келаётган бўлиши мумкин. Уларда, гарчи умумий хавф белгилари ёки энса мускулларининг ригидлиги бўлмаса ҳам, қорин тифи, сил, сийдик йўллари инфекцияси ёки остеомиелит сингари оғир инфекцион касаллик бўлиши мумкин. Бундай касалликларни амбулаторияда аниқлаб олиш ниҳоятда қийин ва аксари мумкин ҳам эмас. Шу муносабат билан, кўпдан бери иситмалаётган болаларни текшириб кўриш учун тегишли муассасаларга (ихтисослашган поликлиника ёки касалхонага) имкони борича тезроқ юбориш керак.

Сиз модул устида ишлаб, ПНЕВМОНИЯ сингари тасниф билан танишиб олдингиз. Ана шундай тасниф берилган болаларда жуда кўпчилик ҳолларда иситма ҳам бўлиши мумкин. Модул устида яна иш олиб борар экансиз, иситма билан давом этиб бориши мумкин бўлган СТРЕПТОКОККЛИ ФАРИНГИТ ва ҚУЛОҚНИНГ ЎТКИР ИНФЕКЦИЯСИ сингари бошқа таснифлар тўғрисида ҳам билиб оласиз. Бундай касалликлар вақтидаги иситма, 38,5°C даражадан юқори иситмани ҳисобга олмаганда, махсус давони талаб қилмайди. Ҳар бир касалликка қилинадиган махсус даво тўғрисида Сиз «Болани даволанг» модулида кўпроқ нарсаларни билиб оласиз.

Иситмалаб турган боланинг баданида тошма борлиги қизамиқ касаллигининг асосий симптомидир. Қизамиқ - жуда юқумли касаллик. Онадан ўтадиган антителолар гўдакни ҳаётининг дастлабки 6 ойи мобайнида қизамиқдан сақлаб, ҳимоя қилиб боради. Сўнгра бу ҳимоя аста-секин йўқолиб кетади. Қизамиқ кўпчилик ҳолларда 6 ойликдан 2 ёшгача бўлган болаларда учрайди. Одамларнинг кўпчилик бўлиб яшаши ва уй шароитларининг ёмон бўлиши қизамиқнинг эрта бошланиш эҳтимолини оширади.

Қизамиқни вирус келтириб чиқаради. Бу вирус бадан терисини, ўпка, ичак, кўз, оғиз бўшлиғи ва ҳалқумни қоплаб турадиган хужайралар қатламини зарарлайди. Қизамиқ вируси қизамиқ пайдо бўлганидан кейин иммун тизимнинг одатдаги фаолиятини бир

неча ҳафтага издан чиқаради. Бу – болада бошқа касалликлар пайдо бўлиш эҳтимолини оширади.

Қизамиқ барча ҳолларнинг тахминан 30 фоизида асоратлар билан ўтади. Энг муҳим асоратлари қуйидагилардир:

- диарея (жумладан, дизентерия ва ЧЎЗИЛУВЧАН диарея),
- пневмония,
- стридор,
- оғиз яралари,
- кулоқ инфекцияси ва
- оғир кўз инфекцияси (бу кўз шох пардасининг яра бўлиб кетишига ва кўр бўлиб қолишига олиб келиши мумкин).

Энцефалит (бош мия инфекцияси) тахминан мингдан бир ҳолларда учрайди. Энцефалит билан оғриган болада тиришиб, шайтонлаш, летаргик ҳолатга тушиш ёки хушдан кетиш сингари умумий хавф белгиси бўлиши мумкин.

Қизамиқ озиқланишнинг бузилишига олиб келади, чунки диарея бошланишига, ҳарорат кўтарилиши ва оғизнинг яраланишига сабаб бўлади. Мана шу муаммолар одатдагича нормал овқатланишга ҳалал беради. Озиқланиши бузилган бола қизамиқ маҳалида оғир асоратлар бошланишига кўпроқ мойил бўлади. Бу - витамин А етишмовчилиги бор болаларга айниқса тааллуқлидир. Қизамиқ билан оғриб, озиқланиши оғир даражада бузилган болаларнинг ўнтадан биттаси нобуд бўлиши мумкин. Шунинг учун қизамиқ пайтида болани овқатлантириб боришда онага ёрдам бериш жуда муҳим.

5.1. ИСИТМАНИ БАҲОЛАНГ

Агар :

- боланинг бадани пайпаслаганда иссиқ бўлиб туюлса, ёки
- аксиляр ҳарорати 37,5°C даража ва ундан юқори бўлса,* ёки
- мазкур касаллик анамнезида иситма бўлса

унда асосий симптом – ИСИТМА БОР деб ҳисобланади

Иситмалаб турган бола аҳволига қуйидагиларга қараб баҳо беринг:

- болада қачондан буён иситма давом этиб келяпти?
- энса мушакларининг ригидлиги;
- иситманинг мумкин бўлган бошқа сабабини аниқланг;
- қизамиқ анамнези;
- қизамиққа ишора қилувчи белгилар - ялпи тошма ва қуйидагиларнинг биттаси: йўтал, тумов ёки кўзларнинг қизариши.
- Болада қизамиқ бор ёки сўнгги 3 ой давомида бўлиб ўтган бўлса, қизамиқ асоратлари белгиларини баҳоланг: оғиз яралари; кўзларнинг йиринглашиши; шох парданинг хиралашуви.

Бола аҳволини иситма бўйича баҳолашнинг босқичлари кейинги бетдаги рамкада санаб ўтилган.

**БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ* схемасида иситма ва юқори ҳарорат деган атамалар аксиляр ҳароратга асосланган. Ректал ҳарорат тахминан 0,5°C даража юқорирок бўлади.

Сизнинг амбулаториянгизда ўлчанадиган ҳарорат аксиляр ҳарорат бўлса, иситма – бу 37,5°C даражали ҳарорат. Юқори ҳарорат эса – бу 38,5°C ва ундан юқори даража.

Сизнинг тиббий муассасангизда ўлчанадиган ҳарорат ректал ҳарорат бўлса, иситма – бу 38 °C даражали ҳарорат. Юқори ҳарорат эса – бу 39 °C ва ундан юқори даража.

Бу рамка икки қисмдан иборат. Устки қисмида болада менингит, сепсис, қизамиқ ва иситма чиқарадиган бошқа сабаблар бўлиши мумкинлигига ишора қиладиган белгилар бўйича унинг аҳволига қай тариқа баҳо бериш кераклиги тасвирланган. Рамканинг пастки қисмида бола қизамиқ билан ҳозир оғриб турган ёки сўнгги 3 ой давомида оғриб ўтган бўлса, унинг аҳволига қизамиқда учрайдиган асоратлар бўйича қай тариқа баҳо бериш кераклиги тасвирланган.

<p>БОР БЎЛСА, СЎРАНГ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? • Агар 7 кундан кўп бўлса, иситма ҳар куни бўлиб турдими? • Сўнгги 3 ой давомида болада қизамиқ бўлганми? 	<p>КЎРИНГ, ҲИС ҚИЛИНГ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Эна мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг. • Иситманинг мумкин бўлган бошқа сабабини аниқланг. • ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг: Ялли тошма ва Мана бу белгиларнинг бири: йўтал ёки тумов ёки кўзларнинг қизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг
<p><i>Агар болада қизамиқ бор ёки у сўнгги 3 ой давомида қизамиқ билан оғриб ўтган бўлса:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? • Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглашганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми?

ҲАММА касал болалар хусусида иситма тўғрисида сўраб кўринг (ёки танаси ҳароратини ўлчаб кўринг).

СЎРАБ КЎРИНГ: Болада иситма борми?

Болада иситма бор-йўқлигини: баданига қўл теккизилганида иссиқ бўлиб туюладими-йўқми ёки танасининг ҳарорати 37,5°C даража ёки бундан юқорими, текшириб кўринг.

«Иситма» тўғрисида суриштирганингизда она тушунадиган сўзларни ишлатинг. Онанинг иситма нималигини билишига ишонч ҳосил қилинг.

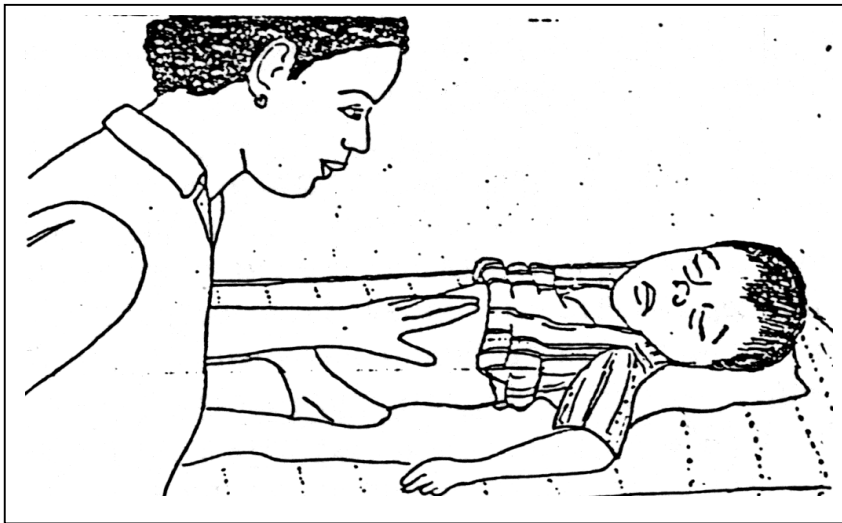
Боланинг ошқозони соҳасига ёки қўлтиқ ости чуқурчаси (аксилар соҳаси)га қўл қўйиб кўрилганида бадани иссиқ бўлиб туюладими, текшириб кўринг.

Бола танасининг ҳарорати ўлчаниб, касаллик тарихига ёзиб қўйилганми, текшириб кўринг. Бола танасининг ҳарорати 37,5° С даража ёки бундан юқори бўлса, болада иситма бор.

Бола танасининг ҳарорати ўлчанмаган бўлсаю, Сизда термометр бўлса, ҳароратини ўлчаб кўринг.

Болада иситма бўлмаса (баданига қўл текказилганида иссиқ бўлиб туюлмаса ёки ҳарорати 37,5°C даражадан паст) Ёзув Шаклида ЙЎҚ деб белги (✓) қўйиб қўйинг. Кейинги асосий симптом - қулоқлар хусусида муаммо бор-йўқлигини суриштиринг. Иситмага тааллуқли белгилар бўйича боланинг аҳволига баҳо берманг.

Агар болада иситма бўлса (баданига қўл текказилганида иссиқ бўлиб туюлса ёки ҳарорати 37,5°C даража ёки бундан юқори бўлса), боланинг аҳволига иситмага тааллуқли қўшимча белгилар бўйича баҳо беринг.

СЎРАБ КЎРИНГ: Қачондан бери? Агар 7 кундан кўп бўлса, иситма ҳар куни бўлиб турдими?

Болада иситма қанчадан бери давом этиб келаётганини онасидан СЎРАНГ. Иситма 7 кундан ортиқ давом этаётган бўлса, ҳар куни бўлиб турадими-йўқми, суриштириб кўринг. Болани тўлиқ ечинтиринг ва инфекциянинг локал белгиларини аниқлаш мақсадида яхшилаб қараб чиқинг. Масалан: энса мушакларининг ригидлиги (менингит); оғриқли бўғимлар (септик артрит ёки ревматизм); тезлашган нафас ёки кўкрак қафасининг тортилиши (пневмония); ҳалқумнинг шиллиқ қаватларининг ўзгариши (инфекция); ноғора парданинг қизариши, унинг ҳаракатсизлиги ва кулоқдаги оғриқ (ўрта отит); сариклик ёки камқонликнинг ташқи белгилари (безгак ёки сепсис); умуртқалар ва тос-сон бўғими томонидан ўзгаришлар (септик артрит); қорин пальпацияси (сийдик йўллари инфекциясида қов усти соҳасидаги оғриқ, буйрак соҳасида оғриқ ва қаттиқлик). Чўзилувчан иситма сабабчиси бўлган баъзи касалликлар (септицемия, сальмонеллез, милиар сил, ОИВ-инфекциси ёки сийдик йўллари инфекцияси) локал белгиларсиз кечиши мумкин. Бундай болани яна текшириб кўриш учун касалхонага юборинг.

СЎРАБ КЎРИНГ: Болада сўнгги 3 ой давомида қизамиқ бўлганми?

Қизамиқ боланинг иммун тизимини зарарлайди ва бир неча ҳафта мобайнида бошқа инфекциялар бошланиши эҳтимолини оширади.

Иситмалаб турган ва сўнгги 3 ой давомида қизамиқ билан оғриб ўтган болада қизамиқ асоратлари туфайли кўз инфекцияси сингари касаллик бошланиши мумкин.

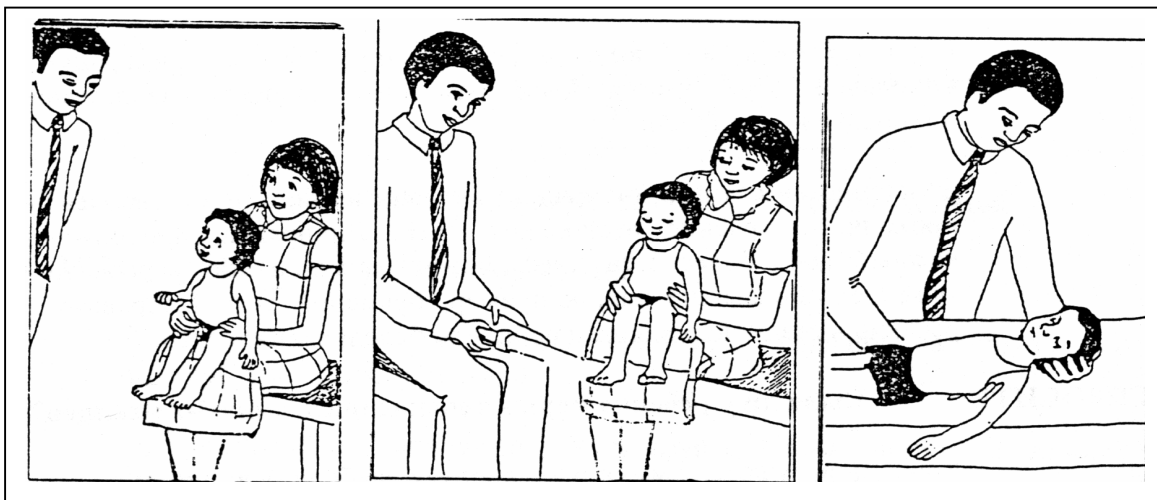
ҚАРАБ, ПАЙПАСЛАБ КЎРИНГ: Энса мускуллари ригидлиги борми?

Иситмалаб турган ва энса мускулларида ригидлик бўлган болада менингит бўлиши мумкин. Менингит билан оғриган бола зудлик билан антибиотикларни инъекция қилиб даволаш ва касалхонага юборишга муҳтож бўлади.

Болани кўздан кечириш пайтида онаси билан гаплашиб туриб, бола атрофга қараган маҳалида бемалол ҳаракатланиб, бошини энгаштира оладими-йўқми, қараб кўринг. Бола бемалол ҳаракатланиб, бошини энгаштира оладиган бўлса, демак, энса мускулларининг ригидлиги йўқ.

Агар ҳеч қандай ҳаракатларни кузата олмасангиз ёки ишончингиз комил бўлмаса, боланинг диққатини унинг киндиги ёки оёқ бармоқларига қаратинг. Масалан, болани пастга қаратиш учун унинг оёқ бармоқлари ёки киндигига фонарча ёруғини тушириб кўришингиз ёки боланинг оёқ бармоқларини ушлаб кўришингиз мумкин. Бола пастга - ўз киндиги ёки оёқ бармоқларига қараганида бошини энгаштира оладими, қараб кўринг.

Агар боланинг ўзича бошини энгаштира олишини барибир кўра олмаган бўлсангиз, уни чалқанча ётқизиб кўйишингиз учун ёрдамлашишни онасидан илтимос қилинг. Боланинг орқаси ва елкаларини бир қўл билан салгина ушлаб туриб, унинг устига энгашинг. Иккинчи қўл билан бошидан ушланг, сўнгра унинг бошини кўкраги томон охиста энгаштиринг. Боши бемалол энгашадиган бўлса, энса мускулларида ригидлик йўқ. Боланинг бўйни қаттиқроқ туюлиб, энгаштиришга қаршилиқ кўрсатадиган бўлса, боланинг энса мускулларида ригидлик бор. Энса мускулларининг ригидлиги бор бола унинг бошини энгаштирмоқчи бўлганингизда кўпинча йиғлайди.

5.2. ҚИЗАМИҚНИ БАҲОЛАНГ

КЎРИНГ, ҚИЗАМИҚҚА ишора қиладиган белгилар борми?

Иситмалаб турган боланинг аҳволига баҳо беринг ва қизамиққа ишора қиладиган белгилар борми, аниқланг. Баданда ялпи тошма ва мана бу белгилардан бирортаси: йўтал ёки тумов ёки кўзларнинг қизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг.

Бадандаги ялпи тошмалар

Қизамиқда баданга қизил тошма тошиши қулоқлар орқаси ва бўйиндан бошланади. У юзга тарқалади. Эртаси кун давомида у бутун тана бўйлаб, қўл ва оёқларга тарқалиб боради. 4 – 5 кундан кейин тошма йўқола бошлайди ва бадан териси пўст ташлай бошлаши мумкин. Касалликнинг оғир хили билан оғриган баъзи болаларда тошма баданнинг кўп қисмга тарқалиши мумкин. Тошманинг ранги ўзгаради (тўқ жигарранг ёки қорамтир бўлиб қолади) ва терининг пўст ташлаши кўпаяди.

Қизамиқ тошмаси везикулалар (ичида сувсимон суюқлик бўладиган пуфакчалар, қаварчиқлар) ёки пустулалар пайдо қилмайди. Бадан қичишига сабаб бўлмайди.

Қизамиқ тошмасини сув чечак, қўтир ва иссиқлик сингари болаларда кўп учрайдиган бошқа тошмалар билан адаштирманг. (Сув чечакда баданга везикулали тошма тошади. Қўтир қўлларда, оёқ панжалари, тўпиқлар, тирсаклар, думба ва қўлтиқ ости чуқурчалари соҳасида бўлади. Қўтир тошмаси қичиштиради. Иссиқлик тошмаси майда бўртмалар ва везикулалар ҳолида, тарқоқ ва қичиштирадиган бўлиши мумкин. Иссиқлик тошган бола касал ҳисобланмайди). Сиз яшаб турган жойда қизамиқ чиқиб қолган бошқа ҳоллар учраётган бўлса, қизамиқни аниқлаб олишингиз осонроқ бўлиши мумкин.

Йўтал, Тумов ва Кўзларнинг қизариши

Иситмалаб турган болани қизамиқ билан оғриган деб таснифлаш учун унинг баданида ялпи тошма ва: йўтал, тумов ва кўзларнинг қизаргани сингари белгиларнинг биттаси бўлиши керак. Кўз оқлари, яъни склералар қизариб турган бўлса, бу касаллик белгиси бўлиб ҳисобланади. Соғлом кўз склералари беғубор тиниқ оқ тусда бўлади.

Иситманинг бошқа мумкин бўлган сабабларини АНИҚЛАНГ. Тасниф қўйишдан олдин иситманинг бошқа мумкин бўлган сабабларини, масалан, куйиш ёки абсцесс борлигини аниқланг.

МАШҚ 3

1 қисм: 8 – 11 рақамли фотосуратларни диққат билан кўриб чиқинг. Уларда болаларда учрайдиган тошмаларнинг турлари мисол қилиб келтирилган. Ҳар қайси фотосурат учун берилган изоҳларни ўқиб чиқинг.

8- фотосурат. Бу бола баданига қизамиқ тошмалари тошган ва кўзлари қизарган.

9- фотосурат. Бу фотосуратда баданига иссиқлик тошган бола тасвирланган. Бу қизамиқ тошмаси эмас.

10- фотосурат. Бу - кўтирга мисол. У баданга тошадиган қизамиқ тошмаси эмас.

11- фотосурат. Бу - сув чечак тошмасига мисол. У қизамиқ тошмаси эмас.

2 қисм: Баданига тошма тошган болалар тасвирланган 12 – 21 рақамли фотосуратларни диққат билан кўриб чиқинг. Ҳар бир фотосурат хусусида боланинг баданида қизамиқ тошмаси бор-йўқлигини кўрсатиб қўйинг.

	Баданда қизамиқ тошмаси борми?	
	ҲА	ЙЎҚ
12- фотосурат		
13- фотосурат		
14- фотосурат		
15- фотосурат		
16- фотосурат		
17- фотосурат		
18- фотосурат		
19- фотосурат		
20- фотосурат		
21- фотосурат		

Ушбу машққа доир жавобларингизни муҳокама қилиш учун тайёр бўлганингизда буни ўқитувчингизга айтинг.

Бола қизамиқ билан ҳозир оғриб турган ёки сўнгги 3 ой давомида оғриб ўтган бўлса: боланинг оғзи ёки кўзларида касаллик асоратлари борми, қараб кўринг. Бола тинч турганида сезиладиган стридор, пневмония ва диарея сингари қизамиқнинг бошқа асоратлари олдинроқ, озиқланишининг бузилиши, томоқ оғриғи ва қулоққа алоқадор муаммолар эса кейинроқ баҳоланади.

ҚАРАБ КЎРИНГ, боланинг оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами?

Боланинг оғзида яралар борми, қараб кўринг. Яралар – бу оғиз, лаблар ёки тилда пайдо бўлиб, оғриб турадиган очик жароҳатлардир. Улар қизил рангда ёки оқ караш билан қопланган бўлиши мумкин. ОҒИР ҳолларда улар чуқур ва катта бўлади. Қизамиқ билан оғриган боланинг оғзида яралар бўлиши унинг еб-ичишига ҳалал беради.

Оғизда бўладиган яралар Филатов-Коплик доғлари деб аталмиш майда доғлардан фарқ қилади. Филатов-Коплик доғлари қизамиқнинг илк босқичларида лунжларнинг ички юзасида пайдо бўлади. Булар - ўртасида оқ нуқта бўладиган, нотекис, оч қизил тусли майда-майда доғлардир. Боланинг еб-ичишига улар ҳалал бермайди. Уларни даволамаса ҳам бўлади.

МАШҚ И

Бу машқда Сиз қизамиқ билан оғриган болаларнинг фотосуратларини кўрасиз. Оғиздаги яраларни аниқлаб олишни машқ қиласиз.

1 қисм: 22 – 24 рақамли фотосуратларни диққат билан кўздан кечириб, уларнинг ҳар бири хусусидаги изоҳларни ўқиб чиқинг.

22- фотосурат: Бу оғизнинг одатдаги кўриниши (нормал оғиз).

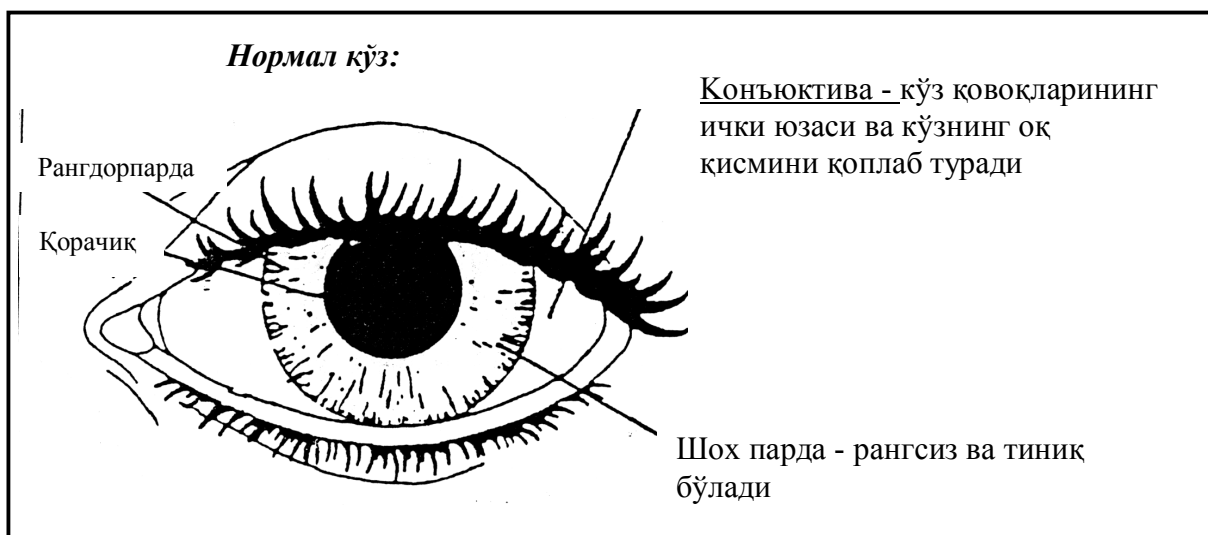
23- фотосурат: Бу болада Филатов-Коплик доғлари бор. Улар қизамиқнинг илк босқичларида лунжларнинг ички юзасида пайдо бўлади. Бу – оғизда бўладиган яралар эмас.

24- фотосурат: Бу боланинг оғзида яралар бор.

2 қисм: 25 – 27 рақамли фотосуратларни диққат билан кўриб чиқинг, уларда қизамиқ билан оғриган болалар тасвирланган. Ҳар бир расмни диққат билан кўздан кечириб, боланинг оғзида яралари бор-йўқлигини белгилаб чиқинг.

	Боланинг оғзида яралар борми?	
	ҲА	ЙЎҚ
25- фотосурат		
26- фотосурат		
27- фотосурат		

Ушбу машққа доир жавобларингизни муҳокама қилиш учун тайёр бўлганингизда буни ўқитувчингизга айтинг.

Конъюктива (кўзнинг бириктирувчи тўқима пардаси) кўз қовоқларининг ички юзаси ва кўзнинг оқ қисмини қоплаб туради. Кўзнинг рангдор пардаси кўзнинг рангли қисмидир. Кўзнинг нормал шох пардаси рангсиз ва тиниқ бўлади. Тагига қарасангиз рангдор парда ва бунинг қоқ ўртасидаги кўз қорачиғини кўришингиз мумкин. Кўзнинг нормал шох пардаси тиниқ (шаффоф) бўлади. Рангдор парданинг ранг-тусини аниқ кўришингиз мумкин. Кўз қорачиғи қора бўлади.

ҚАРАБ КЎРИНГ, кўз йиринглашганми?

Кўзнинг йиринглашгани яъни ундан йирингли суюқлик келиб туриши конъюктивит белгиси бўлиб ҳисобланади. Конъюктивит – кўз қовоқлари ички юзаси ва кўз оқ қисмининг яллиғланиши, конъюктива инфекциясидир.

Кўз йиринглашгани маълум бўлмаса, конъюктива ва кўз қовоқларида йиринг бор-йўқлигини қараб кўринг.

Йиринг бола ухлаб ётган пайтда кўпинча қотиб, кўзни «ёпиштириб» қўяди. Кўзни тоза қўл билан авайлаб очиш мумкин. Кўзи йиринглашган болани текшириб кўрганингиздан кейин қўлларни ювинг.

ҚАРАБ КЎРИНГ, шох парда хиралашганми?

Шох парда одатда тиниқ бўлади. Шох парда юзида ноаниқ (хира тортган) жойлар бўлса, шох парда хиралашган деб ҳисобланади.

Шох парда хиралашганми-йўқми, диққат билан қараб кўринг. У хиралашган бўлиб кўриниши ёки озгина сут кўшилган сувга ўхшаб тиниқлигини йўқотган бўлиши мумкин. Битта ёки иккала кўз шох пардаси хиралашиб қолган бўлиши мумкин.

Кўз шох пардасининг хиралашуви – хавфли ҳолат. Унга қизамиқ туфайли янада зўрайган витамин А етишмаслиги сабаб бўлиши мумкин. Кўз шох пардасининг хиралашувига даво қилинмаса, шох пардада яралар пайдо бўлиши мумкинки, бу – кўзнинг кўр бўлиб қолишига олиб келади. Кўзининг шох пардаси хиралашган бола витамин А дан фойдаланиб, тезлик билан даволанишга муҳтож бўлади.

Кўз шох пардаси хиралашган бола кўзига ёруғлик тушганида кўзларини қаттиқ юмиб олиши мумкин. Ёруғлик боланинг кўзларини таъсирлантириб, оғриққа сабаб бўла

олади. Боланинг кўзларини кўриб чиқиш учун у кўзларини очишини кутиб туринг. Ёки пастки қовоғини оҳиста пастга тортиб туриб, кўз шох пардаси хирлашганми- йўқми, кўриб чиқинг.

Кўз шох пардаси хирлашган бўлса, бунинг қачон пайдо бўлганини боланинг онасидан СЎРАНГ. Агар онаси фалон вақтдан бери пайдо бўлиб қолди, деб ишонч билан айтадиган бўлса, буни касалхонада аниқлаб, даво буюришган эдими-йўқми, деб сўраб кўринг. Агар шундай қилинган бўлса, бундай болани кўзининг шох пардаси хирлашмагани туфайли касалхонага яна юборишнинг зарурияти йўқ.

Ушбу машққа доир жавобларингизни муҳокама қилиш учун тайёр бўлганингизда буни ўқитувчингизга айтинг.

Боланинг бир дақиқадаги нафас сонига қараб, нафас тезлашган-тезлашмаганини аниқлаб олишни машқ қилиб кўришингиз учун ўқитувчингиз такрорий машқ ўтказди.

МАШҚ К

Фотосуратлар билан ўтказиладиган бу машқда Сиз кизамиқнинг кўзга берган асоратларини аниқлаб олишни машқ қиласиз.

1 қисм: 28 – 30 рақамли фотосуратларни диққат билан кўриб чиқинг.

28- фотосурат. Бу кўз, рангдор парда, кўз қорачиғи, конъюктива ва шох парданинг одатдагича, нормал кўриниши. Бола йиғлаб турибди. Кўзи йиринглашмаган.

29- фотосурат. Бу боланинг кўзи йиринглашган.

30- фотосурат. Бу боланинг кўз шох пардаси хиралашиб қолган.

2 қисм: Энди 31– 37 рақамли фотосуратларни диққат билан кўриб чиқинг. Ҳар бир фотосурат хусусида ҳар қайси саволга жавоб бериб, ҳар бир устунчага «бор» ёки «йўқ» деб ёзиб чиқинг. Агар кўзнинг йиринглашган-йиринглашмаганини ёки шох парданинг хиралашган-хиралашмаганини аниқлай олмасангиз, «аниқлаб бўлмади» деб ёзиб кўйинг.

	Боланинг:	
	Кўзлари йиринглашганми?	Шох пардаси хиралашганми?
31- фотосурат		
32- фотосурат		
33- фотосурат		
34- фотосурат		
35- фотосурат		
36- фотосурат		
37- фотосурат		

5.3. ИСИТМАНИ ТАСНИФЛАНГ

Болада иситма бўлса, лекин қизамиқ белгилари бўлмаса, болани фақат иситма симптоми бўйича таснифланг.

Болада иситма ва қизамиқ белгилари бўлса, болада иситма ва қизамиқ белгилари бўйича таснифланг.

БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ схемасида иситма ва қизамиқ учун тасниф жадваллари келтирилган.

ИСИТМАНИ таснифланг	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ҳар қандай умумий хавф белгиси ёки ▪ Энса мускулларининг ригидлиги 	ЖУДА ОҒИР ФЕБРИЛ КАСАЛЛИК
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 7 кун ва ундан ортиқ давом этувчи иситма 	ЧЎЗИЛУВЧАН ИСИТМА
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ПНЕВМОНИЯ, ▪ СТРЕПТОКОККЛИ ФАРИНГИТ, ▪ ҚУЛОҚНИНГ ЎТКИР ИНФЕКЦИЯСИ таснифлари 	БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ ЭҲТИМОЛИ
	Юқорида кўрсатилган белгилар йўқ	АСОРАТСИЗ ИСИТМА
<i>Агар болада ҚИЗАМИҚ бор ёки сўнги 3 ойда қизамиқ билан оғриган бўлса, таснифланг</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ҳар қандай умумий хавф белгиси ёки ▪ Шох парда хиралиги ёки ▪ Оғиздаги чуқур ёки катта яралар 	ОҒИР АСОРАТЛИ ҚИЗАМИҚ
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Кўз йиринглашгани ёки оғиз яралари 	ОҒИЗ ВА КЎЗЛАРГА АСОРАТ БЕРГАН ҚИЗАМИҚ
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Агар бола қизамиқ билан оғриб турган ёки сўнги 3 ойда оғриган бўлса 	ҚИЗАМИҚ

Иситмага бериладиган тўртта тасниф бўлиши мумкин:

- ЖУДА ОҒИР ФЕБРИЛ КАСАЛЛИК
- ЧЎЗИЛУВЧАН ИСИТМА
- БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ ЭҲТИМОЛИ
- АСОРАТСИЗ ИСИТМА

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ҳар қандай умумий хавф белгиси ёки ▪ Энса мускулларининг ригидлиги 	ЖУДА ОҒИР ФЕБРИЛ КАСАЛЛИК	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Тегишли антибактериал препаратнинг биринчи дозасини беринг ➢ Гипогликемиянинг олдини олинг ➢ Иситма юқори бўлса (38,5°C ёки юқори) парацетамолнинг бир дозасини амбулаторияда беринг ➢ ЗУДЛИК билан касалхонага юборинг
<ul style="list-style-type: none"> ▪ 7 кун ва бундан ортиқ давом этаётган иситма 	ЧЎЗИЛУВЧАН ИСИТМА	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Иситма юқори бўлса (38,5°C ёки юқори) парацетамолнинг бир дозасини амбулаторияда беринг ➢ Поликлиникага текшириш учун юборинг
<ul style="list-style-type: none"> ▪ ПНЕВМОНИЯ ▪ СТРЕПТОКОККЛИ ФАРИНГИТ ▪ ҚУЛОҚНИНГ ЎТКИР ИНФЕКЦИЯСИ таснифлари 	БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ ЭХТИМОЛИ	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Иситма юқори бўлса (38,5°C ёки юқори) парацетамолнинг бир дозасини амбулаторияда беринг ➢ Болалар касалликларини интегрирлашган усулда олиб бориш (БКИУОБ) кулланмаси асосида даволанг
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Юқорида кўрсатилган белгилар йўқ 	АСОРАТСИЗ ИСИТМА	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Иситма юқори бўлса (38,5°C ёки юқори) парацетамолнинг бир дозасини амбулаторияда беринг ➢ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ➢ Кейинги ташриф, иситмаси бўлса, 2 кундан сўнг

ЖУДА ОҒИР ФЕБРИЛ КАСАЛЛИК

Иситмалаб турган болада умумий хавф белгиси ёки энса мускулларининг ригидлиги бўлса, боланинг касаллигини ЖУДА ОҒИР ФЕБРИЛ КАСАЛЛИК деб таснифланг.

Давоси

Иситмалаб турган ва ҳар қандай умумий хавф белгиси ёки энса мускулларининг ригидлиги бўлган болада менингит, сепсис ёки бошқа оғир касаллик бўлиши мумкин. Лаборатория текширишларини ўтказмасдан туриб, бундай ОҒИР касалликларни аниқлаб бўлмайди. ЖУДА ОҒИР ФЕБРИЛ КАСАЛЛИК деб таснифланган бола зудлик билан даволаш ва касалхонага юборишга муҳтож бўлади. Уни зудлик билан касалхонага юборишдан олдин гумонингиздаги оғир касалликларга даво қилишни бошлашингиз керак.

Менингит ёки бошқа оғир бактериал касалликка қарши тўғри келадиган антибактериал препаратнинг биринчи дозасини беринг. Бола танасининг ҳарорати юқори бўлса, парацетамол беринг.

ЧЎЗИЛУВЧАН ИСИТМА

Умумий хавф белгиси ёки энса мускулларининг ригидлиги бўлмаса, биринчи сарик қаторга қаранг. Болада иситма 7 кун ва ундан кўра кўпроқ давом этаётган бўлса, уни ЧЎЗИЛУВЧАН ИСИТМА деб таснифланг.

Давоси

ЧЎЗИЛУВЧАН ИСИТМА деб таснифланган болага ҳарорати баланд (аксиляр ҳарорати 38,5°C даража ва бундан юқори) бўлса, парацетамол беринг.

Вирусли инфекцияларнинг кўпчилиги бир ҳафтадан кўра камроқ давом этади. 7 кундан ортиқроқ давом этаётган иситма қорин тифи ёки бошқа оғир касалликнинг белгиси бўлиши мумкин. Агар болада иситма 7 кун ва бундан ортиқ муддат мобайнида ҳар

куни давом этиб келаётган бўлса, болани қўшимча равишда текшириб кўриш учун поликлиникага (фтизиопедиатр ва инфекционистга) юборинг.

БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ ЭҲТИМОЛИ

Болада умумий хавф белгилари ёки энса мускулларининг ригидлиги ҳамда 7 кун ва бундан ортиқ давом этаётган иситма бўлмаса, лекин унда ПНЕВМОНИЯ, СТРЕПТОКОККЛИ ФАРИНГИТ, ЎТКИР ҚУЛОҚ ИНФЕКЦИЯСИ таснифи бўлса, бу бола касаллигини БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ ЭҲТИМОЛИ деб таснифланг (иккинчи сариқ қатор).

Давоси

Ҳарорати баланд (аксильяр ҳарорати 38,5°C даража ва ундан юқори) болага парацетамол беринг. Агар боланинг касаллиги ПНЕВМОНИЯ, СТРЕПТОКОККЛИ ФАРИНГИТ ёки ҚУЛОҚНИНГ ЎТКИР ИНФЕКЦИЯСИ деб таснифланган бўлса, болани тегишли тасниф қаторида кўрсатилган давога мувофиқ даволанг.

АСОРАТСИЗ ИСИТМА

Болада юқорида кўрсатилган белгиларнинг биттаси ҳам бўлмаса, яшил қаторга ўтинг. Касаллик АСОРАТСИЗ ИСИТМА деб таснифланади.

Давоси

Боланинг ҳарорати баланд бўлса, парацетамол беринг. Қандай хавфли симптомлар пайдо бўлганида зудлик билан тиббий ходимга мурожаат қилиш зарурлигини онасига тушунтиринг.

МИСОЛ: Икки яшар бола, баданига қўл текказиб кўрилганида 2 кундан бери иссиқ бўлиб туюлади, шунинг учун уни амбулаторияга олиб келишган. Унда умумий хавф белгилари йўқ. Йўтал ёки нафас қийинлиги ёки диарея ҳам йўқ. Тиббий ходим боланинг иситмасини баҳолаб, қуйидаги белгиларни ёзиб қўйди:

БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? Анамнезида иситми бор ёки ҳарорати 37,5 С ёки юқори ёки бадани иссиқ)		
Ха / Йўқ		
<ul style="list-style-type: none"> Қачондан буён? <u>2</u> Агар 7 кундан кўп бўлса, иситма ҳар куни бўлиб турдимми? СЎНГги 3 ой давомида болада қизамиқ бўлганми? 	<ul style="list-style-type: none"> Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг. Иситманинг мумкин бўлган бошқа сабабини аниқланг. <p>ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ялпи тошма ва Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, тумов ёки кўзларнинг қизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. 	
Агар болада қизамиқ бор ёки у СЎНГги 3 ой давомида қизамиқ билан оғриб ўтган бўлса	<ul style="list-style-type: none"> Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? Қараб кўринг, кўзлар йиринглашганми? Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми? 	

Болада қизил қатор белгиларидан биронтаси – умумий хавф белгилари ёки энса мускулларининг ригидлиги йўқ. Тиббий ходим ЖУДА ОҒИР ФЕБРИЛ КАСАЛЛИК деган оғир таснифни танламади.

Сўнгра у сариқ қаторга қараб кўрди. ЧЎЗИЛУВЧАН ИСИТМА таснифини танлаш учун болада 7 кун ва ундан кўра кўпроқ вақт давомида иситма бўлиши керак. Бу болада иситма 2 кундан бери бор. Шу сабабли тиббий ходим ЧЎЗИЛУВЧАН ИСИТМА таснифини танлагани йўқ.

Кейин тиббий ходим боланинг касаллигига ПНЕВМОНИЯ таснифи берилганмикин деб текшириб кўрди. Болада йўтал ёки нафас қийинлиги бўлмагани учун унга бу симптомлар бўйича тасниф берилмаган. Тиббий ходим БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ таснифини танламади.

У яшил қаторга қараб кўрди. Болада юқорида кўрсатилган белгилар бўлмагани учун у боланинг касаллигини АСОРАТСИЗ ИСИТМА деб таснифлади.

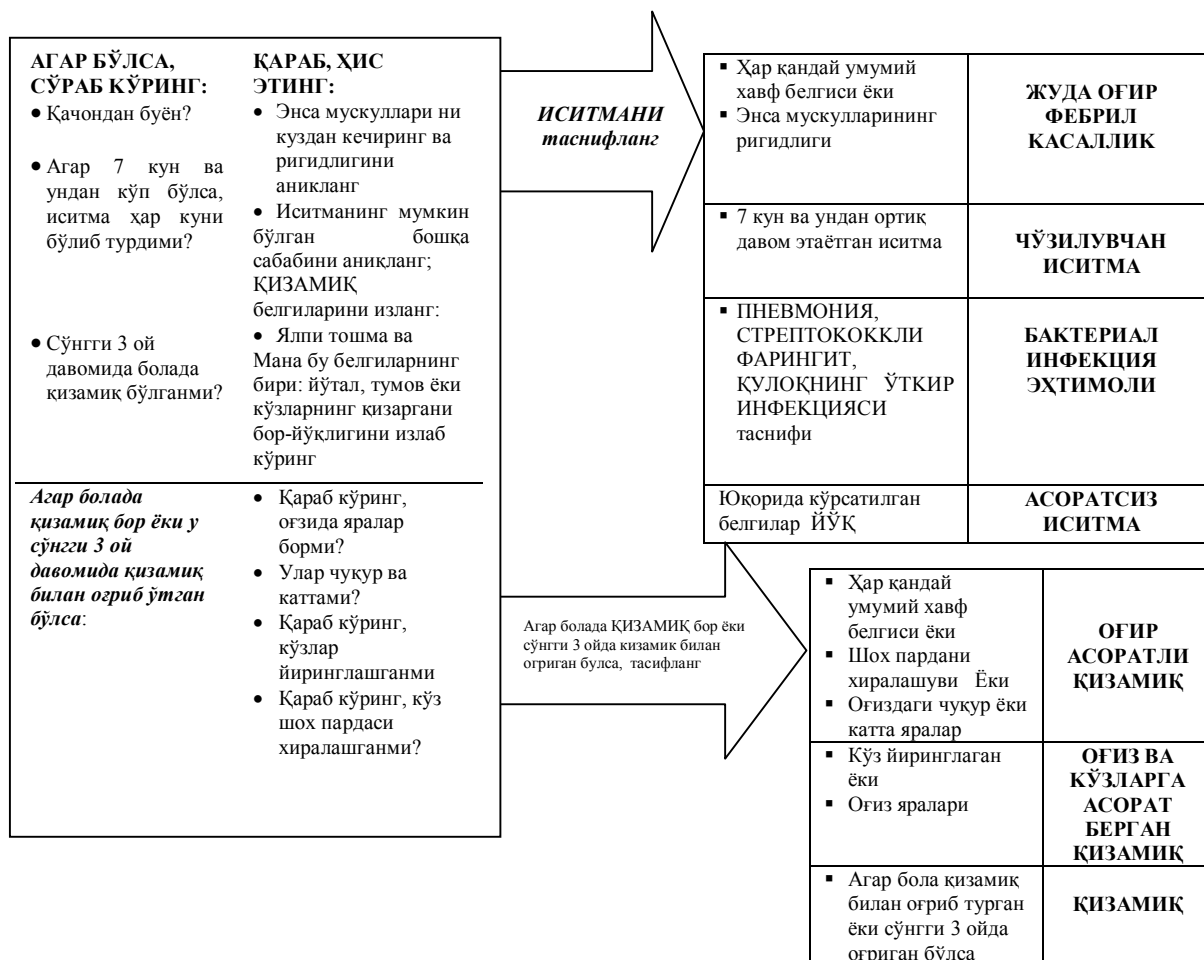
<ul style="list-style-type: none"> • Ҳар қандай умумий хавф белгиси ёки • Энса мускулларининг ригидлиги 	<p>ЖУДА ОҒИР ФЕБРИЛ КАСАЛЛИК</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 7 кун ва ундан ортиқ давом этаётган иситма 	<p>ЧЎЗИЛУВЧАН ИСИТМА</p>
<ul style="list-style-type: none"> • ПНЕВМОНИЯ, • СТРЕПТОКОККЛИ ФАРИНГИТ • ҚУЛОҚНИНГ ЎТКИР ИНФЕКЦИЯСИ таснифлари 	<p>БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ ЭХТИМОЛИ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Юқорида кўрсатилган белгилар йўқ 	<p>АСОРАТСИЗ ИСИТМА</p>

У Ёзув Шаклига қуйидаги таснифни ёзиб қўйди:

<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (намнезда иситми бор ёки 37,5 С ёки юқори ёки бода ни иссиқ) Ха V Йўқ</p>		<p>Асоратсиз иситма</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? 2 кун • Агар 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар куни бўлиб турдими? • СЎНГги 3 ой давомида болада қизамиқ бўлганми? 	<ul style="list-style-type: none"> • Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг. • Иситманинг мумкин бўлган бошқа сабабини аниқланг. <p>ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ялпи тошма ва <p>Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, тумов ёки кўзларнинг қизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг.</p>	
<p>Агар болада қизамиқ бор ёки у СЎНГги 3 ой давомида қизамиқ билан оғриб ўтган бўлса</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглашганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми 	

5.4. ҚИЗАМИҚНИ ТАСНИФЛАНГ

Асосий «иситма» симптоми бўлган ва ҳозир қизамиқ билан оғриб турган (ёки сўнгги 3 ойда оғриб ўтган) бола иситма ва қизамиқ бўйича таснифланади. Сиз биринчи галда боладаги иситмани таснифлашингиз керак. Қизамиқни кейин таснифлайсиз.

Болада қизамиққа ишора қиладиган белгилар йўқ ва бола сўнгги 3 ой давомида қизамиқ билан оғримаган бўлса, қизамиқни таснифламанг. Кейинги муҳим симптом - қулоққа алоқадор муаммолар тўғрисида суриштириб кўринг.

* * *

Қизамиқ таснифи уч хил бўлиши мумкин:

- ОҒИР АСОРАТЛИ ҚИЗАМИҚ
- ОҒИЗ ВА КЎЗЛАРГА АСОРАТ БЕРГАН ҚИЗАМИҚ
- ҚИЗАМИҚ

Ҳозир бор ва сўнгги 3 ойда бўлиб ўтган қизамиқ хусусидаги тасниф жадвали кўйида келтирилган:

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ҳар қандай умумий хавф белгиси ёки ▪ Шох парда хиралашуви ёки ▪ Оғиздаги чуқур ва катта яралар 	ОҒИР АСОРАТЛИ ҚИЗАМИҚ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Витамин А беринг ➤ Тегишли антибактериал препаратнинг биринчи дозасини беринг ➤ Шох парданинг хиралашуви ёки кўзларда йиринг бўлса, тетрациклиннинг кўз малҳамини қўлланг ➤ ЗУДЛИК билан касалхонага юборинг
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Кўз йиринглаган ёки ▪ Оғиз яралари 	ОҒИЗ ВА КЎЗЛАРГА АСОРАТ БЕРГАН ҚИЗАМИҚ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Витамин А беринг ➤ Кўзлар йиринглаган бўлса, инфекцияни тетрациклиннинг кўз малҳами билан даволанг ➤ Оғиздаги яраларни генцианвиолет билан даволанг ➤ Кейинги ташриф 2 кундан сўнг
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Болада қизамиқ бор ёки у сўнги 3 ойда қизамиқ билан оғриган бўлса 	ҚИЗАМИҚ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Витамин А беринг

ОҒИР АСОРАТЛИ ҚИЗАМИҚ

Болада ҳар қандай умумий хавф белгиси, шох парда хиралашуви ёки оғизда чуқур ёки катта яралари бўлса, боланинг касаллигини **ОҒИР АСОРАТЛИ ҚИЗАМИҚ** деб таснифланг. Бундай бола тезликда даволаш ва касалхонага юборишга мухтож бўлади.

Қизамиқ билан оғриган болаларда шу касаллик туфайли бошқа жиддий асоратлар юзага келиши мумкин. Бу бола тинч турганида сезиладиган стридор, оғир пневмония, оғир даражадаги сувсизланиш ёки озикланишнинг оғир даражада бузилишидан иборат бўлиши мумкин. Бундай белгиларни Сиз баҳолашнинг бошқа босқичларида баҳолаб, таснифлайсиз.

Давоси

Баъзи асоратларга бактериал инфекция сабаб бўлади. Бошқаларини нафас ва ошқозон-ичак йўллари зарарлантирадиган вирус келтириб чиқаради. Витамин А етишмаслиги, масалан, шох парданинг яраланиши сингари асоратларнинг авж олишига сабаб бўлади. Қизамиқ вақтида витамин А етишмаслиги ортади. Қизамиқ асоратлари оғир касалликка олиб келиши ва ўлимга сабаб бўлиши мумкин.

ОҒИР АСОРАТЛИ ҚИЗАМИҚ билан оғриган болаларнинг ҳаммаси зудлик билан даволаниши керак. Витамин А дан фойдаланиб болага даво қилинг. Тўғри келадиган антибактериал препаратнинг биринчи дозасини ҳам беринг.

Кўз шох пардаси хиралашган ёки кўз йиринглашган бўлса, тетрациклин малҳамини ишлатинг. Агар шох парданинг хиралашуви даво қилинмаса, кўзнинг кўр бўлиб қолишига олиб келиши мумкин. Шох парданинг қачон хиралашиб қолганини боланинг онасидан СЎРАНГ. Шох парданинг хиралашганини касалхонада кўришиб, унга даво қилишганми-йўқми, билиб олинг. Агар шундай қилинган бўлса, болани шу белги сабаби касалхонага яна юборишнинг зарурияти йўқ.

ОҒИЗ ВА КЎЗЛАРГА АСОРАТ БЕРГАН ҚИЗАМИҚ

Боланинг кўзи йиринглашган ёки оғзида юзагина ва кичикроқ яралари бўлса, унинг касаллигини ОҒИЗ ВА КЎЗЛАРГА АСОРАТ БЕРГАН ҚИЗАМИҚ деб таснифланг. Бундай тасниф берилган бола касалхонага юборишга муҳтож эмас.

Қизамиқнинг бошқа асоратларини (пневмония, диарея, кулоқ инфекцияси ва озиқланишнинг бузилишини) бошқа баҳолаш босқичларида баҳолаб, таснифлайсиз.

Давоси

Қизамиқ асоратларини касалликнинг илк босқичларида аниқлаб олиш ва даволаш кўпгина пайтларда ўлим ҳолларининг олдини олиши мумкин. Болага витамин А ёрдами билан даво қилинг. Бу – витамин А етишмовчилигига барҳам бериши ва асоратларни енгиллаштириши мумкин. Боладаги кўз инфекцияси ва оғзидаги яраларга уй шароитларида даво қилишни онасига ўргатинг. Боланинг оғзидаги яраларга даво қилиш унинг тез орада одатдаги овқатланишни тиклашга ёрдам беради.

ҚИЗАМИҚ

Мазкур пайтда қизамиқ билан оғриб турган ёки сўнгги 3 ой давомида шу касаллик билан оғриб ўтган ва қизил ёки сариқ қаторларда кўрсатиб ўтилган асоратлари бўлмаган бола касаллиги ҚИЗАМИҚ деб таснифланади. Қизамиқ асоратлари пайдо бўлишининг олдини олиш учун болага витамин А беринг.

Қизамиқ бўлган болаларнинг **ҲАММАСИ** витамин А олишлари керак.

МАШҚ Л

Бу машқда Сиз иситма белгилари бор болаларни ва агар бўлса, қизамиқ белгилари бор боланинг касаллигини таснифлайсиз. Олдин касаллик тарихларини ўрганиб чиқинг. Кейин машқни бажаришга киришинг.

Мисол қилиб кўрсатиш учун, шу бетдан бошланадиган касаллик тарихини ўқиб чиқинг. Боланинг касаллигини тиббий ходим қандай таснифлаганига ҳам аҳамият беринг. Қатнашчиларнинг ҳаммаси тайёрланиб олганларидан кейин ушбу мисол гуруҳда муҳокама қилиб чиқилади.

* * *

МИСОЛ: Дониёр 10 ойлик. Вазни 8,2 кг. Танасининг ҳарорати 37,5°C даража. Онасининг гапларига қараганда, бу боланинг баданида тошмалар бор ва у йўталиб, иситмалаб туради.

Тиббий ходим Дониёрда умумий хавф белгилари бор-йўқлигини текшириб кўрди. Дониёр суюқликни ича олади, унда қайт қилиш, шайтонлаш ҳодисаси бўлмаган, у летаргик ҳолатда эмас ва хуши ҳам жойида.

Кейин тиббий ходим Дониёрнинг йўтали тўғрисида суриштириб кўрди. Онаси боланинг 5 кундан бери йўталаётганини айтди. Тиббий ходим боланинг минутига 43 мартадан нафас олаётганини аниқлади. У кўкрак қафасининг ичга тортилиш ҳодисасини топмади. Тинч ҳолатда сезиладиган стридорни ҳам топгани йўқ.

Дониёрда диарея йўқ.

Кейин тиббий ходим иситма тўғрисида суриштириб кўрди. Онаси Дониёрнинг бадани 2 кундан бери қизиб турганини айтди. Дониёрда энса мускулларининг ригидлиги йўқ. Онаси шу касаллик вақтида болада тумов бўлганини айтди.

Дониёрнинг бутун баданига ялпи тошма тошган. Кўзлари қизариб турибди. Тиббий ходим болада қизамиқ асоратлари бор-йўқлигини текшириб кўрди. Боланинг оғзида яралар йўқ. Кўзлари йиринглашган эмас, кўз шох пардасининг хиралашуви ҳам йўқ.

1. Тиббий ходим Дониёр тўғрисидаги умумий ахборотни ва бола касаллигининг белгиларини қуйидагича қилиб ёзиб қўйди:

2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми Дониёр Ёши 10 ойлик Вазни 8,2 кг Танасининг ҳарорати 37,5°С

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? тошма, йўтал Биринчи ташриф V Иккинчи ташриф

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ		Умумий хавф белгилари борми?
<ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮКЛИКДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ 	ЛЕТАРГИК ХОЛАТДА ЁКИ БЕҲУШ	Ҳа <u> </u> Йўқ <u> </u> Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг
ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа <u>V</u> Йўқ <u> </u>		<i>Пневмония йўқ, йўтал ёки шамоллаш</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён <u>5</u> кун 	<ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига <u>43</u> та. Нафас тезлашган. • Кўрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар, астмоид нафас бўлса; Бу қайта эпизодми? 	
БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа <u> </u> Йўқ <u>V</u>		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Қанчадан буён? <u> </u> кун ▪ Ахлатида қон борми? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий ахволига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта ёки бетоқатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадими? Ютокиб ичадими, чанқокми? ▪ Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг: Тери бурмалари: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) текисланади Секин текисланади. 	
БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезида иситма бор ёки ҳарорати 37,5°С ва юкори ёки бадани исик) Ҳа <u>V</u> Йўқ <u> </u>		<i>Асоратсиз иситма</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? <u>2</u> кун • Агар 7 кундан кўп бўлса, иситма ҳар куни бўлиб турдимми? • СЎНГги 3 ой давомида болада қизамиқ бўлганми 	<ul style="list-style-type: none"> • Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг • Иситманинг мумкин бўлган бошқа сабабини аниқланг ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг: <ul style="list-style-type: none"> • <u>Ядди тошма ва</u> • Мана бу белгиларнинг бири: <u>йўтал, тумов ёки кўзларнинг қизаргани бор</u> йўқлигини излаб кўринг. 	
Агар болада қизамиқ бор ёки у СЎНГги 3 ой давомида қизамиқ билан оғриб ўтган бўлса	<ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? • Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглаганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми? 	<i>Қизамиқ</i>

2. Дониёрдаги иситмани таснифлаш учун тиббий ходим иситмани таснифлаш жадвалидан фойдаланди.

а. У Дониёрда қизил қатордаги белгилар бор-йўқлигини текшириб кўрди. У мана бундай фикр қилди: «Дониёрда умумий хавф белгилари борми? Йўқ. Дониёрда энса мускулларининг ригидлиги борми? Йўқ. Дониёрда ЖУДА ОҒИР ФЕБРИЛ КАСАЛЛИКка ишора қиладиган белгилар йўқ».

б. Сўнгра тиббий ходим сариқ қаторга қараб кўрди. У мана бундай деб ўйлади: «Дониёрда иситма бор. Танасининг ҳарорати 37,5°С даража. Онаси боламнинг бадани 2 кундан бери қизиқ турибди деб айтди. Дониёрда ЧЎЗИЛУВЧАН ИСИТМАга ишора қиладиган белгилар йўқ». Кейин тиббий ходим сариқ қаторга

каради. Дониёрда бу қаторда кўрсатилган белгиларнинг бирортаси ҳам йўқ. Бу болада БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ ЭХТИМОЛИни кўрсатадиган белгилар йўқ.

- в. Тиббий ходим кейинги яшил қаторга ўтди ва боладаги иситмани АСОРАТСИЗ ИСИТМА деб таснифлади.
- г. Дониёрнинг баданига тошма тошиб, кўзлари қизариб тургани ва унда тумов бўлгани учун унда қизамиққа ишора қиладиган белгилар бор. Дониёрдаги касалликни қизамиқ деб таснифлаш учун тиббий ходим қизамиққа доир тасниф жадвалидан фойдаланди.
- д. Тиббий ходим Дониёрда қизил қаторга мансуб белгилар бор-йўқлигини текшириб кўрди. У мана бундай деб ўйлади: «Дониёрда умумий хавф белгилари йўқ. Кўз шох пардасининг хиралашуви йўқ. Оғзида чуқур ва катта яралар ҳам йўқ. Дониёрда ОҒИР АСОРАТЛИ ҚИЗАМИҚ йўқ».
- е. Сўнгра тиббий ходим сариқ қаторга қаради. У мана бундай деб ўйлади: «Дониёрда сариқ қаторга мансуб белгилар борми? Унда кўзларнинг йиринглашуви йўқ. Оғзида яралари ҳам йўқ. Дониёрда ОҒИЗ ВА КЎЗЛАРГА АСОРАТ БЕРГАН ҚИЗАМИҚ йўқ».
- ж. Тиббий ходим, ниҳоят, яшил қаторга қаради. Дониёрда қизамиқ бору, лекин қизил ва сариқ қаторга мансуб белгилар йўқ. Тиббий ходим Дониёрнинг касаллигини ҚИЗАМИҚ деб таснифлади.

<ul style="list-style-type: none"> • Ҳар қандай умумий хавф белгиси ёки • Энга мускулларининг ригидлиги 	ЖУДА ОҒИР ФЕБРИЛ КАСАЛЛИК
<ul style="list-style-type: none"> • 7 кун ва ундан ортиқ давом этаётган иситма 	ЧЎЗИЛУВЧАН ИСИТМА
<ul style="list-style-type: none"> • ПНЕВМОНИЯ, • СТРЕПТОКОККЛИ ФАРИНГИТ, • ҚУЛОҚНИНГ ЎТКИР ИНФЕКЦИЯСИ таснифи 	БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ ЭХТИМОЛИ
<ul style="list-style-type: none"> • Юқорида кўрсатилган белгилар йўқ 	АСОРАТСИЗ ИСИТМА
<ul style="list-style-type: none"> • Ҳар қандай умумий хавф белгиси ёки • Шох парда қиралашуви ёки • Оғиздаги чуқур ва катта яралар 	ОҒИР АСОРАТЛИ ҚИЗАМИҚ
<ul style="list-style-type: none"> • Кўз йиринглашган ёки • Оғиз яралари 	ОҒИЗ ВА КЎЗЛАРГА АСОРАТ БЕРГАН ҚИЗАМИҚ
<ul style="list-style-type: none"> • Агар болада қизамиқ бор ёки у СЎНГги 3 ой давомида қизамиқ билан оғриган бўлса 	ҚИЗАМИҚ

Энди қуйидаги касаллик тарихини ўрганиб чиқинг. Ҳар бир боладаги белгиларни ва уларнинг таснифларини Ёзув Шаклига ёзиб қўйинг. Белгиларни таснифлаш схемасидан фойдаланинг.

1- касаллик тарихи: Карим

Карим 5 ойлик. Вазни 5,2 кг. Танасининг ҳарорати 37,5°C даража. Онаси боланинг иштаҳаси пасайиб қолгани ва бадани қизиб турганини айтди, у тиббий ходимдан болага ёрдам беришни сўради.

Карим суюқлик ича олади, унда қайт қилиш, шайтонлаш ҳодисаси бўлмаган, бола летаргик ҳолатда эмас, хуши ҳам жойида.

Онасининг гапларига қараганда, Каримда йўтал ва нафас қийинлиги бўлган эмас. Унда диарея ҳам йўқ.

Каримда тана ҳарорати 37,5°C даража бўлгани ва бадани қизиб тургани учун тиббий ходим Каримнинг аҳволини иситмага алоқадор белгилар бўйича баҳолади. Онасининг гапига қараганда, иситма Каримда 2 кун илгари бошланган. Сўнгги 3 ой мобайнида болада қизамиқ бўлган эмас. Унда энса мускулларининг ригидлиги йўқ, қизамиққа ишора қиладиган белигилар йўқ.

Каримдаги белгиларни ёзиб олиб, Ёзув Шаклида таснифланг.

Машқ Л. 1- касаллик тарихи

2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ даража
 СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф _____ Иккинчи ташриф _____
БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг) **ТАСНИФЛАНГ**

<p>УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИКДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ <p style="text-align: center;">ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕҲУШ</p>	<p>Умумий хавф белгилари борми?</p> <p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <p>Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён ___ кун <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига ___ та. Нафас тезлашган. • Кўкрак қасасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? <p style="text-align: center;">Агар, астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми?</p>	
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён? ___ кун ▪ Ахлатида қон борми? 	<p>Умумий аҳволига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Беворта ёки бетоқатми?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадими? Ютоқиб ичадими, чанқоқми? ▪ Қорнидаги тери бурмаси реакциясини текширинг: <p>Бурма текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортик) Секин</p>
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезида иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°C ва юқори ёки бадани иссиқ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? • Агар 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар куни бўлиб турдими? • СЎНГги 3 ой давомида болада қизамиқ бўлганми 	<p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг • Иситманинг мумкин бўлган бошқа сабабини аниқланг. <p>ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ялпи тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, тумов ёки кўзларнинг кизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг.
<p>Агар болада қизамиқ бор ёки у СЎНГги 3 ой давомида қизамиқ билан оғриб ўтган бўлса</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглаганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми?

2- касаллик тарихи: Анвар

Анвар 3 яшар. Вазни 12 кг. Танасининг Ҳарорати 37,5°C даража. Онасининг гапларига караганда, бу бола йўталади.

Тиббий ходим умумий хавф белгилари бор-йўқлигини текшириб кўрди. Андрей суюқлик ича олади, унда қайт қилиш, шайтонлаш ҳодисалари бўлмаган, бола летаргик ҳолатда эмас, хуши ҳам жойида.

Онаси Анварнинг 3 кундан бери йўталаётганини айтди. Тиббий ходим боланинг минутага 51 марта нафас олаётганини аниқлади. У кўкрак қафасининг ичга тортилишини топмади. Анварда тинч ҳолатда стридор йўқ эди.

Анварда диарея йўқ.

Тиббий ходим боланинг аҳволини иситма белгилари бўйича баҳолади. Онаси боланинг бадани 4 кундан бери қизиб турганини айтди. Сўнги 3 ойда бу болада қизамиқ бўлган эмас. Энса мускулларида ригидлик йўқ, баданига тошма ҳам тошмаган.

Боладаги белгиларни ёзиб олиб, Ёзув Шаклида таснифланг.

Машқ Л. 2- касаллик тарихи

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ даража
 СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф _____ Иккинчи ташриф _____
БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг) **ТАСНИФЛАНГ**

<p>УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ <p style="text-align: right;">ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕХУШ</p>	<p>Умумий хавф белгилари борми?</p> <p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <p>Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён ___ кун <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутага ___ та. Нафас тезлашган. • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар, астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми? 	
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён? ___ кун ▪ Ахлатида қон борми? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий аҳволига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта ёки бетоқатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадими? Ютокиб ичадими, чанқокми? ▪ Қорнидаги тери бурмаси реакциясини текширинг: Бурма текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин 	
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезида иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°C ва юқори ёки бадани иссиқ) Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? • Агар 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар кун бўлиб турдими? • СЎНГги 3 ой давомида болада қизамиқ бўлганми <ul style="list-style-type: none"> • Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг • Иситманинг мумкин бўлган бошқа сабабини аниқланг. • ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг: <ul style="list-style-type: none"> • Ялли тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, тумов ёки кўзларнинг кизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. 	
<p>Агар болада қизамиқ бор ёки у СЎНГги 3 ой давомида қизамиқ билан оғриб ўтган бўлса</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглаганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми? 	

3- касаллик тарихи: Ойдин

Ойдин 5 ойлик. Вазни 5 кг. Танасининг ҳарорати 38°C даража. Бола бадани қизиб тургани ва 2 кундан бери йўталаётгани учун ота-оналари уни амбулаторияга олиб келишган. Ойдин суюқлик ича олади, унда қайт қилиш, шайтонлаш ҳодисалари бўлмаган, бола летаргик ҳолатда эмас, хуши ҳам жойида.

Тиббий ходим: «Боланинг йўталини текшириб кўрмоқчиман» деб айтди. У Ойдиннинг минутига 43 мартадан нафас олаётганини аниқлади. Бу болада кўкрак қафасининг ичига тортилиши йўқ, тинч ҳолатида сезиладиган стридор ҳам йўқ. Ойдинда диарея бўлмаган. «Энди иситмасини текшириб кўрай» деб айтди, тиббий ходим. Онаси: «2 кундан бери Ойдиннинг бадани қизиб турибди» деди. Сўнгги 3 ой мобайнида болада кизамиқ бўлган эмас. Эна мускулларида ригидлик йўқ. Ойдиннинг баданига ялпи тошма тошган. Кўзлари кизариб турибди. Оғзида яралари бор. Улар чуқур ва катта эмас. Боланинг кўзлари йиринглашмаган. Кўз шох пардасининг хиралашуви йўқ.

Боладаги белгиларни ёзиб олиб, Ёзув Шаклида таснифланг.

Машқ Л. 3- касаллик тарихи

2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ даража
 СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф _____ Иккинчи ташриф _____
БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг) **ТАСНИФЛАНГ**

<p>УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИКДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ <p style="text-align: center;">ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕҲУШ</p>	<p>Умумий хавф белгилари борми?</p> <p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <p>Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ха ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён ___ кун <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига ___ та. Нафас тезлашган. • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмаид нафас борми? Агар, астмаид нафас бўлса, бу қайта эпизодми? 	
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ха ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён? ___ кун ▪ Ахлатида қон борми? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий аҳолига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта ёки бетокатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадими? Ютокиб ичадими, чанқоқми? ▪ Қорнидаги тери бурмаси реакциясини текширинг: Бурма текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортик) Секин 	
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезида иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°C ва юқори ёки бадани иссиқ) Ха ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? • Агар 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар кунни бўлиб турдими? • СЎНГги 3 ой давомида болада кизамиқ бўлганми <ul style="list-style-type: none"> • Эна мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг • Иситманинг мумкин бўлган бошқа сабабини аниқланг. <p>ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ялпи тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, тумов ёки кўзларнинг кизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. 	
<p>Агар болада кизамиқ бор ёки у СЎНГги 3 ой давомида кизамиқ билан оғриб ўтган бўлса</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглаганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми? 	

4- касаллик тарихи: Диёра

Диёра 12 ойлик. Вазни 7,2 кг. Боланинг бадани қизиб турганлиги учун онаси уни амбулаторияга олиб келган.

Диёрада умумий хавф белгилари йўқ. Йўтал ва нафас қийинлиги ҳам йўқ.

Тиббий ходим диарея тўғрисида суриштириб кўрганида, онаси: «Ҳа, 2 ёки 3 кундан бери Диёранинг ичи кетаяпти» деб айтди. У боланинг ахлатида қон борлигини кўрибди. Диёра летаргик ҳолатда эмас, хуши жойида. Боланинг кўзлари киртайган эмас. У суюқликни одатдагича ичади. Терисининг бурмаси дарҳол текисланади. Тиббий ходим: «Диёранинг бадани қизиб тургани учун уни олиб келибсиз. Мен уни кўриб кўяман» деди. Онаси Диёранинг 2 кундан бери бадани қизиб турганини айтди. Сўнгги 3 ой мобайнида болада қизамиқ бўлган эмас. Унда энса мускулларининг ригидлиги йўқ, баданида тошмалар ҳам йўқ. Болада иситманинг бошқа ҳеч қандай сабаблари йўқ.

Боладаги белгиларни ёзиб олиб, Ёзув Шаклида таснифланг.

Машқ Л. 4- касаллик тарихи

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ даража
 СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф _____ Иккинчи ташриф _____
БАХОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг) **ТАСНИФЛАНГ**

<p>УМУМҲИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ХАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ <p style="text-align: center;">ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕҲУШ</p>	<p>Умумий хавф белгилари борми?</p> <p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <p>Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён ___ кун <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига ___ та. Нафас тезлашган. • Кўкрак кафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? <p style="text-align: center;">Агар, астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми?</p>	
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён? ___ кун ▪ Ахлатида қон борми? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий ахволига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта ёки бетоқатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадимми? Ютоқиб ичадимми, чанқокми? ▪ Қорнидаги тери бурмаси реакциясини текширинг: Бурма текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин 	
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезида иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°C ва юқори ёки бадани иссиқ) Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? • Агар 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар куни бўлиб турдимми? • СЎНГги 3 ой давомида болада қизамиқ бўлганми <ul style="list-style-type: none"> • Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг • Иситманинг мумкин бўлган бошқа сабабини аниқланг. <p>ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ялпи тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, тумов ёки кўзларнинг кизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. 	
<p>Агар болада қизамиқ бор ёки у СЎНГги 3 ой давомида қизамиқ билан оғриб ўтган бўлса</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглаганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми? 	

5- касаллик тарихи: Солиха

Солиха 3 яшар. Вазни 11,5 кг. Қўлтиқ ости ўлчанган ҳарорати 38°C даража.

Бу кизча йўталаётгани учун уни онаси амбулаторияга олиб келган. Боланинг баданида тошмалар ҳам бор. Тиббий ходим Солихада умумий хавф белгилари бор-йўқлигини текшириб кўрди. Бола суюқлик ича олади, бирор овқат егандан ёки суюқлик ичганидан кейин қайт қилмайди, унда шайтонлаш ҳодисаси ҳам бўлмаган. Қизча летаргик ёки беҳуш ҳолатда эмас. Тиббий ходим Солиханинг йўталини баҳолади. Онаси тиббий ходимга Солиханинг 2 кундан бери йўталаётганини айтди. Тиббий ходим кизчанинг минутига 42 мартадан нафас олаётганини аниқлади. У кўкрак кафасининг ичга тортилишини топмади. Тинч ҳолатда сезиладиган стридор ва астмоид нафасни ҳам топмади. Тиббий ходим боланинг онасидан Солихада диарея бўлди, деб сўраганида, онаси: «Йўқ» деб жавоб берди. Сўнгра тиббий ходим Солихадаги иситмани баҳолади. Онасининг гапларига қараганда, 3 кундан бери боланинг бадани қизиб турган экан. Эна мускулларида ригидлик йўқ. Солиханинг баданига ялпи тошма тошган. Кўзлари қизариб турибди. Оғзида яралари йўқ. Кўзлари йиринглашган эмас. Кўзининг шох пардаси хиралашмаган.

Боладаги белгиларни ёзиб олиб, Ёзув Шаклида таснифланг.

Машқ Л. 5- касаллик тарихи

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ даража
 СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф _____ Иккинчи ташриф _____
БАХОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг) **ТАСНИФЛАНГ**

<p>УМУМҲИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ХАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ <p style="text-align: center;">ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕҲУШ</p>	<p>Умумий хавф белгилари борми?</p> <p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <p>Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён ___ кун <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига ___ та. Нафас тезлашган. • Кўкрак кафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? <p style="text-align: center;">Агар, астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми?</p>	
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён? ___ кун ▪ Ахлатида кон борми? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий аҳволига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта ёки бетокатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадими? Ютокиб ичадими, чанқокми? ▪ Қорнидаги тери бурмаси реакциясини текширинг: Бурма текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортик), Секин 	
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезида иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°C ва юқори ёки бадани иссиқ) Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? • Агар 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар куни бўлиб турдими? • СЎНГги 3 ой давомида болада қизамиқ бўлганми <ul style="list-style-type: none"> • Эна мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг • Иситманинг мумкин бўлган бошқа сабабини аниқланг. <p>ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ялпи тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, тумов ёки кўзларнинг кизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. 	
<p>Агар болада қизамиқ бор ёки у СЎНГги 3 ой давомида қизамиқ билан оғриб ўтган бўлса</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглаганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми?

6- касаллик тарихи: Элдор

Элдор 24 ойлик. Вазни 9,5 кг. Қўлтиқ ости чуқурчасидан ўлчанган ҳарорати 37,7°C даража. Онаси сўнгги пайтларда боланинг иштаҳаси пасайиб кетганини ва унинг соғлиғидан хавотирланаётганини айтди.

Тиббий ходим болада умумий хавф белгилари бор-йўқлигини текшириб кўрди. Элдор суюқлик ича олади, қайт қилмайди, унда шайтонлаш бўлмаган ва у летаргик ҳолатда эмас, ҳуши жойида.

Элдорда йўтал ва нафас қийинлиги йўқ, диарея ҳам йўқ. Тиббий ходим Элдорда иситма чикдими, деб онасидан сўраб кўрди. Онаси сўнгги 7 кундан бери боланинг бадани ҳар куни кизиб турганини айтди. Болада сўнгги 3 ой давомида қизамиқ бўлган эмас. Унда энса мускулларининг ригидлиги йўқ.

Боланинг баданида тошмалар йўқ. Унда қизамиққа ишора қиладиган белгилар йўқ. Иситманинг бошқа сабаблари ҳам йўқ.

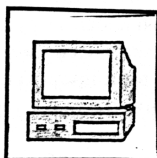
Боладаги белгиларни ёзиб олиб, Ёзув Шаклида таснифланг.

Машқ Л. 6- касаллик тарихи

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ даража
 СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф _____ Иккинчи ташриф _____
БАХОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг) **ТАСНИФЛАНГ**

<p>УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ <p style="text-align: center;">ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕҲУШ</p>	<p>Умумий хавф белгилари борми?</p> <p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <p>Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён ___ кун <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига ___ та. Нафас тезлашган. • Кўкрак кафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? <p style="text-align: center;">Агар, астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми?</p>	
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён? ___ кун ▪ Ахлатида қон борми? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий ахволига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта ёки бетоқатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик тақлиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадимми? Ютоқиб ичадимми, чанқокми? ▪ Корнидаги тери бурмаси реакциясини текширинг: Бурма текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин 	
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезида иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°C ва юқори ёки бадани иссиқ) Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? • Агар 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар куни бўлиб турдимми? • СЎНГги 3 ой давомида болада қизамиқ бўлганми <ul style="list-style-type: none"> • Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг • Иситманинг мумкин бўлган бошқа сабабини аниқланг. <p>ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ялпи тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, тумов ёки кўзларнинг кизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. 	
<p>Агар болада қизамиқ бор ёки у СЎНГги 3 ой давомида қизамиқ билан оғриб ўтган бўлса</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглаганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми? 	

МАШҚ М

Бу машқда Сиз иситмалаб турган боланинг аҳволини қандай баҳолаш ва таснифлаш кераклигини кўрасиз. Иситма ва қизамиққа алоқадор белгилар мисоллари билан танишасиз. Энга мускулларининг ригидлигини аниқлашни машқ қиласиз. Сўнгра мисол қилиб келтирилган касаллик тарихини кўриб чиқасиз.

Кўрсатилган ҳар бир бола хусусида мана бу саволга жавоб беринг:

	Болада энга мускулларининг ригидлиги борми?	
	ҲА	ЙЎҚ
1- бола		
2- бола		
3- бола		
4- бола		

Касаллик Тарихига Видео Мисол: Боладаги белгиларни ёзиб олиб, уларни куйида келтирилган Ёзув Шаклида таснифланг:

2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ даража
 СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф _____ Иккинчи ташриф _____
БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг) **ТАСНИФЛАНГ**

<p>УМУМий ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ <p style="text-align: center;">ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕҲУШ</p>	<p>Умумий хавф белгилари борми?</p> <p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <p>Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён ___ кун <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига ___ та. Нафас тезлашган. • Кўкрак кафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? <p style="text-align: center;">Агар, астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми?</p>	
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён? ___ кун ▪ Ахлатида қон борми? <p style="text-align: center;">Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий аҳволига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта ёки бетоқатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадимми? Ютокиб ичадимми, чанқокми? ▪ Қорнидаги тери бурмаси реакциясини текширинг: Бурма текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин 	
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезида иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°C ва юқори ёки бадани иссиқ) Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? • Агар 7 кундан кўп бўлса, иситма ҳар куни бўлиб турдимми? • СЎНГги 3 ой давомида болада қизамиқ бўлганми <p style="text-align: center;">ҚИЗАМИҚ БЕЛГИЛАРИНИ ИЗЛАНГ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг • Иситманинг мумкин бўлган бошқа сабабини аниқланг. • Ялли тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, тумов ёки кўзларнинг қизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. 	
<p>Агар болада қизамиқ бор ёки у СЎНГги 3 ой давомида қизамиқ билан оғриб ўтган бўлса</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглаганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми?

6.0. БОЛАНИНГ ТОМОҒИДАГИ МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ

Бу бобда Сиз боланинг ёши 18 ойлик ва ундан катта бўлса, томоқдаги муаммоларни излашни ва агарда муаммо бўлса баҳолаш, таснифлашни ўрганасиз.

Томоқ оғриғи (фарингит) шамоллашнинг энг кўп учраб турадиган симптомларидан биридир. Ҳалқум касаллиги, одатда, вирус туфайли пайдо бўлади ва уй шароитларида кераклигича даво қилинган тақдирда бир неча кундан кейин барҳам топиб кетади ва кўшимча давони талаб қилмайди. Болага томоқ хўлланиб турадиган бўлиши учун чора кўриб, оғрикни қолдирадиган дори бериш зарур бўлади, холос. Стрептококкли фарингит ва ҳалқум абсцессини ҳисобга олмаганда, фарингитни антибиотиклар ишлатмасдан туриб бартараф этилади. Стрептококкли фарингитда амоксициллин буюриш керак, чунки стрептококкли фарингит ревматизм хуружи бошланиб, бўғимлар ва юракнинг зарарланиб қолишига сабаб бўлиши мумкин. Ҳалқум абсцесси - ўлимга олиб келиши мумкин бўлган жуда оғир касалликдир, шунинг учун ҳалқумда абсцесс бошланган бола зудлик билан касалхонага юборилиши керак.

6.1. ТОМОҚ МУАММОСИНИ БАҲОЛАНГ

Агар боланинг ёши 18 ойлик ва ундан катта бўлса, томоқдаги муаммоларни изланг.

Томоқда муаммо бўлса, бола аҳволи тўрт белги бўйича баҳоланади:

- Томоғи оғриб, суюқлик ича олмайдими?
- Томоқда йиринг борми?
- Қизариш борми?
- Бўйин лимфа тугунлари катталашганми?

Куйида «*БАҲОЛАНГ*» устунчасининг ТОМОҚДАГИ МУАММОЛАР бўйича, боланинг аҳволини қандай баҳолаш кераклигини тушунтириб берадиган бир қисми келтирилган.

Текшириб кўринг, боланинг томоғида муаммо борми?

Сўранг:	Қараб, пайпаслаб кўринг:
<ul style="list-style-type: none">• Бола томоғи оғриб, суюқлик ича олмайдими?	<ul style="list-style-type: none">• Томоғида йиринг борми?• Қизариш борми?• Бўйин лимфа тугунлари катталашганми?

СЎРАБ КЎРИНГ: Бола томоғи оғриб, суюқлик ича олмайдими?

Бола томоғи оғриб, суюқлик ича олмайдиган бўлса, бу –ҳалқум абсцесси борлигига ишора қилиши мумкин. Боланинг бундай аҳволда бўлиши уни дарҳол касалхонага юборишни талаб қилади.

Бола суюқлик ича оладиган бўлса, онанинг бу жавобини ёзиб қўйинг ва кейинги текширувга ўтинг.

ҚАРАБ КЎРИНГ: Боланинг томоғида йиринг борми? Қизариш борми?

Йиринг ёки қизариш томоқ инфекциясининг аломати бўлиши мумкин. Бу белгилар бор-йўқлигини аниқлаш учун боланинг томоғини кўриб чиқинг.

ПАЙПАСЛАБ КЎРИНГ: Катталашган бўйин лимфа тугунлари борми?

Пастки жағнинг чети бўйлаб бўйинни текшириб чиқинг. Бўйин лимфа тугунлари катталашганми-йўқми, аниқлаб олинг. Бўйин лимфа тугунлари катталашгани стрептококкли фарингитнинг белгиларидан бири бўлиши мумкин.

6.2. ТОМОҚ МУАММОСИНИ ТАСНИФЛАНГ

Томоқ муаммосининг тўртта таснифи бор:

- ҲАЛҚУМ АБСЦЕССИ
- СТРЕПТОКОККЛИ ФАРИНГИТ
- СТРЕПТОКОККСИЗ ФАРИНГИТ
- ТОМОҚДА МУАММО ЙЎҚ

Қуйида *БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ* схемасининг томоқ муаммосини таснифлаш жадвали келтирилган.

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Бола томоғи оғриб, суюқлик ича олмайди 	ҲАЛҚУМ АБСЦЕССИ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Тегишли антибактериал препаратнинг биринчи дозасини беринг ➤ ЗУДЛИК билан касалхонага юборинг ➤ Иситма юқори бўлса (38,5°C ёки юқори) ёки оғриқ бўлса парацетамолнинг бир дозасини амбулаторияда беришшга ҳаракат қилинг
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Бўйин лимфа тугунлари катталашган ВА ▪ Томоғида йиринг бор 	СТРЕПТОКОККЛИ ФАРИНГИТ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Орал антибактериал препаратни 10 кун давомида беринг ➤ Иситма юқори бўлса (38,5°C ёки юқори) ёки оғриқ бўлса парацетамолнинг бир дозасини амбулаторияда беринг ➤ Хавфсиз воситалар билан томоқни юмшатинг ➤ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ➤ Кейинги ташриф 2 кундан сўнг
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Юқоридаги белгилардан биттаси бор ёки бирортаси ҳам йўқ ва/ёки ▪ Томоқда қизариш бор 	СТРЕПТОКОККСИЗ ФАРИНГИТ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Хавфсиз воситалар билан томоқни юмшатинг ➤ Оғриқ бўлса парацетамол беринг ➤ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ➤ Кейинги ташриф, аҳволи яхшиланмаса, 5 кундан сўнг
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Агар томоғида муаммолар бўлмаса 	ТОМОҚДА МУАММОЛАР ЙЎҚ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Қўшимча давосиз қолдириг

ҲАЛҚУМ АБСЦЕССИ

Бола томоғи оғриб суюқликни ича олмайдиган бўлса, уни ҲАЛҚУМ АБСЦЕССИ бор болалар тоифасига киритиш керак. Ҳалқум абсцесси боланинг ютиниши учун ҳалал беради.

Давоси:

Даволаш учун, зарур бўлса, абсцессни ёриш учун болани дарҳол касалхонага юборинг.

Она боласи билан амбулаториядан чиқиб кетишидан олдин антибактериал препаратни биринчи дозасини мушаклар орасига юборинг. Болада баланд иситма ёки оғриқ бўлса, бир доза парацетамол беришга ҳаракат қилинг.

СТРЕПТОКОККЛИ ФАРИНГИТ

Боланинг томоғида йиринг борлигини кўрган ва бўйин лимфа тугунларининг катталашганини топган бўлсангиз, боланинг касаллигини сариқ қаторда кўрсатилган СТРЕПТОКОККЛИ ФАРИНГИТ деб таснифланг. Стрептококкли фарингит деб тасниф беришда бўйин лимфа тугунларининг катталашуви ва томоқда йиринг борлигига асосланиш маълум даражада ўзига хос махсус белгилардир.

Давоси:

Стрептококкли фарингити бор болага антибактериал препаратни оғиз орқали 10 кун давомида беринг.

Оғриқни камайтириш ва ҳарорат юқори бўлса, уни пасайтириш учун бир доза парацетамол беринг. Хавфсиз воситалардан фойдаланиб, боланинг томоғини юмшатиб туришни онасига тавсия этинг. Қайнаган илиқ сув ёки минерал сув, илиқ сут ана шундай воситалар жумласига киради. Қандай хавфли белгилар пайдо бўлганида тиббий муассасага яна дарҳол келиш кераклигини онасига тушунтиринг. Кейин яна кўриш (кейинги кузатув) учун болани қачон олиб келиш кераклигини онасига айтинг.

СТРЕПТОКОККСИЗ ФАРИНГИТ

Сариқ қаторда кўрсатилган белгилардан биттаси бўлса ёки биттаси ҳам бўлмаса, ёки томоқда қизариш бўлса, яшил қаторга ўтинг ва боланинг касаллигини СТРЕПТОКОККСИЗ ФАРИНГИТ деб таснифланг.

Давоси:

Стрептококксиз фарингитда антибактериал препаратларни ишлатиш керак эмас. Боланинг томоғини юмшатиш учун унга қандай хавфсиз воситаларни бериб туриш мумкинлигини онасига тушунтиринг. Томоқ оғриғини камайтириш учун парацетамол беринг. Қайси маҳалларда яна дарҳол келиш кераклигини онасига тушунтиринг. Кейинги кузатув учун яна қачон келиш кераклигини унга айтиб қўйинг.

ТОМОҚДА МУАММО ЙЎҚ

Агар томоқда муаммо йўқ бўлса, ТОМОҚДА МУАММО ЙЎҚ деб таснифланг ва кўшимча даволашсиз қолдиринг.

Агар боланинг томоғида муаммо бўлмаса	ТОМОҚДА МУАММО ЙЎҚ	Кўшимча давосиз қолдиринг
---------------------------------------	---------------------------	---------------------------

МАШҚ Н

Бу машқда томоғи оғриб турган икки боланинг касаллик тарихи келтирилган. Ҳар бир боладаги касаллик белгиларини ва буларнинг таснифини Ёзув Шаклидаги томоқ оғриғи учун ажратилган бўлимга ёзиб қўйинг. Белгиларни таснифлаш учун деворий схема ёки ўзингиздаги буклетдан фойдаланинг.

* * *

1- касаллик тарихи: Анора

Анора 3,5 яшар, Вазни 13 кг.

Онаси боламнинг ҳарорати 38°C даража, деб айтди. Қизчани томоқ оғриғи безовта қилар экан. Анора суюқлик ича олади. Бадани қизиб турибди. Тиббий ходим болани кўздан кечириб кўриб, умумий хавф белгиларини топмади. Анора йўталиб турибди. Тиббий ходим санаб кўриб, боланинг минутига 38 мартадан нафас олаётганини аниқлади. У болани эшитиб кўрди ва стридорни, кўкрак қафасининг ичга тортилишини топмади.

Анорада диарея йўқ.

Кейин тиббий ходим қизчанинг томоғи оғрийдими, деб онасидан сўраб кўрди. Онаси қизчанинг йиғлаб, томоқ оғриғидан нолиганини айтиб берди.

Тиббий ходим боладан оғзини очишни илтимос қилди. У боланинг томоғида йиринг борлигини топди. Кейин у бўйин лимфа тугунларини текшириб кўрди. Бу лимфа тугунлари катталашган бўлиб чиқди.

Томоқдаги оғриқ белгиларини ёзиб олиб, уларни Ёзув Шаклида таснифланг.

ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, БОЛАНИНГ ТОМОҒИДА МУАММОЛАР БОРМИ?		
<ul style="list-style-type: none">▪ Бола томоғи оғриб, суюқлик ича олмайдими?	<ul style="list-style-type: none">▪ Томоғи қизарганми?▪ Томоғида йиринг борми?▪ Бўйин лимфа тугунлари катталашганми?	

2- касаллик тарихи: Бекзод

Бекзод 4 яшар. Вазни 13 кг. Танасининг ҳарорати 38,5°C даража. Онаси боланинг ҳарорати 2 кундан бери пасаймай тургани, бугун эса, томоғида оғриқ пайдо бўлиб, боланинг суюқлик ича олмай қолди деб айтди. Тиббий ходим болада умумий хавф белгилари бормикин, деб текшириб кўрди. У боланинг суюқлик ича олмаслигини топди, бола бирор овқат еганидан кейин қусмайди. Унда шайтонлаш бўлмаган, бола летаргик ҳолатда эмас.

Болада йўтал ва нафас қийинлиги йўқ. Бекзодда диарея йўқ.
Бекзоддаги томоқ оғриғи белгиларини ёзиб олинг ва Ёзув Шаклида таснифланг.

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ даража

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф ___ Иккинчи ташриф _____

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ	Умумий хавф белгилари борми?
<ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ <p style="text-align: right;">ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕҲУШ</p>	<p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <p>Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён ___ кун • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига ___ та.. Нафас тезлашган. • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар, астмоид нафас бўлса бу қайта эпизодми? 	
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён? ___ кун ▪ Ахлатида қон борми? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий аҳволига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта ёки бетоқатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадими? Ютоқиб ичадими, чанқокми? ▪ Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг: Тери бурмалари: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) текисланади Секин текисланади. 	
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезида иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°C ва юқори ёки бадани иссиқ) Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? • Агар 7 кундан кўп бўлса, иситма ҳар куни бўлиб турдими? • СЎНГги 3 ой давомида болада қизамиқ бўлганми • ЭНСА мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг • Иситманинг мумкин бўлган бошқа сабабини аниқланг. <p>ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ялпи тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, тумов ёки кўзларнинг қизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. 	
<p>Агар болада қизамиқ бор ёки у СЎНГги 3 ой давомида қизамиқ билан оғриб ўтган бўлса</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглаганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми? 	
<p>БОЛАНИНГ ЁШИ 18 ОЙДАН КАТТА БЎЛСА ТОМОҒИДА МУАММОЛАР ИЗЛАНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Бола томоғи оғриб, суюқлик ича олмайдими? ▪ Томоғи қизарганми? ▪ Томоғида йиринг борми? ▪ Бўйин лимфа тугунлари катталашганми? 	

7.0. ҚУЛОҚ МУАММОЛАРИНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ

Қулоққа алоқадор муаммолари бор болада қулоқ инфекцияси бўлиши мумкин.

Болада қулоқ инфекцияси бўлса, ноғора пардасининг орқасида йиринг тўпланиб, оғритади ва кўпинча иситма чиқишига сабаб бўлади. Инфекцияга даво қилинмайдиган бўлса, ноғора пардаси йиртилиб, ёрилиши мумкин. Йиринг чиқиб кетади ва оғрик пасаяди. Иситма ва бошқа симптомлар йўқолиб кетиши мумкин, лекин бола яхши эшитмайдиган бўлиб қолади, чунки ноғора пардасида тешик пайдо бўлади. Ноғора пардасидаги тешик одатда ўзи битиб кетади. Баъзи ҳолларда йиринг чиқиши давом этиб боради, ноғора пардасининг тешиги битмайди ва боланинг ўша қулоғи кар бўлиб қолади.

Инфекция баъзан қулоқдан унинг орқасидаги суякка (сўрғичсимон ўсимтага) тарқалиши ва мастоидитга сабаб бўлиши мумкин. Инфекция қулоқдан бош мияга тарқалиб, менингитга сабаб бўлиши ҳам мумкин. Булар – оғир касалликлардир. Булар тезда эътибор беришни ва болани касалхонага юборишни талаб этади.

Қулоқ инфекциялари камдан-кам ҳолларда ўлимга сабаб бўлади. Бироқ улар болаларда бир неча кунларга чўзилади. Қулоқ инфекциялари ривожланаётган мамлакатларда учрайдиган карликнинг асосий сабабидир. **БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ** схемаси қулоқ инфекцияси туфайли пайдо бўлган муаммоларни аниқлаб олиш учун Сизга ёрдам беради.

7.1. ҚУЛОҚ МУАММОЛАРИНИ БАҲОЛАНГ

Қулоққа алоқадор муаммолари бор бола аҳволига ушбу бу симптомлар бўйича баҳо берилади:

- қулоқ оғриғи
- қулоқдан йиринг оқиши
- агар йиринг келаётган бўлса, қанчадан бери келаётгани
- қулоқ орқасида оғрикли шиш, мастоидит белгиси бўлиши.

Куйида «Баҳоланг» устунчасининг бир қисми келтирилган, у қулоққа алоқадор муаммолари бўлган боланинг аҳволини қандай баҳолаш кераклигини тушунтириб беради.

БОЛАНИНГ ҚУЛОҚЛАРИ БИЛАН БОҒЛИҚ МУАММОЛАР БОРМИ?	
БОР БЎЛСА, СЎРАНГ: <ul style="list-style-type: none">▪ Қулоқда оғрик борми?▪ Қулоқдан оқадими?▪ Оқса, қанчадан буён?	КЎРИНГ, ҲИС ЭТИНГ: <ul style="list-style-type: none">▪ Қараб кўринг, қулоқдан оқаётган йиринг борми?▪ Пайпаслаб кўринг, қулоғининг орқасида оғрикли шиш борми?

СЎРАБ КЎРИНГ: Боланинг қулоқлари билан боғлиқ муаммолар борми?

Агар онаси “ЙЎҚ”, деб жавоб берса, унинг шу жавобини ёзиб қўйинг. Боланинг аҳволини қулоққа алоқадор муаммолар бўйича баҳоламанг. Кейинги саволга ўтинг ва озиқланишнинг бузилиши ва камқонлик бор-йўқлигини текшириб кўринг.

Агар онаси: ҲА, деб жавоб берса, унга мана бу кейинги саволни бериб кўринг:

СЎРАБ КЎРИНГ: Боланинг қулоғида оғриқ борми?

Қулоқ оғриғи болада қулоқ инфекцияси борлигини билдириши мумкин. Онаси боланинг қулоғида оғриқ бор-йўқлигини ишонч билан айта олмайдиган бўлса, бола ортиқ даражада инжиқланадими ёки қулоғини ишқалайдими ёки бўлмаса, эмизилаётган маҳалда йиғлайдими, деб сўраб кўринг.

СЎРАБ КЎРИНГ: Боланинг қулоғидан йиринг оқадими? Агар оқса, қачондан буён?

Қулоқдан йиринг оқиши ҳам инфекция белгисидир.

Қулоқдан йиринг оқиш-оқмаслигини суриштираётганингизда она тушунадиган сўзларни ишлатинг.

Агар боланинг қулоғидан йиринг оқаётган бўлса, қачондан бери келаётганини СЎРАНГ. Жавоб бериш учун онага вақт беринг. Қачондан бери йиринг кела бошлаганини эслаб олиш учун унга вақт керак бўлар, балки. Қулоққа алоқадор муаммоларни Сиз қанчадан бери қулоқдан йиринг оқаётганига қараб таснифлайсиз ва даволайсиз.

- Йиринг оқиши 2 ҳафта ва ундан ортиқ давом этаётган бўлса, буни қулоқнинг сурункали инфекцияси деб даволанг.
- Йиринг оқиши 2 ҳафтадан кам давом этаётган бўлса, буни қулоқнинг ўткир инфекцияси деб даволанг.

ҚАРАБ КЎРИНГ, қулоқдан йиринг оқиши борми?

Қулоқдан йиринг келиши, бола гарчи оғриқни энди сезмай қўйган бўлса ҳам, қулоқ инфекциясининг белгиси бўлиб ҳисобланади. Қулоқдан йиринг оқиш-оқмаслигини аниқлаш учун боланинг қулоғини кўриб чиқинг.

ПАЙПАСЛАБ КЎРИНГ, қулоқнинг орқасида оғриқли шиш борми?

Иккала кулоқни текшириб кўринг. Уларни бир-бирига солиштириб, сўрғичсимон ўсимтанинг шишиб, безиллаб туриши бор-йўқлигини аниқланг. Ёш гўдакларда шишган жой кулоғининг тепасида бўлиши мумкин.

Шишиб, безиллаб турган жойнинг борлиги дардни мастоидит, яъни сўрғичсимон ўсимтанинг чуқур инфекцияси деб таснифлаш учун асос бўлади. Бундай шишни катталашиб қолган лимфа тугунлари билан адаштирманг.

7.2. ҚУЛОҚҚА АЛОҚАДОР МУАММОЛАРНИ ТАСНИФЛАНГ

Кулоққа алоқадор муаммоларнинг тўртта таснифи бор:

- **МАСТОИДИТ**
- **ҚУЛОҚНИНГ ЎТКИР ИНФЕКЦИЯСИ**
- **ҚУЛОҚНИНГ СУРУНҚАЛИ ИНФЕКЦИЯСИ**
- **ҚУЛОҚ ИНФЕКЦИЯСИ ЙЎҚ**

Қуйида *БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ* схемасининг кулоққа алоқадор муаммоларни таснифлаш жадвали келтирилган.

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Кулоқ орқасида оғриқли шиш 	МАСТОИДИТ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Тегишли антибактериал препаратнинг биринчи дозасини беринг ➤ Оғриқ бўлса парацетамолнинг биринчи дозасини беринг ➤ ЗУДЛИК билан касалхонага юборинг
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Кулоқдан оқаётган йиринг кўринади. Давомийлиги 14 кундан кам ёки ▪ Кулоқда оғриқ бор. 	ҚУЛОҚНИНГ ЎТКИР ИНФЕКЦИЯСИ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ 5 кун давомида антибактериал препарат беринг ➤ Оғриқ бўлса парацетамол беринг ➤ Кулоқни пилик ёрдамида қуритинг ➤ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ➤ Кейинги ташриф 5 кундан сўнг
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Кулоқдан оқаётган йиринг кўринади. Давомийлиги 14 кун ва ундан ортиқ кузатилмоқда. 	ҚУЛОҚНИНГ СУРУНҚАЛИ ИНФЕКЦИЯСИ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Кулоқни пилик ёрдамида қуритинг ➤ 2 ҳафта давомида 3% ли офлоксацин кулоқ томчилари билан маҳаллий даволанг ➤ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ➤ Кейинги ташриф 5 кундан сўнг
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Кулоқда оғриқ ва йиринг йўқ. 	ҚУЛОҚ ИНФЕКЦИЯСИ ЙЎҚ	Қўшимча даво керак эмас

МАСТОИДИТ

Боланинг кулоғи орқасида оғриқли шиш бўлса, унинг бу касаллигини **МАСТОИДИТ** деб таснифланг.

Давоси

Болани зудлик билан касалхонага юборинг. Бундай бола антибиотикларни инъекция қилиб даволашга муҳтож бўлади. У жарроҳлик муолажаларига муҳтож бўлиши ҳам

мумкин. Бола амбулаториядан чиқиб кетишидан аввал унга тўғри келадиган антибиотикнинг биринчи дозасини беринг. Болада оғриқ бўлса, бир доза парацетамол ҳам беринг.

ҚУЛОҚНИНГ ЎТКИР ИНФЕКЦИЯСИ

Қулоқдан йиринг оқаётганини топган бўлсангиз ва бу ҳодиса 2 ҳафтадан камроқ давом этиб келаётган бўлса ёки қулоқ оғриб турган бўлса, боланинг касаллигини ҚУЛОҚНИНГ ЎТКИР ИНФЕКЦИЯСИ деб таснифланг.

Давоси

ҚУЛОҚНИНГ ЎТКИР ИНФЕКЦИЯСИ бор болага тўғри келадиган антибактериал препарат беринг. Пневмонияни даволашда ишлатиладиган антибактериал воситалар қулоқ инфекцияларига сабаб бўладиган кўпчилик бактерияларга қарши наф беради. Оғриқни камайтириш (ёки иситмани тушириш) учун парацетамол беринг. Қулоқдан йиринг оқаётган бўлса, пилик қўйиб, қулоқни тозаланг.

ҚУЛОҚНИНГ СУРУНКАЛИ ИНФЕКЦИЯСИ

Қулоқдан йиринг оқаётганини топган бўлиб, бу ҳодиса 2 ҳафта ва ундан кўпроқ давом этиб келаётган бўлса, боланинг касаллигини ҚУЛОҚНИНГ СУРУНКАЛИ ИНФЕКЦИЯСИ деб таснифланг.

Давоси

ҚУЛОҚНИНГ СУРУНКАЛИ ИНФЕКЦИЯСИга сабаб бўладиган бактерияларнинг кўпчилиги ўткир қулоқ инфекциясини келтириб чиқарадиган бактериялардан фарқ қилади. Шу муносабат билан хинолон гуруҳи антибактериал препаратларидан камида 2 ҳафта давомида томизинг ва болани яна текшириб кўриш учун поликлиникага юборинг.

ҚУЛОҚНИНГ СУРУНКАЛИ ИНФЕКЦИЯСИга килинадиган энг муҳим ва самарали даво қулоқни пилик ёрдамида тозалаб, қуруқ ҳолда ушлаб туришдир. Пилик ёрдамида бола қулоғини тозалаб, қуруқ ҳолда ушлаб туришни ва хинолон гуруҳи антибактериал препаратларидан қулоққа томизишни онасига ўргатинг.

ҚУЛОҚ ИНФЕКЦИЯСИ ЙЎҚ

Қулоқда оғриқ йўқ ва ундан йиринг окмаётган бўлса, боланинг ҳолати ҚУЛОҚ ИНФЕКЦИЯСИ ЙЎҚ деб таснифланади. Бундай бола қўшимча давога муҳтож эмас.

МАШҚ О

Қуйидаги иккита касаллик тарихида кулоққа алоқадор муаммолари бўлган болалар тасвирланган. Ҳар бир боладаги белгилар ва уларнинг таснифини Ёзув Шаклининг кулоққа алоқадор муаммолар учун ажратилган бўлимига ёзиб чиқинг. Белгиларни таснифлаш учун деворий схемадан ёки ўзингиздаги буклетдан фойдаланинг.

1- касаллик тарихи: Муяссар

Муяссар 3 ёшда. Вазни 13 кг. Танасининг ҳарорати 37,5°C даража. Сўнгги 2 кун давомида Муяссарнинг бадани қизиб тургани учун уни онаси амбулаторияга олиб келган. Қизча кечаси йиғлаб, кулоғи оғриётганидан шикоят қилган.

Тиббий ходим умумий хавф белгилари бормикин, деб текшириб кўрди ва буларни топмади.

Муяссарда йўтал ва нафас қийинлиги йўқ. Унда диарея йўқ. Тиббий ходим боладаги иситмани АСОРАТСИЗ ИСИТМА деб таснифлади.

Сўнгра тиббий ходим кулоққа алоқадор муаммолар тўғрисида суриштириб кўрди. Онаси Муяссарнинг кулоғи оғриётганига имоним комил, деб айтди. Бола кулоғи оғриётгани учун деярли тун бўйи йиғлаб чиққан. Онасининг гапларига қараганда, Муяссарнинг кулоғидан йиринг оқиши тахминан бир йилдан бери дам бошланиб, дам тўхтаб турган. Тиббий ходим боланинг кулоғидан йиринг оқаётганини топмади. У боланинг кулоқларини текшириб кўрди ва бир кулоғининг орқаси шишиб, безиллаб турганини топди.

Муяссардаги кулоққа алоқадор муаммоларнинг белгиларни ёзиб, уларни Ёзув Шаклида таснифланг.

БОЛАДА ҚУЛОҚҚА АЛОҚАДОР МУАММОЛАР БОРМИ? Ҳа___Йўқ___		
<ul style="list-style-type: none">▪ Кулоқда оғриқ борми?▪ Кулоқдан оқадими?▪ Агар бўлса, қачондан буён? ___ кун	<ul style="list-style-type: none">▪ Қараб кўринг, кулоқдан оқаётган йиринг борми?▪ Пайпаслаб кўринг, кулоқ орқасида оғриқли шиш борми?	

2- касаллик тарихи: Салтанат

Салтанат 18 ойлик. Вазни 9 кг. Танасининг ҳарорати 37°C даража. Онаси сўнги 3 кун давомида боланинг қулоғидан йиринг оқаётганини айтди.

Салтанатда умумий хавф белгилари йўқ. Унда йўтал ёки нафас қийинлиги йўқ. Болада диарея ва иситма ҳам йўқ.

Тиббий ходим қулоққа алоқадор муаммолар тўғрисида суриштириб кўрди. Онаси Салтанатда қулоқ оғриғи йўқ, лекин 3 ёки 4 кундан бери қулоғидан йиринг келаяпти, деб айтди. Тиббий ходим боланинг ўнг қулоғидан йиринг келаётганини топди. У иккала қулоқ орқасида шишиб, безиллаб турган жой йўқлигини ҳам аниқлади.

Салтанатдаги қулоққа алоқадор муаммоларнинг белгиларини ёзиб, уларни Ёзув Шаклида таснифланг.

БОЛАДА ҚУЛОҚҚА АЛОҚАДОР МУАММОЛАР БОРМИ? Ҳа__Йўқ__		
<ul style="list-style-type: none">▪ Қулоқда оғриқ борми?▪ Қулоқдан оқадими?▪ Агар бўлса, қачондан буён? __ кун	<ul style="list-style-type: none">▪ Қараб кўринг, қулоқдан оқаётган йиринг борми?▪ Пайпаслаб кўринг, қулоқ орқасида оғриқли шиш борми?	

Жавобларингизни муҳокама қилишга тайёр бўлганингизда буни ўқитувчингизга айтинг.

8.0. ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ЁКИ КАМҚОНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИБ КЎРИНГ

Озиқланишнинг бузилиши ёки камқонликка болаларнинг ҲАММАСИНИ текшириб кўринг.

Бола бирдан касал бўлиб қолгани учун онаси уни амбулаторияга олиб келган бўлиши мумкин. Болада озиқланишнинг бузилиши ёки камқонликка ишора қиладиган ўзига хос белгилар бўлмаслиги мумкин. Бемор болада озиқланишнинг бузилиши бўлиши, лекин тиббий ходим ёки оиладаги кишилар бу муаммоларни сезмасликлари мумкин.

Озиқланиши бузилган болада талайгина касалликлар бошланиши ва ўлим хавфи катта бўлади. Озиқланиш енгил ва ўртача даражада бузилган болаларда ҳам ўлим хавфи бирмунча юқори бўлади.

Озиқланиши бузилган болаларни аниқлаб олиш ва даволаш кўпгина ОҒИР касалликлар ва ўлимнинг олдини олишга ёрдам бериши мумкин. Озиқланиш бузилишининг баъзи ҳолларига уй шароитларида даво қилса бўлади. ОҒИР ҳоллар болани махсус равишда алоҳида овқатлантириш, озиқланишнинг бузилишига олиб келадиган (масалан, сил сингари) касалликка махсус даво қилиш учун касалхонага юборишни талаб қиладди.

Озиқланишнинг бузилишига олиб келадиган сабаблар: Озиқланиш бузилишининг бир нечта сабаблари бор. Булар турли мамлакатларда турлича бўлиши мумкин.

Озиқланиш бузилишининг турларидан бири – **овқатда оксиллар ва қувват берадиган, яхши энергетик моддалар** етишмаслигидан келиб чиқадиган ўзгаришлардир. Бу хилдаги ўзгаришлар бола ўз организмнинг эҳтиёжларини қондириш учун етарли миқдорда оксиллар ва энергияни овқатдан ололмайдиган маҳалларда бошланади. Бундай ўзгаришлар тез-тез касал бўлиб турадиган болаларда ҳам бошланиши мумкин.

Боланинг иштаҳаси пасайиб кетади ва еган овқати ўзига сингмай қолади. Болада оксиллар ва энергетик моддалар етишмаслигидан келиб чиқадиган ўзгаришлар бошланса:

- Бола жуда озиб кетиши, унда маразм белгилари бўлиши мумкин.
- Боланинг бутун бадани шишиб, квашиоркор белгиси пайдо бўлиши мумкин.
- Бола яхши ривожлана олмаслиги, бўйининг ўсиши секинлашиб, жуда паст бўлиб қолиши мумкин.

Боланинг овқатида зарур витаминлар ва минерал моддалар тавсия этиладиган ҳажмда бўлмаган вақтларда ҳам болада овқатланишга алоқадор ўзгаришлар бошланиши мумкин. Бола витаминларни (масалан, витамин А) ёки минерал моддаларни (масалан, темир сингари моддаларни) етарли миқдорда олиб турмаслиги мумкин.

- Бола таркибида витамин А бўладиган овқатдан емаса, бу – организмда витамин А етишмаслигига олиб келиши мумкин. Организмда витамин А етишмайдиган болада қизамиқ ва диареядан ўлиш хавфи юқори бўлади. Бундай боланинг кўзи кўр бўлиб қолиши ҳам мумкин.
- Бола темир моддасига бой овқат еб турмайдиган бўлса, организмда темир етишмовчилиги бошланиб, камқонликка олиб келиши мумкин.
- **Камқонлик** - қизил қон таначалари сонининг камайиб кетиши ва қонда гемоглобин ҳажмининг озайиб қолиши билан таърифланадиган касалликдир. Инфекция ҳам болада камқонлик бошланишига олиб келадиган сабаблардан бири бўла олади.

8.1. ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ВА КАМҚОНЛИКНИ БАҲОЛАНГ

Қуйида *БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ* схемасидаги «Баҳоланг» устунчасининг бир қисми келтирилган. Унда боланинг аҳволини озиқланишнинг бузилиши ва камқонлик бўйича қандай баҳолаш кераклиги тасвирланади.

ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ БОРМИ?

ҚАРАБ, ПАЙПАСЛАБ КЎРИНГ

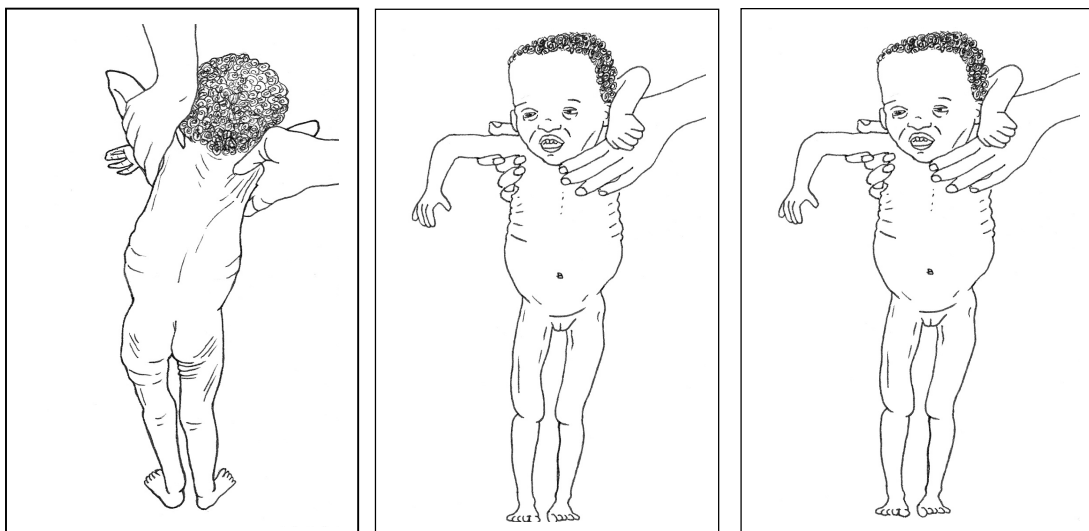
- Оғир озғинлик белгилари борми?
- Иккала оёқ панжаларида шиш борми?
- Вазни ёшига мослигини аниқланг.

ҲАММА болаларнинг аҳволини озиқланишнинг бузилиши ва камқонлик бўйича баҳоланг.

ҚАРАБ КЎРИНГ, болада кўзга ташланадиган оғир озғинлик белгилари борми?

Етарлича тўйиб овқатланмасликнинг ўткир даражадаги муайян клиник белгиларини болани вазнини тортишдан аввал ечинтириш жараёнида аниқ кузатиш мумкин. Бу борада кехексия ва болалар пеллаграси белгиларини аниқлаш муҳим аҳамиятга эга, чунки улар кечиктириб бўлмайдиган ихтисослаштирилган парваришга, жумладан, махсус овқатланиш тартибига, ҳар томонлама кузатувга, антибиотикларга ва бошқа даволаш муолажаларига муҳтож бўлади. Бу каби белгилар мавжуд бўлган болалар вазнидан қатъий назар шошилиш даволаш ва парвариш учун юборилиши зарур.

- Кахексия: етарлича, тўйиб овқатланмасликнинг ўткир даражадаги ушбу шаклида, бола ниҳоятда озиб кетган аҳволда бўлиб, мушаклар ва ёғ тўқималарини йўқотиши туфайли «тери ва суяк» кўринишида бўлиб қолади. Боланинг юзидаги тери ости ёғ қатлами камайгани туфайли юзи қарияларнинг юзига ўхшаб қолади, лекин кўзлари безовта кўринади. Қовурғалари ҳам аниқ кўриниб туради. Думба ва сонларининг териси, бола худди «қопсифат шим» кийиб олгандек, қатлам-қатлам бўлиб осилиб қолади. Ёшига нисбатан вазни ва бўйига нисбатан вазни ниҳоятда паст бўлади.

Болалар пеллаграси – етарлича, тўйиб овқатланмасликнинг жуда оғир даражадаги ушбу шаклида, боланинг мушаклари атрофияга учрайди, лекин ўта озғинлик боланинг

умумий шишгани сабабли кўзга ташланмаслиги мумкин (тўқималарда ортикча суюқлик тўпланиши натижасида юзага келган шиш). Бола одамови бўлиб қолади, инжиқлик қилади, кўриниши касалманд бўлиб, овқат емайди. Юзи думалоқ (шишгани сабабли) ва сочлари ингичка, сийрак ва айрим ҳолларда рангсиз бўлади. Терисида симметрия ҳолатидаги рангсиз тери бўлакчалари кузатилади ва кейинчалик териси пўст ташлайди. Пеллагра касаллиги билан оғриган бола одатда етарли вазнга эга бўлмайди, лекин шиш ҳақиқий вазни яшириши мумкин (кейинги бетда иккала оёқнинг шишини қаранг).

Кахексия ва пеллаграни бирга кечиши. Болалар пеллаграси ва кахексия икки хил ҳолатдаги касалликлардир, лекин улар тарқалган жамоатларда, жуда оғир даражадаги етарлича овқатланмаслик ҳолларида иккала ҳолатнинг белгилари юзага келади. Масалан, бола кахексия ҳолатларида кузатиладиган ниҳоятда озғин бўлиши мумкин, шу билан бирга болалар пеллаграси ҳолларида учрайдиган тери ва соч ўзгариши ёки шишлар пайдо бўлиши билан бирга намоён бўлиши мумкин.

Кўзга ташланадиган даражада озиб, ҳолдан тойган болада мааразм - озикланиш бузилишининг оғир хили бўлади. Бундай бола жуда озғин, тери ости ёғ қатлами йўқолиб кетган бўлади, у «қоқ суюқдек» бўлиб кўринади. Баъзи болалар кўзга озғин бўлиб кўринадую, лекин уларда кўзга ташланадиган оғир озғинлик аломатлари бўлмайди. Баҳоланишнинг бу босқичи кўзга ташланадиган, оғир даражада ҳолдан тойган, тезлик билан даволаш ва касалхонага юборишга муҳтож бўлган болаларни аниқлаб олишда Сизга ёрдам беради.

Кўзга ташланадиган оғир озғинлик аломатларини топиш учун боланинг кийимларини ечинг. Елка, қўл, думба ва оёқларнинг мускуллари мадорсизланиб қолганми-йўқми, разм солинг. Қараб кўринг, бола қовурғаларининг четлари аниқ кўзга ташланадими? Боланинг сонларини кўздан кечириб кўринг. Улар боланинг кўкраги ёки қорнига нисбатан олиб кўрилганида кичик бўлиб кўриниши мумкин. Болага ён томонидан қараб, думбаларида тери ости ёғ қатлами бор-йўқлигини текшириб кўринг. Бола ҳаддан ташқари озиб кетган бўлса, думбалари билан сонларида тери бурмалари кўп бўлади. Бола гўё халпиллаб турадиган иштон кийиб олгандек бўлиб кўринади.

Кўзга ташланадиган оғир озғин боланинг юзи ҳали одатдагича бўлиб кўриниши мумкин. Боланинг қорни катта ёки шишиб чиққан бўлиши мумкин.

ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, КАМҚОНЛИК БОРМИ?

ҚАРАБ, ПАЙПАСЛАБ КЎРИНГ

Кўринг,

- Қўл кафтларининг оқлиги борми?

Бор бўлса, унинг даражаси:

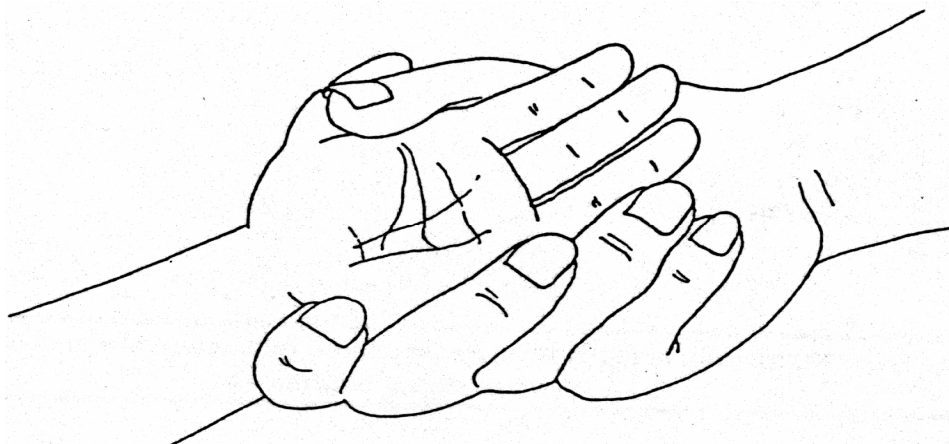
-Яққолми?

-Ўртачами?

ҚАРАБ КЎРИНГ, қўл кафтларининг оқлиги борми?

Тери рангининг оқариб тургани одатда камқонлик белгисидир.

Қўл кафтларининг оқариб қолганини аниқлаш учун боланинг кафтларига назар солинг. Боланинг қўл кафтини ён томонидан сал ушлаб туриб, очинг. Бармоқларини орқага қайирманг. Бу қон келишини тўхтатиб қўйиб, кафт рангининг оқариб қолишига сабаб бўлиши мумкин. Кафт териси оқарган ёки оппоқ бўлиб кўзга ташланадиган бўлса, боланинг қўл кафтлари сезиларли даражада оқарган деб ҳисобланади.

МАШҚ П

Бу машқда буклетдаги фотосуратларни диққат билан кўздан кечириб, кафтлари оқарган болаларни аниқлаб олишни машқ қиласиз.

1 қисм: 38 – 40 б рақамли фотосуратларни диққат билан кўздан кечириб кўринг. Ҳар бир фотосурат тагидаги изоҳларни ўқиб чиқинг.

38- фотосурат. Бу боланинг териси одатдагича. Унда қўл кафтлари оқиш эмас.

39 а- фотосурат. Бу фотосуратда иккита боланинг қўллари тасвирланган. Чап томондаги боланинг қўл кафти ўртача даражада оқиш.

39 б- фотосурат. Ўнг томондаги боланинг қўл кафтлари оқиш эмас.

40 а- фотосурат. Бу фотосуратда иккита боланинг қўллари тасвирланган. Чап томондаги боланинг қўл кафтлари оқиш эмас.

40 б- фотосурат. Ўнг томондаги боланинг қўл кафтлари яққол оқиш.

2 қисм: Энди 41 – 46 рақамли фотосуратларни кўриб чиқинг. Ҳар бир фотосурат хусусида қўл кафтларининг яққол, ўртача даражада оқарганини ёки оқармаганини кўрсатиб белги (✓) қўйиб қўйинг. Кейинги бетда келтирилган жавоблар варағидан фойдаланинг.

	Боланинг қўл кафтлари:		
	Яққол оқарганми?	Ўртача оқарганми?	Оқишлик йўқ
41- фотосурат			
42- фотосурат			
43а- фотосурат			
43б- фотосурат			
44- фотосурат			
45- фотосурат			
46- фотосурат			

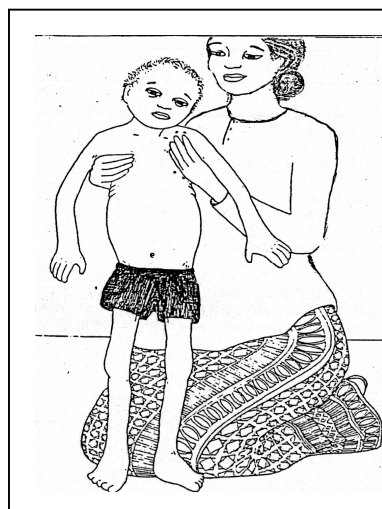
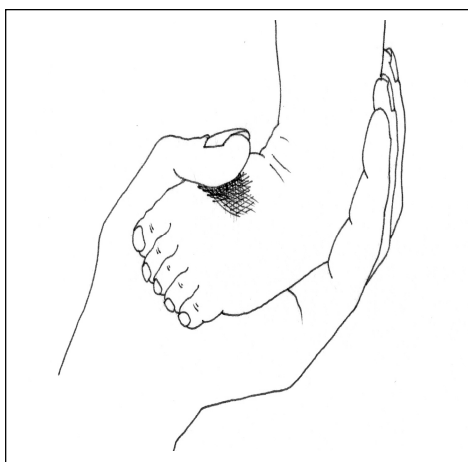
Жавобларингизни муҳокама қилишга тайёр бўлганингизда буни ўқитувчингизга айтинг.

ҚАРАБ ва ПАЙПАСЛАБ КЎРИНГ, иккала оёқ панжаларида шиш борми?

Иккала оёқ панжаларида шиши бор болада озиқланиш бузилишининг бошқа бир хили, квашиоркор бўлиши мумкин*. Шиш боланинг тўқималарида одатдагидан кўп миқдорда сув тўпланиб қолганида пайдо бўлади. Тўқималар сувга тўлишиб қолади ва шишиб қолган ёки керкиб тургандек бўлиб кўринади.

Боланинг иккала оёқ панжаларида шиш борми, қараб ва пайпаслаб кўринг. Ҳар бир оёқ панжасининг устига қўлингизнинг бош бармоғи билан бир неча секунд давомида оҳиста босиб тулинг. Бош бармоғингизни олганингиздан кейин боланинг оёқ панжасида чуқурча қоладиган бўлса, демак, бу болада шиш бор.

Кахексия, болалар пеллаграси ёки иккала оёқ панжаларида шиш бор болани ихтисослаштирилган парваришга юборинг

*Квашиоркорнинг кўп учрайдиган бошқа белгилари сочларнинг ингичка, сийрак ва рангсиз, осон тўкиладиган бўлиб қолиши, терининг айниқса қўл ва оёқларда қуруқлашиб, пўст ташлаб туриши, юзнинг шишиб кетиши ёки ойсимон бўлиб қолишидир.

МАШҚ Р

Бу машқда буклетдаги фотосуратларни диққат билан кўздан кечириб, озиқланиш бузилган болаларда озиқланишнинг оғир бузилиш ва оёқлардаги шиш белгиларини аниқлаб олишни машқ қиласиз.

1 қисм: 47 – 50 рақамли фотосуратларни диққат билан кўздан кечириб чиқинг.

47- фотосурат: Бу озиқланишнинг оғир бузилишига мисол. Боланинг сонлари жуда кичик ва оёқлари қорнига нисбатан олганда ингичка. Боланинг юзида тери ости ёғ қатлами ҳали борлигига эътибор беринг.

48- фотосурат: Бу 47 фотосуратдаги боланинг ўзи. Фотосуратда боланинг думбаларида тери ости ёғ қатламининг йўқлиги кўрсатилган.

49- фотосурат: Бу 47 фотосуратдаги боланинг ўзи. Фотосуратда тери ости ёғ қатлами йўқолиб кетгани учун бола терисининг бурмаланиб қолгани (ҳалпиллаб турадиган иштондек бўлиб қолгани) кўрсатилган. Бу белги озиқланишнинг оғир бузилиши бўлган болаларнинг ҳаммасида ҳам бўлавермайди. Бу – одатдан ташқари бўладиган белги.

50- фотосурат: Бу болада шиш бор.

2 қисм: Энди 51 – 58 рақамли фотосуратларни кўриб чиқинг. Ҳар бир фотосурат хусусида боланинг жуда озиб, холдан тойганига хос белгилар бор-йўқлигини кўрсатиб белги (✓) қўйиб қўйинг. 59-фотосуратни ҳам кўриб чиқиб, болада шиш бор-йўқлигини белгилаб қўйинг. Кейинги бетда келтирилган жавоблар варағидан фойдаланинг.

	Болада озиқланишнинг оғир бузилиш белгилари борми?	
	ҲА	ЙЎҚ
51- фотосурат		
52- фотосурат		
53- фотосурат		
54- фотосурат		
55- фотосурат		
56- фотосурат		
57- фотосурат		
58- фотосурат		
	Болада шиш борми?	
	ҲА	ЙЎҚ
59- фотосурат		

Вазнининг ёшга нисбатан мослиги

Боланинг вазни ёшига тўғри келиш-келмаслигини аниқлаш учун унинг вазнини шу ёшдаги бошқа болаларнинг Вазнига солиштириб кўриш зарур.

Сиз вазнининг ёшга нисбатини вазнининг ёшга тўғри келиш-келмаслигини кўрсатадиган схемадаги эгри чизикдан пастда турувчи болаларни аниқлаб олишингиз керак бўлади. Шундай болаларнинг вазни уларнинг ёши учун кам деб ҳисобланади.

Энди Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилотининг вазнининг ёшга мослигини кўрсатадиган схемасини ўрганиб чиқинг.

Боланинг вазни ёшига мослигини аниқлаш учун:

Вазни ёшга нисбатан мослиги боланинг вазни кам ёки жуда кам етишмаслигини аниқлаш учун фойдаланилади. Ушбу кўрсаткич боладаги ортиқча вазн ёки семизликни таснифлаш учун фойданилмайди. Вазни аниқлаш осон бўлгани учун ундан кўп ҳолатларда фойдаланилади, бироқ болани ёшини аниқлаш қийин бўлганда бу кўрсаткичга ишонч кам бўлади.

Эслатма: Агар боланинг иккала оёқ панжаларида шиш бўлса, боланинг оғирлигини ошириб кўрсатади ва жуда кам вазн ҳолатини яширади. Боланинг ўсиш ва ривожланиш картасига вазн-бўй ва вазнининг ёшга нисбатан мослигини кўрсатувчи маълумотларни ва оёқ панжаларида шиш борлигини ёзиб қўйинг. Бу бола тўғридан - тўғри вазни жуда кам болалар тоифасига киради ва алоҳида парваришга мухтож.

Уч хил турдаги ёш (туғилишдан - 6 ойгача, 6 ойдан -2 ёшгача ва 2 ёшдан - 5 ёшгача) ва алоҳида ўғил болалар ва алоҳида қиз болалар учун вазни ёшга нисбатан мослик эгри чизиғи кейинги бетларда келтирилган.

Ҳар бир ушбу ҳолатлардаги эгри чизикларда Х ўқи боланинг ёшини билдиради, Y ўқида эса вазн кг ларда кўрсатилган. 0-3 ойгача бўлган болалар учун ёш тўлиқ ҳафталарда кўрсатилади. 3 ойдан 12 ойгача болаларда тўлиқ ойларда ва 1 ёшдан катта болаларда тўлиқ йил ва ойларда кўрсатилади.

Вазнининг ёшга нисбатан мослигини жадвалда фойдаланиш:

Горизонтал чизикда (фақат улар орасида эмас) тўлиқ ҳафталарни ва ойларни ёки йил ва ойларни белгиланг.

Вертикал чизикда ёки улар орасида вазн кўрсаткичини килограммнинг ўндан бирига хос аниқликда масалан 7,8 кг қилиб белгиланг.

Жадвалдаги бола ёши ва оғирлиги чизиғини туташтиринг ва нуқтасини топинг. Бу нуқта “-2” эгри чизикдан пастдами, ўзидами ёки юқоридами, аниқланг.

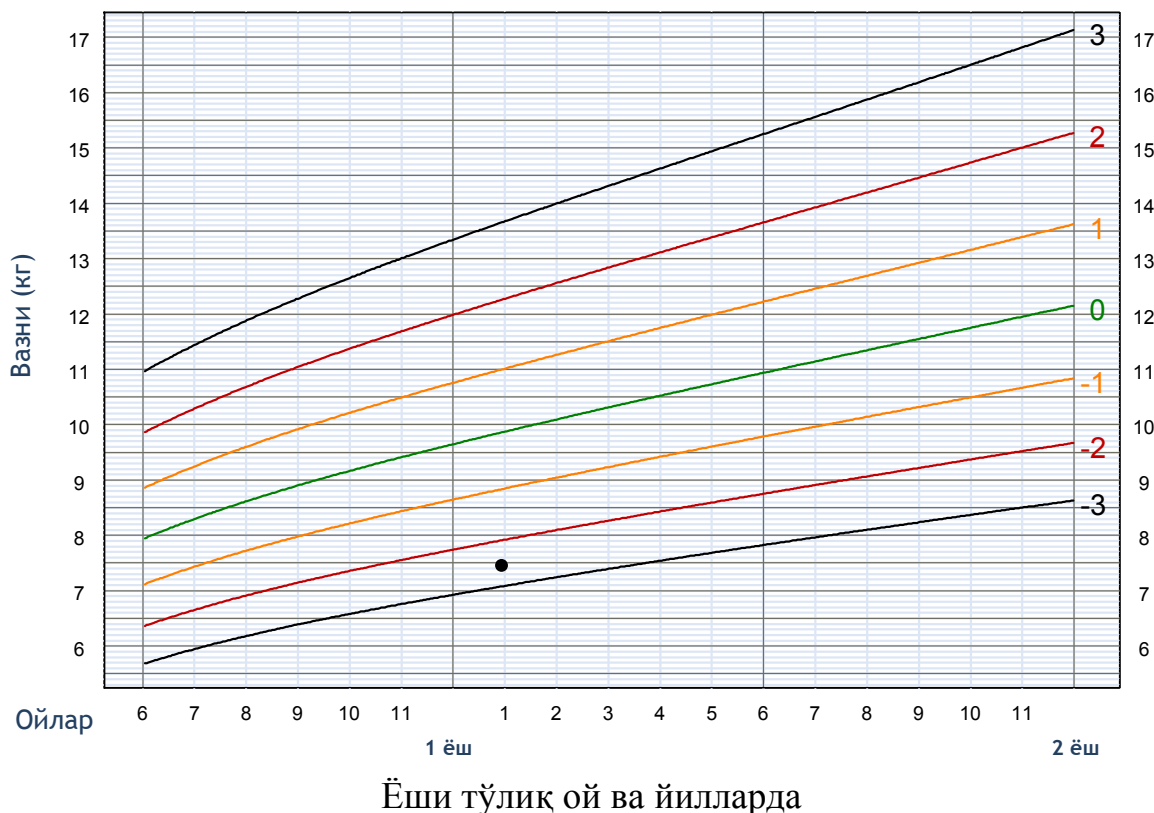
Аниқланган нуқта “-2” чизигидан пастда бўлса болада “камвазник” бор, “-3” пастда бўлса болада озикланишнинг оғир бузилиши бор. Бундай болаларда жуда озгинлик белгилари ёки квашиоркор (болалар пеллаграси) бўлиши мумкин.

Ушбу “Вазни ёшга мослиги” жадвали вазнининг ёшга мослигини медианага (“0” рақамли чизик) нисбатан таққослаб беради.

Мисол – Вазни кам ўғил бола

1 ёш 1 ойлик ўғил болада вазнининг ёшга нисбатан мослигини қараб чиқамиз. Унинг оғирлиги 7,5 кг. Эътибор беринг вазнининг ёшга нисбатан кўрсаткичи $-2 z$ -қийматдан пастда турибди, шунинг учун бу боланинг вази ёши учун кам.

ЎҒИЛ БОЛАЛАР Вазни ёшга нисбатан мослиги.
6 ойдан 2 ёшгача

Қиз болаларда вазни ёшга нисбатан мослигини аниқлаш ва жадвалдан фойдаланиш принциплари ўғил болаларникидан фарқ қилмайди.

8.2. ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ҲОЛАТИНИ ТАСНИФЛАНГ

Болада озикланиш ҳолати хусусида учта тасниф бор:

- ОЗИҚЛАНИШНИНГ ОҒИР БУЗИЛИШИ
- КАМВАЗНЛИК
- КАМВАЗНЛИК ЙЎҚ

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Кўзга ташланадиган оғир озғинлик ёки ▪ Иккала оёқ панжаларида шиш 	ОЗИҚЛАНИШНИНГ ОҒИР БУЗИЛИШИ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Гипогликемиянинг олдини олинг ➤ ЗУДЛИК билан касалхонага юборинг
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Вазн ёши учун кам 	КАМВАЗНЛИК	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Боланинг овқатланишини баҳоланг ва тавсияга мувофиқ, овқатлантириш бўйича онага маслаҳат беринг ➤ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ➤ Кейинги ташриф 14 кундан сўнг
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Вазни ёши учун мос ва озикланишнинг бузилиши белгилари йўқ 	КАМВАЗНЛИК ЙЎҚ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Боланинг ёши 2 ёшга тўлмаган бўлса, унинг овқатланишини баҳоланг ва тавсияга мувофиқ, овқатлантириш бўйича онасига маслаҳат беринг - Агар овқатлантириш бўйича муаммо бўлса, кейинги ташриф 5 кундан сўнг ➤ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг

ОЗИҚЛАНИШНИНГ ОҒИР БУЗИЛИШИ

Болада кўзга ташланадиган оғир озғинлик ёки иккала оёқ панжасининг шиши бўлса*, унинг касаллигини ОЗИҚЛАНИШНИНГ ОҒИР БУЗИЛИШИ деб таснифланг.

Давоси

ОЗИҚЛАНИШНИНГ ОҒИР БУЗИЛИШИ деб таснифланган болаларда пневмония, диарея, қизамиқ ва бошқа оғир касалликлар оқибатида ўлим хавфи каттароқ бўлади. Бундай болалар зудлик билан касалхонага юборишга муҳтож бўлади, касалхонада улар диққат билан олиб бориладиган кузатув остида даволанади. Улар алоҳида парhezга, антибиотиклар билан даволашга муҳтож бўлишлари мумкин. Болада олдин гипогликемиянинг олдини олиш учун даво ўтказинг.

*Иккала оёғи шишиб турган болаларда, масалан, нефротик синдром сингари бошқа оғир касалликлар бўлиши мумкин. Бундай касалликларни квашиоркордан ажратиш қўйишнинг зарурияти йўқ, чунки бундай болаларни ҳам касалхонага юбориш керак.

КАМВАЗНЛИК

Боланинг вазни ёши учун кам бўлса, унинг касаллигини КАМВАЗНЛИК деб таснифланг.

Давоси

КАМВАЗНЛИК деб тасниф берилган болада оғир касалликлар бошланиб қолиш хавфи юқори бўлади. Боланинг овқатланишини баҳоланг ва **ОНАГА МАСЛАҲАТ БЕРИНГ** схемасининг ОВҚАТЛАНИШ рамкасига мувофиқ болани овқатлантириб бориш масалалари юзасидан онага маслаҳат беринг.

Камвазн болани ҳам 14 кундан кейин такрорий марта текшириб кўриш керак.

КАМВАЗНЛИК ЙЎҚ

Болада ёши учун вазни камлиги ва овқатланиш бузилганига хос бошқа белгилар бўлмаса, унинг касаллигини КАМВАЗНЛИК ЙЎҚ деб таснифланг.

Давоси

Бола 2 ёшга тўлмаган бўлса, боланинг овқатланишини баҳоланг ва *ОНАГА МАСЛАХАТ БЕРИНГ* бўлимнинг ОВҚАТЛАНИШ дарчасига мувофиқ болани овқатлантириб бориш масалалари юзасидан онага маслаҳат беринг. 2 ёшга тўлмаган болаларда овқатланиш муаммолари пайдо бўлиши ва озиқланишнинг бузилиш хавфи каттароқ ёшдаги болалардагига қараганда кўпроқ бўлади.

8.2.1. КАМҚОНЛИК ҲОЛАТИНИ ТАСНИФЛАНГ

Болада КАМҚОНЛИК ҳолати хусусида учта тасниф бор:

- ОҒИР КАМҚОНЛИК
- КАМҚОНЛИК
- КАМҚОНЛИК ЙЎҚ

▪ Кафтларининг оклиги яққол	ОҒИР КАМҚОНЛИК	➤ ЗУДЛИК билан касалхонага юборинг
▪ Кафтларининг оклиги ўртача	КАМҚОНЛИК	➤ Темир препаратларини беринг ➤ Агар боланинг ёши 1 ёшдан катта бўлса ва охириги 6 ой ичида дегельминтизация ўтказилмаган бўлса, мебендазол беринг ➤ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ➤ Кейинги ташриф 14 кундан сўнг
▪ Кафтларининг оклиги йўқ	КАМҚОНЛИК ЙЎҚ	➤ Бола 2 ёшга тўлмаган бўлса, унинг овқатланишини баҳоланг ва тавсияга мувофиқ, овқатлантириш бўйича онага маслаҳат беринг - Агар овқатлантириш бўйича муаммо бўлса, кейинги ташриф 5 кундан сўнг ➤ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг

ОҒИР КАМҚОНЛИК

Болада қўл кафтларининг яққол оқариб тургани бўлса, унинг касаллигини ОҒИР КАМҚОНЛИК деб таснифланг.

Давоси

ОҒИР КАМҚОНЛИК деб таснифланган болада пневмония, диарея, қизамиқ ва бошқа оғир касалликлар оқибатида ўлиб қолиш хавфи юқори бўлади. Бундай болалар зудлик билан касалхонага юборилиши лозим. Улар қон қуйиб даволашга муҳтож бўлишлари ҳам мумкин.

КАМҚОНЛИК

Боланинг қўл кафтлари ўртача оқиш бўлса, унинг касаллигини КАМҚОНЛИК деб таснифланг.

Давоси

КАМҚОНЛИК деб тасниф берилган болада оғир касалликлар бошланиб қолиш хавфи каттароқ бўлади. Боланинг овқатланишини баҳоланг ва *ОНАГА МАСЛАҲАТ БЕРИНГ* схемасининг ОВҚАТЛАНИШ рамкасига мувофиқ болани овқатлантириб бориш масалалари юзасидан онага маслаҳат беринг.

- Темир препаратлари ёрдамида болани даволанг. Агар болани ёши 1 ёшдан катта бўлса ва охириги 6 ой ичида дегельминтизация ўтказилмаган бўлса, мебендазол беринг.

Қўл кафтлари ўртача оқиш бўлиб турган боланинг онасига болани такрор марта кўриш учун 14 кундан кейин яна келиш зарурлигини тушунтиринг.

КАМҚОНЛИК ЙЎҚ

Боланинг кафтларида оқарганлик белгилари бўлмаса КАМҚОНЛИК ЙЎҚ деб таснифланг.

Давоси

Бола 2 ёшга тўлмаган бўлса, боланинг овқатланишини баҳоланг ва *ОНАГА МАСЛАҲАТ БЕРИНГ* бўлимининг ОВҚАТЛАНИШ дарчасига мувофиқ болани овқатлантириб бориш масалалари юзасидан онага маслаҳат беринг. 2 ёшга тўлмаган болаларда овқатланиш муаммолари пайдо бўлиши ва озикланишнинг бузилиш хавфи юқори ёшдаги болалардагига қараганда кўпроқ бўлади.

МАШҚ С

Ўқиб-ўрганиш учун келтирилган қуйидаги ҳолларни диққат билан кўриб чиқинг. Боладаги белгиларни ва уларнинг таснифини Ёзув Шаклига ёзиб қўйинг. Схемадаги тасниф жадвалларидан фойдаланинг.

1- касаллик тарихи: Азиза

Азиза 18 ойлик. Вазни 7,0 кг. Танасининг ҳарорати 38,5°C даража. Боланинг бадани қизиб тургани ва унга тошма тошгани учун онаси Азизани амбулаторияга олиб келган. Тиббий ходим Азизанинг «қоқ суяк» бўлиб қолганини кўрди.

Тиббий ходим болада умумий хавф белгилари бор-йўқлигини текширди. Азиза суюқлик ича олади, қайт қилмайди, унда шайтонлаш бўлмаган, бола летаргик ҳолатда эмас, хуши ўзида.

Болада йўтал ёки нафас қийинлиги йўқ. Унда диарея ҳам йўқ.

Азизанинг онаси боланинг танаси қизиб турибди деб айгани ва боланинг ҳарорати 38,5°C даража бўлгани учун тиббий ходим бу қизча аҳволини иситма бўйича таснифлади. Иситма унда 5 кундан бери давом этар экан. Қизчанинг баданига тошма тошган ва кўзлари қизариб турибди. Унда қизамиқ бор. Боланинг энса мускулларида ригидлик йўқ.

Тиббий ходим қизамиқ асоратларининг белгиларини баҳолаб чиқди. Азизанинг оғзида яралари йўқ. Кўзлари йиринглашган эмас ва кўз шох пардасида хиралашиш йўқ.

Азизада томоққа ва кулоққа алоқадор муаммолар йўқ.

Сўнгра тиббий ходим Азизанинг аҳволини озиқланишнинг бузилиши ёки камқонлик бўйича баҳолади. Азизада кўзга ташланадиган оғир озғинлик бор. Қўл кафтлари оқарган эмас. Иккала оёғининг панжаларида шишлар ҳам йўқ. Тиббий ходим унинг ёши учун тўғри келадиган вазнини аниқлаб кўрди. (Буклетингизда вазннинг ёшга тўғри келиш-келмаслигини кўрсатадиган жадвал бор, шу жадвалга қаранг). Бу болада унинг ёшига нисбатан олганда вазн камлиги бор-йўқлигини аниқлаб, натижасини Ёзув Шаклига ёзиб қўйинг.

Азизадаги белгиларни ёзиб олинг ва уларни кейинги бетда келтирилган Ёзув Шаклида таснифланг.

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ °С даража

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф ___ Иккинчи ташриф ___

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

<p>УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p>	<p>Умумий хавф белгилари борми?</p>
<ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮКЛИҚДАН СЎНГ КАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ 	<p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <p>Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён ___ кун 	<ul style="list-style-type: none"> • ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕҲУШ • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига ___ та. Нафас тезлашган. • Кўкрак кафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар, астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми?
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қанчадан буён? ___ кун ▪ Ахлатида қон борми? 	<p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий аҳволига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки ҳушсизми? Бевозта ёки бетокатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадими? Ютокиб ичадими, чанқокми? ▪ Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг: Тери бурмалари текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин (2 секундгача)
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезида иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°C ва юқори ёки бадани иссиқ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? • Агар 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар кунни бўлиб турдими? • СЎНГГИ 3 ой давомида болада қизамиқ бўлганми <p>Агар болада қизамиқ бор ёки у сўнгги 3 ой давомида қизамиқ билан оғриб ўтган бўлса</p>	<p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг • Иситманинг мумкин бўлган бошқа сабабини аниқланг. ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг: <ul style="list-style-type: none"> • Ялли тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, тумов ёки кўзларнинг қизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглаганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми?
<p>БОЛАНИНГ ЁШИ 18 ОЙДАН КАТТА БЎЛСА, ТОМОҒИДА МУАММОЛАР ИЗЛАНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Бола томоғи оғриб, суюқлик ича олмайдими? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Томоғи қизарганми? ▪ Томоғида йиринг борми? ▪ Бўйин лимфа тугунлари катталашганми?
<p>БОЛАНИНГ ҚУЛОҚЛАРИ БИЛАН БОҒЛИҚ МУАММОЛАР БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қулоқда оғриқ борми? ▪ Қулоқдан оқадими? ▪ Агар оқса, қанчадан буён? ___ кун 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Қараб кўринг, қулоқдан оқётган йиринг борми? ▪ Пайпаслаб кўринг, қулоқ орқасида оғрикли шиш борми?
<p>СЎНГРА ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ВА КАМҚОНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Кўринг, кўзга ташланадиган ОФИР озгинлик белгилари борми? ▪ Кўринг, қўл қафтлари оклиги борми? Унинг даражаси: Яққолми? Ўргачами? ▪ Қараб кўринг, иккала оёқ панжасида шиш борми? ▪ Вазнининг ёшга монандлигини аниқланг Кам ___ Кам эмас ___

2- касаллик тарихи: Фурқат

Фурқат 11 ойлик. Вазни 7 кг. Танасининг ҳарорати 37°C даража. Онаси болада сўнгги 3 ҳафтадан бери қуруқ йўтал борлигини айтди.

Фурқатда ҳеч қандай умумий хавф белгилари йўқ. Тиббий ходим боланинг йўталини баҳолади. Йўтали 21 кундан бери давом этар экан. Тиббий ходим санаб кўриб, боланинг минутига 41 мартадан нафас олаётганини аниқлади. У кўкрак қафасининг ичга тортилишини кўрмади. Болада тинч ҳолатда стридор ҳам йўқ.

Фурқатда диарея йўқ. Бу касаллик вақтида болада иситма ҳам бўлган эмас. Унда қулоққа алоқадор муаммолар йўқ ва томоқ оғриғи ҳам йўқ.

Тиббий ходим Фурқатнинг аҳволини озиқланишнинг бузилиши ёки камқонлик бўйича баҳолади. Фурқатда кўзга ташланадиган озғинлик йўқ. Кўл қафтлари жуда оқарган ва деярли оппоқ бўлиб кўринади. Иккала оёғининг панжаларида шишлар йўқ. Тиббий ходим унинг ёши учун тўғри келадиган вазнини аниқлаб кўрди. (Буклетингизда вазннинг ёшга тўғри келиш-келмаслигини кўрсатадиган жадвал бор, шу жадвалга қараб, Фурқатнинг ёшига мос вазнини аниқланг).

Фурқатдаги белгиларни ёзиб олинг ва уларни Ёзув Шаклида таснифланг.

2 ОЙЛИҚДАН 5 ҲАҲГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ °С даража

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф _____ Иккинчи ташриф _____

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

<p>УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p>	<p>Умумий хавф белгилари борми?</p>
<ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮКЛИҚДАН СЎНГ КАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ 	<p>Ха _____ Йўқ _____</p> <p>Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён _____ кун 	<p>Ха _____ Йўқ _____</p> <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига _____ та. Нафас тезлашган. • Кўкрак кафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар, астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми?
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қанчадан буён? _____ кун ▪ Ахлатида кон борми? 	<p>Ха _____ Йўқ _____</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий аҳолига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта ёки бетокатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадими? Ютокиб ичадими, чанқокми? ▪ Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг: Тери бурмалари текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин (2 секундгача)
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезида иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°C ва юқори ёки бадани иссиқ)</p> <p>Ха _____ Йўқ _____</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? • Агар 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар куни бўлиб турдимми? • СЎНГги 3 ой давомида болада кизамиқ бўлганми <p>Агар болада кизамиқ бор ёки у сўнги 3 ой давомида кизамиқ билан оғриб ўтган бўлса</p>	<p>Ха _____ Йўқ _____</p> <ul style="list-style-type: none"> • Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг • Иситманинг мумкин бўлган бошқа сабабини аниқланг. • ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг: <ul style="list-style-type: none"> • Ялпи тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, тумов ёки кўзларнинг кизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглаганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми?
<p>БОЛАНИНГ ЁШИ 18 ОЙДАН КАТТА БЎЛСА, ТОМОҒИДА МУАММОЛАР ИЗЛАНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Бола томоғи оғриб, суюқлик ича олмайdimи? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Томоғи кизарганми? ▪ Томоғида йиринг борми? ▪ Бўйин лимфа тугунлари катталашганми?
<p>БОЛАНИНГ ҚУЛОҚЛАРИ БИЛАН БОҒЛИҚ МУАММОЛАР БОРМИ? Ха _____ Йўқ _____</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қулоқда оғрик борми? ▪ Қулоқдан оқадими? ▪ Агар окса, қанчадан буён? _____ кун 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Қараб кўринг, қулоқдан оқётган йиринг борми? ▪ Пайпаслаб кўринг, қулоқ орқасида оғрикли шиш борми?
<p>СЎНГРА ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ВА КАМҚОНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Кўринг, кўзга ташланадиган ОҒИР озгинлик белгилари борми? ▪ Кўринг, кўл кафтлари оклиги борми? Унинг даражаси: Яққолми? Ўргачами? ▪ Қараб кўринг, иккала оёқ панжасида шиш борми? ▪ Вазнининг ёшга монандлигини аниқланг <p>Кам _____ Кам эмас _____</p>	

3- касаллик тарихи: Алишер

Алишер 10 ойлик. Вазни 7,0 кг. Танасининг ҳарорати 36,8°C даража. Болани ундаги диареядан хавотирланиб, онаси билан отаси амбулаторияга олиб келишган.

Болада ҳеч қандай умумий хавф белгилари йўқ. Унда йўтал ва нафас қийинлиги ҳам йўқ.

Отаси диарея болада 5 кундан бери давом этаётганини айтди. Боланинг ахлатида ота-оналари қон кўришган эмас. Алишерда ортиқча инжиқлик йўқ, у безовталанмайди ҳам. У летаргик ҳолатда эмас, хуши жойида. Боланинг кўзлари киртайган эмас. Берилган сувни у ютоқиб ичади. Терисининг бурмаси секин текисланади.

Болада иситма йўқ. Қулоққа алоқадор муаммолар ва томоқ оғриғи ҳам йўқ.

Сўнгра тиббий ходим озикланишнинг бузилиши ва камқонлик бормикин, деб текшириб кўрди. Болада озғинлик йўқ. Қўл кафтлари оқарган эмас. Иккала оёқ панжасида шишлар ҳам йўқ. Тиббий ходим Алишернинг вазни ёшига тўғри келиш-келмаслигини аниқлади.

Алишернинг белгиларини ёзиб олиб, Ёзув Шаклида таснифланг.

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ °С даража

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф ___ Иккинчи ташриф ___

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

<p>УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p>	<p>Умумий хавф белгилари борми?</p>
<ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ХАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ 	<p>Ха ___ Йўқ ___</p> <p>Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қачондан буён ___ кун 	<p>Ха ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига ___ та. Нафас тезлашган. • Кўкрак кафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? <p>Агар, астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми?</p>
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қанчадан буён? ___ кун ▪ Ахлатида қон борми? 	<p>Ха ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Умумий ахволига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Бездовта ёки бетокатми? ▪ Изланг, кўзлари киртайганми? ▪ Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадими? Ютоқиб ичадими, чанқокми? ▪ Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг: Тери бурмалари текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин (2 секундгача)
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезида иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°С ва юқори ёки бадани иссиқ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? • Агар 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар куни бўлиб турдимми? • СЎНГги 3 ой давомида болада кизамик бўлганми <p>Агар болада кизамик бор ёки у сўнги 3 ой давомида кизамик билан оғриб ўтган бўлса</p>	<p>Ха ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Энга мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг • Иситманинг мумкин бўлган бошқа сабабини аниқланг. • ҚИЗАМИК белгиларини изланг: <ul style="list-style-type: none"> • Ялпи тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, тумов ёки кўзларнинг кизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? • Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглаганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми?
<p>БОЛАНИНГ ЁШИ 18 ОЙДАН КАТТА БЎЛСА, ТОМОҒИДА МУАММОЛАР ИЗЛАНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Бола томоғи оғриб, суюқлик ича олмайdimми? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Томоғи кизарганми? ▪ Томоғида йиринг борми? ▪ Бўйин лимфа тугунлари катталашганми?
<p>БОЛАНИНГ ҚУЛОҚЛАРИ БИЛАН БОҒЛИҚ МУАММОЛАР БОРМИ? Ха ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Қулоқда оғрик борми? ▪ Қулоқдан оқадими? ▪ Агар оқса, қанчадан буён? ___ кун 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Қараб кўринг, қулоқдан оқаётган йиринг борми? ▪ Пайпаслаб кўринг, қулоқ орқасида оғрикли шиш борми?
<p>СЎНГРА ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ВА КАМҚОНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Кўринг, кўзга ташланадиган ОҒИР озгинлик белгилари борми? ▪ Кўринг, кўл қафтлари оклиги борми? Унинг даражаси: Яққолми? Ўргачами? ▪ Қараб кўринг, иккала оёқ панжасида шиш борми? ▪ Вазннинг ёшга монандлигини аниқланг Кам ___ Кам эмас ___

4- касаллик тарихи: Тимур

Тимур 37 ойлик. Вазни 11 кг. Танасининг ҳарорати 37,5°C даража. Онаси боламнинг танаси қизиб турибди, деб айтди. Бола йиғлаб, қулоғини ишқалайди.

Тиббий ходим Тимурда умумий хавф белгилари бор-йўқлигини текшириб кўрди. Бола суюқлик ича олади, бирор нарса ичганидан кейин қайт қилмайди, унда талвасалар бўлмаган, у летаргик ҳолатда эмас, хуши жойида. Болада йўтал ёки диарея йўқ.

Онаси Тимурнинг бадани қизиб турибди, деб айтгани ва боланинг тана ҳарорати 37,5°C даража бўлгани учун тиббий ходим Тимурнинг аҳволини иситма бўйича баҳолади. Онасининг сўзларига қараганда, болада уч кундан бери иситма давом этади. Сўнгги 3 ой мобайнида унда қизамиқ бўлган эмас. Боланинг бўйни бемалол ҳаракатланади. Унда қизамиққа ишора қиладиган белгилар йўқ.

Тимурда томоқ оғриғи йўқ.

Тиббий ходим Тимурда кулокка алоқадор муаммолар борми, деб сўради. Онаси Тимурнинг қулоғи оғриди, деб айтди. Бунга қўшимча қилиб, 5 кундан бери қулоғи оқаётганини сездим, деди. Тиббий ходим Тимурнинг қулоғидан йиринг оқаётганини топди. Ўнг ва чап кулокнинг орқасида оғриқли шиш топмади.

Сўнгра тиббий ходим боланинг аҳволини озикланишнинг бузилиши ва камқонлик бўйича баҳолади. Тимур озгин бўлиб кўринади, лекин унда ҳаддан ташқари озгинлик йўқ. Боланинг қўл кафтлари рангсиз эмас. Иккала оёқ панжасида шишлар ҳам йўқ. Тиббий ходим боланинг вазни ёшига тўғри келиш-келмаслигини аниқлади.

Тимурдаги белгиларни ёзиб олиб, кейинги бетда келтирилган Ёзув Шаклида таснифланг.

2 ОЙЛИҚДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БЕМОР БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Ҳарорати _____ °С даража

СЎРАНГ: Боланинг қандай муаммолари бор? _____ Биринчи ташриф _____ Иккинчи ташриф _____

БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг)

ТАСНИФЛАНГ

<p>УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p>	<p>Умумий хавф белгилари борми?</p>
<p>• ИЧА ОЛМАЙДИ, КЎКРАКНИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮКЛИҚДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ</p> <p>• ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ БЕХУШ</p>	<p>Ҳа ___ Йўқ ___ Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <p>▪ Қачондан буён ___ кун</p> <p>• Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига ___ та. Нафас тезлашган. • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар, астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми?</p>	
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <p>▪ Қанчадан буён? ___ кун ▪ Ахлатида қон борми?</p> <p>• Умумий аҳолига қаранг. Бола: Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? Безовта ёки бетокатми? • Изланг, кўзлари киртайганми? • Болага суюқлик таклиф этинг: Ича олмайди ёки ёмон ичадими? Ютокиб ичадими, чанқокми? • Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг: Тери бурмалари текисланади: Жуда секин (2 секунддан ортиқ) Секин (2 секундгача)</p>	
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезида иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°С ва юқори ёки бадани иссиқ) Ҳа ___ Йўқ ___</p> <p>• Қачондан буён? • Агар 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар кун бўлиб турдими? • СЎНГги 3 ой давомида болада кизамиқ бўлганми</p> <p>• ЭНСА мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг • Иситманинг мумкин бўлган бошқа сабабини аниқланг. ҚИЗАМИК белгиларини изланг: • Ялли тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, тумов ёки кўзларнинг кизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг.</p> <p>Агар болада кизамиқ бор ёки у сўнгги 3 ой давомида кизамиқ билан оғриб ўтган бўлса</p> <p>• Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглаганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми?</p>	
<p>БОЛАНИНГ ЁШИ 18 ОЙДАН КАТТА БЎЛСА, ТОМОҒИДА МУАММОЛАР ИЗЛАНГ</p> <p>▪ Бола томоғи оғриб, суюқлик ича олмайди? ▪ Томоғи кизарганми? ▪ Томоғида йиринг борми? ▪ Бўйин лимфа тугунлари катталашганми?</p>	
<p>БОЛАНИНГ ҚУЛОҚЛАРИ БИЛАН БОҒЛИҚ МУАММОЛАР БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <p>▪ Қулоқда оғриқ борми? ▪ Қулоқдан оқадими? ▪ Агар оқса, қанчадан буён? ___ кун</p> <p>• Қараб кўринг, қулоқдан оқаётган йиринг борми? • Пайпаслаб кўринг, қулоқ орқасида оғрикли шиш борми?</p>	
<p>СЎНГРА ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ВА КАМҚОНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p> <p>• Кўринг, кўзга ташланадиган ОҒИР озгинлик белгилари борми? • Кўринг, қўл қафтлари оқлиги борми? Унинг даражаси: Яққолми? Ургачами? • Қараб кўринг, иккала оёқ панжасида шиш борми? • Вазнининг ёшга монандлигини аниқланг Кам ___ Кам эмас ___</p>	

9.0. БОЛАНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ БАҲОЛАНГ ВА ХАВФСИЗ ИММУНИЗАЦИЯНИ ТАЪМИНЛАНГ

БАРЧА касал болаларнинг эмланганлик ҳолатини текшириб кўринг, агарда у касалхонага зудлик билан жўнатилмаётган бўлса. Болалар уларнинг ёши учун тавсия этиладиган эмлаш дориларнинг ҳаммасини олишганми? Бирор турдаги эмлаш дорига улар бугун мухтож эмасми?

ТАВСИЯ ЭТИЛАДИГАН ЭМЛАШ ТАҚВИМИДАН ФОЙДАЛАНИНГ

Боланинг эмланганлик ҳолатига баҳо беришда эмлашга тааллуқли миллий тақвимдан фойдаланинг. **БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ** схемасини кўздан кечириб, тақвимни топинг. Боланинг эмланганлик ҳолатини баҳолар экансиз, шу тақвимга ҳам аҳамият беринг.

СЎНГРА БОЛАНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ БАҲОЛАНГ ВА ХАВФСИЗ ИММУНИЗАЦИЯНИ ТАЪМИНЛАНГ

БОЛАЛАРНИ ПРОФИЛАКТИК ЭМЛАШ ТАҚВИМИ

Ёши	Эмлаш турлари
1 кун	ВГВ-1 Вирусли гепатит В га қарши
2-5 кун	Силга қарши - БЦЖ-1 Шолга қарши - ОПВ-0
2 ойлик	АҚДС-1 Кўкйўтал, бўғма ва қоқшолга қарши ХИБ-1 В типдаги Гемофилюс инфлюэнцега қарши ВГВ-2 ОПВ-1 Рота-1 Ротавирусга қарши орал вакцина
3 ойлик	АҚДС-2 ХИБ -2 ВГВ-3 ОПВ-2 Рота-2
4 ойлик	АҚДС-3 ХИБ -3 ВГВ-4 ОПВ-3
12 ойлик	КПК-1 Қизамиқ, эпид паротит ва қизилчага қарши
16 ойлик	АҚДС-ревакцинация (4) ОПВ-ревакцинация (4)
6 ёш	КПК-2

Боланинг ёшига тўғри келадиган, тавсия этилган эмлашни буюринг. Агар бола эмлаш дорини керакли ёшида олмайдиган бўлса, бундай болада касаллик пайдо бўлиш хавфи ортади.

Болаларнинг ҳаммаси тавсия этиладиган эмлаш дориларнинг ҳаммасини туғилганидан кейинги биринчи кундан бошлаб олишлари керак. Болани тавсия этилган ёшида эмлаш учун тиббий муассасага олиб келишмаса, бу эмлаш дориларни болага тез фурсатда қилиш лозим. Қолган дозаларини ҳеч бўлмаса 4 ҳафта оралатиб беринг. Эмлаш тақвимини тўла такрорлашнинг зарурияти йўқ.

ЭМЛАШ МОНЕЛИКЛАРИГА РИОЯ ҚИЛИНГ

Авваллари баъзи тиббий ходимлар боладаги енгил касалликлар уларни эмлашга монелик қилади (болани эмламаслик учун сабаб бўлади) деб ўйлар эдилар. Улар болани уйига жўнатиб, онасига болани соғайиб кетганидан кейин тиббий муассасага яна олиб келиш кераклигини уқдирар эдилар. Бу - нотўғри йўл, чунки иммунизация ишини кечиктиради. Болани тиббий муассасага олиб келиш учун онага узоқ масофани босиб ўтишга тўғри келар ва болани эмлаш учун кейинги сафар олиб келиш қийин бўлар, балки. Бола унга қизамиқ, шол (полиомиелит), бўғма (дифтерия), кўк йўтал (коклюш), қоқшол (столбняк) ёки сил (туберкулез) юкиб қолиши хавфи остида қолаверади. Бемор болаларни ва озиқланиши бузилган, лекин шифохонага юбориш зарурияти йўқ болаларни ана шундай касалликларга қарши эмлаш жуда муҳим.

Эмлашга фақат 3 турдаги монелик мавжуд:

- Иммун танқислиги билан кечувчи касалликка чалинган болалар ёки хавфли ўсмалар, нурланишлар, иммун тизимини пасайтирувчи дори воситалари билан даволаш сабабли иммун тизимининг сустлашиши кузатилган болалар тирик вакциналар (БЦЖ, қизамиққа, тепкига, қизилчага ва шолга қарши вакциналар) билан эмланмайдилар. Шунга қарамай, ОИВ инфекцияси аниқланган ёки гумон қилинган болаларда ушбу касалликнинг клиник белгилари юзага чиқмаган даврда барча вакциналар билан, шу жумладан БЦЖ ва сариқ иситмага қарши вакциналар билан эмлаш мумкин.
- Эмлашидан сўнг болада шайтонлаш, анафилактик шок, энцефалопатик реакциялар каби кучли асоратлар кузатилган бўлса, кейинги эмлашларда бу вакцинани қўлламанг. Агар бу асорат АКДС дан сўнг кузатилган бўлса, АКДС ўрнига таркибида кўкйўтал компоненти бўлмаган АДС анатоксин билан эмланг.
- Қайта-қайта такрорланувчи шайтонлаш кузатилган ёки марказий асаб тизимининг бошқа ўткир неврологик касаллиги бўлган болаларда АКДС вакцинасини қўлламанг. Унинг ўрнига таркибида кўкйўтал компоненти бўлмаган АДС анатоксинини қўлланг.

Қолган барча вазиятларда олтин қоидага амал қилинг:

Агар бемор бола уйига қайтиб кета оладиган аҳволда бўлса, уни эмлаш учун ҳеч қандай монелик йўқ

Ўзбекистон Республикасида амал қилаётган норматив меъёрий-ҳуқуқий ҳужжат - 0239-07 сонли Санитария Қоидалари ва Нормативларида эмлаш масалаларига доир йўриқномалар ва тегишли монеликлар кўрсатилган (Кўшимча адабиётга қаранг).

Агар бола касалхонага юбориладиган бўлса, **касалхонага юборишдан олдин эмлаш ўтказманг**. Бола касалхонага боргандан кейин ўша муассасадаги тиббий ходим болани

эмлаш керак-керакмаслигини ҳал қилади. Шунда боланинг касалхонага жойлаштириш кечикмайди.

Болада **диарея** бўлса ва уни **орал полиовакцина** билан эмлаш вақти келган бўлса, унга hozirги ташриф вақтида ОПВ дозасини бериш керак. Аммо, **бу дозани рўйхатга олиш керак эмас**. Бола амбулаторияга яна 4 ҳафтадан сўнг ОПВнинг қўшимча дозаси учун қайта келиши керак.

Агар бола қандайдир сабабларга кўра туғруқхонада Гепатит В га қарши эмланмаган бўлса, болани схемасига мувофиқ эмлаш керак.

Боланинг шу бугун эмлашга муҳтож ёки муҳтож эмаслигини аниқлаш учун:

- Боланинг тиббий картасини КЎРИНГ (форма № 112);
 - Агар боланинг ёшини билмасангиз, буни билиб олинг.
 - Боланинг эмлаш варағидаги ёзувларни тавсия этиладиган таквимга солиштириб кўринг. Бола ўзининг ёши учун тавсия этилган ҳамма вакциналарни олганми-йўқми, аниқланг.
 - Агар бола касалхонага юборилмаётган бўлса, болани бугун эмлаш зарурлигини онага тушунтиринг.
- Агар қўл остида боланинг тиббий картаси (форма № 112) бўлмаса:
 - Бола қандай эмлашларни олганини онадан бирма-бир айтишини сўранг.
 - Боланинг эмлашлари қайд қилинган эмлаш картасини (форма № 63) ва эмлашни рўйхатга олиш журналинини текширинг.
 - Онанинг кўлига "Онага эсдалик"ни бериб, унда белгилаб қўйилган эмлаш кунини онага кўрсатинг ва зарур бўлса, болани эмлаш хусусидаги миллий таквимга мувофиқ эмлашга юборинг.

ХАВФСИЗ ИММУНИЗАЦИЯНИ ТАЪМИНЛАНГ

Вакциналарни даволаш муассасасида сақлашда ва болани эмлашда ноҳўя оқибатларнинг олдини олишга имкон берадиган қоидаларга амал қилинг.

ИММУНИЗАЦИЯНИ ХАВФСИЗ ЎТКАЗИШГА ДОИР АСОСИЙ ТАВСИЯЛАР

1. Вакциналарни улар олинган пайтидан бошлаб то ишлатиладиган вақтигача совутгичда САҚЛАНГ. Уларни эмлаш кунининг бошидан охиригача совуқ жойда САҚЛАНГ.
2. ОПВ вакцинаси флаконидаги ҳарорат индикаторининг ранги ўзгарганми-йўқми, ТЕКШИРИБ КЎРИНГ.
3. Вакцина, эритувчиси, шприц ва игналарнинг яроқлилиқ муддатини ТЕКШИРИБ КЎРИНГ. Агар бу муддат ўтиб кетган бўлса, уларни йўқотинг.
4. Вакцинани ишлатишдан олдин унга илова қилинган йўл-йўриқлар (инструкция) билан албатта ТАНИШИБ ЧИҚИНГ.
5. Вакцинанинг эритувчиси, масалан қизамиққа қарши вакцина ёки БЦЖ эритувчиси стандарт эритувчиси, яъни уни ишлаб чиқарган корхона эритувчини мазкур вакцина учун махсус тайёрлаганми-йўқми, ТЕКШИРИБ КЎРИНГ. Вакцинани

- эритиш учун бошқа эритувчини, дори воситаси ёки дистилланган сувни ИШЛАТМАНГ.
6. Вакциналарнинг миқдори стандарт эритувчининг миқдорига тўғри келадими-йўқми, ТЕКШИРИБ КЎРИНГ ва буларнинг ҳаракатини (қаерга берилиши ва қандай ишлатилишини) № 5 ойлик ҳисобот Шаклида АКС ЭТТИРИНГ (БЦЖ, қизамиқ ва паротит вакциналари учун).
 7. Боланинг терисини артиб, тозалаш учун вакцина ёки эритувчи флаконининг қопқоғини артишга ишлатилган антисептик воситали тампонни ИШЛАТМАНГ.
 8. Стериллик қодаларига қаттиқ АМАЛ ҚИЛИНГ. Игналарни пала-партиш ишлатманг.
 9. Фақат бир марта ишлатиладиган шприц ва игналардан ФОЙДАЛАНИНГ. Одамларнинг қўлидан сотиб олинган шприцларни ИШЛАТМАНГ. Ўрови зарарланган ёки тешилган ё бўлмаса, яроқлилиқ муддати ўтиб кетган бир мартали шприцлар ва игналардан ФОЙДАЛАНМАНГ.
 10. Вакцина эритувчисини уни ишлаб чиқарган корхона инструкциясида кўрсатилган миқдорларда ишлатинг.
 11. Игнани эмлаш кунининг бошидан охиригача вакцина ёки эритувчи флаконининг резинка қопқоғида ҚОЛДИРМАНГ.
 12. Вакцинани фақат белгилаб қўйилган миқдорда, одатда БЦЖ учун 0,05 (0,10) мл ва бошқа вакциналар учун 0,5 мл миқдорида юборинг.
 13. Вакцинани думбага ёки курак остига ЮБОРМАЙ, балки дельтасимон мускулнинг ўртасига ёки сон устки қисмининг олдинги-ён соҳасига юборинг.
 14. Қизамиқ, паротитга қарши вакциналарни, БЦЖ, АҚДС, АДС, АДС-М, АС, ОПВ ва гепатитга қарши вакцинани эмлаш кунни тугаганидан кейин (кўпи билан 6 соат ўтганидан кейин) ЙЎҚ ҚИЛИНГ. Тиббий муассасадан ташқарига олиб чиқилган эритувчи ва вакцинали очиқ флаконларни эмлаш ишлари тугаганидан кейин дарров ЙЎҚ ҚИЛИНГ.
 15. Очилган вакцина флаконларини ишлатишдан олдин кўринарли даражада ифлосланиш белгилари бор-йўқлигини: ташқи кўринишининг ўзгариб қолгани, сузиб юрган зарралари бор-йўқлиги ва бошқаларни ТЕКШИРИБ КЎРИНГ.
 16. Ишлатилган игнали шприцга қалпоқчани ҳеч қачон кийдирманг.
 17. Ишлатилган шприцлар, игналарни ёқиб, йўқ қилиш учун Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилотининг талабларига мувофиқ, нам ўтказмайдиган контейнерларга ЙИҒИНГ.
 18. Бир марта ишлатиладиган шприцлар, игналарни вакциналар билан бирга САНИТАРИЯ-ЭПИДЕМИОЛОГИЯ ХИЗМАТИ муассасалари орқали тақсимланишини ТАЪМИНЛАНГ.
 19. Болани эмлашдан олдин саломатлигининг аҳволини ДОИМО ТЕКШИРИБ КЎРИНГ.
 20. Эмлашнинг маҳаллий ва умумий ножўя реакциялари ва буларни бартараф этиш усул-амаллари тўғрисида ОНАЛАРНИ ХАБАРДОР ҚИЛИНГ.

МАШҚ Т

1 қисм: Эмлаш монеликлари тўғрисида 9.0. бўлимда келтирилган ахборотни ўрганиб чиқинг. Сўнгра қуйидаги ҳолларнинг ҳар бирида эмлашга йўл қўймайдиган монеликлар бор-йўқлигини аниқланг:

Агар:	Агар муддати келган бўлса, болани бугун эмланг	Болани бугун эмламанг
Болани уйда антибактериал препаратлар билан даволашадиган бўлса		
Болада маҳаллий тери инфекцияси бўлса		
Бола АҚДС 1 билан эмланганидан кейин ўша захоти тиришиб, шайтонлаган ва унга бугун АҚДС 2 ва ОПВ 2 эмланадиган бўлса		
Болада сурункали юрак касаллиги бўлса		
Болани оғриб қолгани учун касалхонага юбориладиган бўлса		
Бола фақат эмизиб боқиладиган бўлса		
Боланинг ака-укасида ўтган йили тиришиш ходисалари бўлган бўлса		
Бола туғилганида сариқ бўлиб туғилган бўлса		
Болада КАМВАЗНЛИК бўлса		
Болада СПИД бор ва у ҳеч қандай эм дори олмаган бўлса		
Болада ПНЕВМОНИЯ ЙЎҚ, ЙЎТАЛ ЁКИ ШАМОЛЛАШ бўлса		

2 қисм: Қуйидаги ҳолларни ўрганиб чиқинг. Уларнинг ҳар бири хусусида боланинг айна шу пайтда эмлашга муҳтож ёки муҳтож эмаслигини аниқланг.

1. **Салима, 6 ойлик.** Умумий хавф белгилари йўқ. Боланинг касаллиги ПНЕВМОНИЯ ЙЎҚ, ЙЎТАЛ ЁКИ ШАМОЛЛАШ, КАМВАЗНЛИК ЙЎҚ ВА КАМҚОНЛИК ЙЎҚ деб таснифланган.

Болага мана бу эмлашлар ўтказилган:

ВГВ 1, ВГВ 2, ВГВ 3, БЦЖ, ОПВ 0, ОПВ 1, ОПВ 2, АҚДС 1 ва АҚДС 2, ХИБ 1 ва ХИБ 2, РОТА 1, РОТА 2.

ОПВ 2 ва АҚДС 2, ХИБ 2 6 ҳафта илгари эмланган.

а. Салима эмлаш тақвими бўйича керакли ҳамма эм дориларни олганми?

б. Салимага эмлаш ишларининг қайсиларини бугун қилиш керак?

в. Кейинги сафар эмлаш учун Салима яна қачон келиши керак?

2. **Лола, 3 ойлик.** Умумий хавф белгилари йўқ. Боланинг касаллиги ДИАРЕЯ, СУВСИЗЛАНИШ ЙЎҚ ВА КАМҚОНЛИК ЙЎҚ деб таснифланган.

Болага мана булар эмланган:

ВГВ 1, ВГВ 2, БЦЖ, ОПВ 0, ОПВ 1 ва АКДС 1, ХИБ 1, РОТА 1.

ОПВ 1 ва АКДС 1, ХИБ 1, ВГВ 2, РОТА 1 билан 5 ҳафта илгари эмланган.

а. Лола эмлаш тақвими бўйича керакли ҳамма эм дориларни олганми?

б. Лолага эмлаш ишларининг қайсиларини бугун қилиш керак?

в. Лолада диарея. Кейинги сафар келганида унда қандай эмлаш ишларини ўтказиш керак?

г. Кейинги сафар эмлаш учун Лола яна қачон келиши керак?

3. **Илёс, 9 ойлик.** Умумий хавф белгилари йўқ. Боланинг касаллиги ПНЕВМОНИЯ, БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ ЭХТИМОЛИ, КАМВАЗНЛИК ЙЎҚ ВА КАМҚОНЛИК ЙЎҚ деб таснифланган.

Болага мана булар эмланган:

ВГВ 1, ВГВ 2, ВГВ 3, БЦЖ, ОПВ 0, ОПВ 1, ОПВ 2 ва АКДС 1, АКДС 2, ХИБ 1, ХИБ 2, РОТА 1, РОТА 2.

Илёс 7 ойлик маҳалида унга ВГВ 3, ОПВ 2, АКДС 2, ХИБ 2 эмланган эди.

а. Илёс эмлаш тақвими бўйича керакли ҳамма эм дориларни олганми?

б. Илёсга эмлаш ишларининг қайсиларини бугун қилиш керак?

в. Кейинги сафар эмлаш учун Илёс яна қачон келиши керак?

3 қисм: Эмлаш ишларини хавфсиз ўтказиш юзасидан 9.0. бўлимдаги асосий тавсиялар тўғрисидаги ахборотни ўрганиб чиқинг. Сўнгра қуйидаги машқни бажаришда тўғри жавобларни белгилаб қўйинг.

1. Вакцинани:

- сон устки қисмининг ён томонига
- дельтасимон мускулнинг ўртасига юборманг.

2. Очилган мана бу вакцина флаконларини эмлаш кунининг охиригача совутгичда (0 – 8°C даража ҳароратда) сақланг:

• АКДС	• ОПВ	• БЦЖ	• Қизамиқ вакцинаси
• Гепатит В вакцинаси	• ХИБ	• АДС-М	• АДС, АС

3. Эмлаш куни тугаганидан кейин қизамиқ, паротитга қарши вакцинани, БЦЖ ни кўпи билан:

• 4 соатдан кейин; йўқ қилинг	• 6 соатдан кейин;	• 12 соатдан кейин;	• 24 соатдан кейин
----------------------------------	--------------------	---------------------	--------------------

4. Вакциналарни эритиш учун

• дистилланган сувни	• Ҳар қандай стерил эритувчини
• стандарт эритувчини	• тўғри келадиган дори воситасини ишлатинг

Мазкур машқни бажариб бўлганингиздан кейин буни ўқитувчингизга айтинг.

Бола оғирлигининг ёшига тўғри келиш-келмаслигини аниқлаш схемасидан фойдаланишни машқ қилиб кўришингиз мумкин бўлиши учун ўқитувчингиз назорат машқини ўтказди.

10.0. БОШҚА МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ

БАҲОЛАНГ схемасининг сўнгги рамкаси болада пайдо бўлиб қолиши мумкин бўлган ҳар қандай бошқа муаммоларга баҳо бериб чиқишингиз зарурлигини Сизга эслатиб туради.

БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ схемасида касал боланинг ҳамма муаммолари ҳам баён этилмагани учун Сиз энди боланинг онаси Сизга айтиб берган бошқа муаммоларни баҳолашингиз керак бўлади. Масалан, она болада тери инфекциyasi бор, бадани кичишади ёки бадан териси ёки кўз оқлари сарғайган, деб айтиши мумкин. Ёки болани кўриб, текшираётган пайтингизда бошқа касалликни топиб қолдингиз. Бошқа ҳар қандай муаммоларни Сиз ўзингизнинг билимларингиз ва тажрибангизга таяниб туриб ҳамда тиббий муассасанинг қоидаларига амал қилган ҳолда аниқлаб олинг ва уларга даво қилинг. Болада Сиз амбулаторияда даво қила олмайдиган бошқа хилдаги ҳар қандай муаммолар бўлса, уни касалхонага юборинг.

* * *

«Таснифланг» схемасининг бўлимидаги сўнгги рамкада кишини оғоҳлантирадиган мана бундай фикр бор: «Бирор бир умумий хавф белгиси кузатилганда, тегишли антибактериал препаратнинг биринчи дозаси берилиб, ва бошқа тез ёрдам давоси кўрсатилгандан сўнг, болани касалхонага йўллашни таъминланг. Истисно: В Режа бўйича болани регидратация қилиш, умумий хавф белгисини йўқотиб, госпитализацияга эҳтиёж қолдирмаслиги мумкин.

Бу эслатма ҳар қандай умумий хавф белгиси бўлган бола зудлик билан даволаш ва касалхонага юборишга муҳтожлигини ёдингизга солиб туради. Умумий хавф белгиси бўлган болада асосий симптомларнинг бирортаси бўйича берилган оғир тасниф бўлмаслиги ҳам мумкин, лекин бундай ҳоллар камдан-кам учрайди. *Давони белгиланг* модулида Сиз умумий хавф белгиси бор, лекин дарди оғир деб ҳисобланмайдиган (таснифланмайдиган) болани аниқлаб олиш ва касалхонага юборишни режалаш йўллари билиб оласиз.

МАШҚ У

Қуйидаги касаллик тарихларини диққат билан кўриб, ўрганиб чиқинг ва *БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ* схемасида баён этилганидек, баҳолаш ҳамда таснифлаш жараёнинидан бутунича фойдаланишни машқ қилиб кўринг. Ҳар бир машқда боладаги белгиларни ёзиб олинг ва уларни Ёзув Шаклида таснифланг. Бу машқни бажариш учун схемадан фойдаланинг.

1- касаллик тарихи: Мансур

Мансур 9 ойлик. Вазни 9,5 кг. Танасининг ҳарорати 39,5°C. Онасининг гапларига караганда, бу болада бир ҳафтадан бери давом этиб келаётган диарея бор.

Мансурда умумий хавф белгилари йўқ. Унда йўтал ёки нафас қийинлиги йўқ.

Тиббий ходим Мансурда диарея белгилари бор-йўқлигини текшириб кўрди. Бундан олдинроқ онаси Мансурда бир ҳафтадан бери диарея бор, деб айтган эди. Мансурнинг ахлатида қон йўқ. У ортиқча бетоқат эмас ва безовталанмайди. Бола летаргик ҳолатда эмас, хуши жойида. Кўзлари киртайиб турибди. Бола чанқоқ, сув бериб кўрилганида уни ютоқиб ичади. Тери бурмаси секин текисланади.

Болада кулоққа алоқадор муаммолар йўқ.

Тиббий ходим озикланишнинг бузилиши ва камқонликка хос белгилар бормикин, деб текшириб кўрди. Мансурда ростмана озиб, мадорсизланиш ҳодисаси йўқ. Унда қўл кафтларининг оқарганига хос белгилар йўқ. Иккала оёғининг панжасида шишлар ҳам йўқ. Тиббий ходим боланинг вазни ёшига тўғри келиш-келмаслигини аниқлади.

Мансур мана бу эм дориларни олган: ВГВ 1, ВГВ 2, ВГВ 3, ВГВ 4, БЦЖ, АҚДС 1, АҚДС 2, АҚДС 3, ХИБ 1, ХИБ 2, ХИБ 3. Мансур ОПВ 0, ОПВ 1, ОПВ 2, ОПВ 3 ва РОТА 1, РОТА 2 билан ҳам эмланган.

Мансурдаги белгиларни ёзиб олинг ва уларни кейинги бетда келтирилган Ёзув Шаклида таснифланг.

МАШҚ У. 1 касаллик тарихи

2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН КАСАЛ БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Оғирлиги _____ кг Танасининг ҳарорати _____ °С
 СЎРАБ КЎРИНГ: Болада қандай муаммолар бор _____ Биринчи ташриф _____ Такрорий ташриф _____
БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг) **ТАСНИФЛАНГ**

<p>ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ ЁКИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮКЛИКДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ • ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ ХУШСИЗ 	Умумий хавф белгилари борми? Ҳа ___ Йўқ ___ Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг																					
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён _____ кун 	<p style="text-align: center;">Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига _____ та. Нафас тезлашганми? • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми? 																					
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? _____ кун • Ахлатида қон борми? 	<p style="text-align: center;">Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Умумий аҳолига қаранг. Бола: <ul style="list-style-type: none"> -Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? -Безовта ёки бетоқатми? • Изланг, кўзлари киртайганми? • Болага суюқлик таклиф этинг: <ul style="list-style-type: none"> -Ича олмайди ёки ёмон ичадими? -Ютокиб ичадими, чанқокми? • Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг. Тери бурмалари: <ul style="list-style-type: none"> -Жуда секин (2 секунддан ортик) текисланади -Секин (2 секундгача) текисланади 																					
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезда иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°С ва юқори ёки бадани иссиқ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? _____ кун • 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар куни кузатиладими? • Охириги 3 ой давомида бола кизамиқ билан касалланганми? 	<p style="text-align: center;">Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг. • Иситманинг бошқа мумкин бўлган сабабларини изланг • ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг: <ul style="list-style-type: none"> • Ялпи тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, томоқ ёки кўзларнинг кизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглашганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми? 																					
<p>Агар болада кизамиқ бор ёки у охириги 3 ой давомида кизамиқ билан касалланган бўлса:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглашганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми? 																					
<p>БОЛАНИНГ ЁШИ 18 ОЙЛИКДАН КАТТА БЎЛСА, ТОМОҒИДА МУАММОЛАР ИЗЛАНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бола томоғи оғриб, ича олмайди? 	<ul style="list-style-type: none"> • Томоғи кизарганми? • Томоғида йиринг борми? • Бўйин лимфа тугунлари катталашганми? 																					
<p>БОЛАДА ҚУЛОҚЛАРИ БИЛАН БОҒЛИҚ МУАММОЛАР БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кулоқда оғриқ борми? • Кулоқдан йиринг оқадими? • Агар окса, қачондан буён? _____ кун 	<ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, кулоқдан оқаётган йиринг борми? • Пайпаслаб кўринг, кулоқ орқасида оғриқли шиш борми? 																					
<p>СЎНГРА ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ВА КАМҚОНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кўринг, кўзга ташланадиган оғир озгинлик белгилари борми? • Кўринг, кўл қафтлари оқлиги борми? Унинг даражаси: Яққолми? Ўртачами? • Қараб кўринг, иккала оёқ панжасида шиш борми? • Вазнининг ёшга мослигини аниқланг Кам _____ Кам эмас _____ 																						
<p>БОЛАНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ ТЕКШИРИНГ</p> <p>Бугун эмланиши керак вакциналар тагини чизиб кўйинг</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse; text-align: center;"> <tr> <td>БЦЖ _____</td> <td>АКДС+НІВ-1 _____</td> <td>АКДС+НІВ-2 _____</td> <td>АКДС+НІВ-3 _____</td> <td>КПК-1 _____</td> <td>АКДС-4 _____</td> <td>Витамин А _____</td> </tr> <tr> <td>ОПВ-0 _____</td> <td>ОПВ-1 _____</td> <td>ОПВ-2 _____</td> <td>ОПВ-3 _____</td> <td>КПК-2 _____</td> <td>ОПВ-4 _____</td> <td>Мебендазол _____</td> </tr> <tr> <td>ВГВ-1 _____</td> <td>ВГВ-2 _____</td> <td>ВГВ-3 _____</td> <td>ВГВ-4 _____</td> <td>Рота-1 _____</td> <td>Рота-2 _____</td> <td></td> </tr> </table>		БЦЖ _____	АКДС+НІВ-1 _____	АКДС+НІВ-2 _____	АКДС+НІВ-3 _____	КПК-1 _____	АКДС-4 _____	Витамин А _____	ОПВ-0 _____	ОПВ-1 _____	ОПВ-2 _____	ОПВ-3 _____	КПК-2 _____	ОПВ-4 _____	Мебендазол _____	ВГВ-1 _____	ВГВ-2 _____	ВГВ-3 _____	ВГВ-4 _____	Рота-1 _____	Рота-2 _____	
БЦЖ _____	АКДС+НІВ-1 _____	АКДС+НІВ-2 _____	АКДС+НІВ-3 _____	КПК-1 _____	АКДС-4 _____	Витамин А _____																
ОПВ-0 _____	ОПВ-1 _____	ОПВ-2 _____	ОПВ-3 _____	КПК-2 _____	ОПВ-4 _____	Мебендазол _____																
ВГВ-1 _____	ВГВ-2 _____	ВГВ-3 _____	ВГВ-4 _____	Рота-1 _____	Рота-2 _____																	
<p>Эмлаш учун яна келиш керак:</p> <p style="text-align: center;">(куни, ойн)</p>																						
<ul style="list-style-type: none"> • Болани эмизиб боқасизми? Ҳа ___ Йўқ ___ Агар эмизиб боқсангиз, кунига неча марта _____ • Болани кечаси эмизасизми? Ҳа ___ Йўқ ___ • Бола бошқа овқат ёки суюқлик оладими? Ҳа ___ Йўқ ___ • Агар олса, нималарни олади? 																						
<p>Кунига неча марта? _____ марта. Болани овқатлантириш учун нимадан фойдаланасиз? _____</p> <p>Ҳар сафар қанча овқат берасиз? _____ Болани ким ва қандай қилиб овқатлантиради? _____</p> <p>Касаллик вақтида болани овқатлантириш усули ўзгарди? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <p>Агар ўзгарган бўлса, қандай ўзгарди?</p>																						
<p>БОШҚА ҲАР ҚАНДАЙ МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ</p> <p>ОНАДАН УНИНГ СОҒЛИҒИ ҲАҚИДА СЎРАНГ</p>																						

2- КАСАЛЛИК ТАРИХИ: Гулчехра

Гулчехра 4 ойлик. Оғирлиги 5,5 кг. Танасининг ҳарорати 38,0°С. Қизчада диарея бошлангани учун уни бугун тиббий муассасага олиб келишган.

Болада умумий хавф белгилари йўқ. Унда йўтал ва нафас қийинлиги йўқ.

Тиббий ходим диарея белгилари бор-йўқлигини текшириб кўрди. Онасининг гапларига қараганда, диарея 2 кундан бери давом этади, боланинг ахлатида қон йўқ. Гулчехра ортиқча инжиқ эмас ва безовталанмайди ҳам, летаргик ҳолатда эмас, хуши жойида. Кўзлари киртайган эмас. Сув бериб кўрилганида бола уни одатдагича ичади, чанқоқ эмас. Терисининг бурмаси дарҳол текисланади.

Тиббий ходим боланинг аҳволини иситма бўйича баҳолади. Онаси Гулчехрада иситма 2 кундан бери давом этади, деб айтди. Сўнги 3 ой давомида болада қизамиқ бўлган эмас. Унда бўйин мускулларининг ригидлиги йўқ. Қизамиққа ишора қиладиган белгилар йўқ.

Кулоққа алоқадор муаммолар ҳам йўқ. Тиббий ходим боланинг аҳволини КАМВАЗНЛИК ЙЎҚ ва КАМҚОНЛИК ЙЎҚ деб баҳолади. Қизчада оғир озгинликнинг кўринарли белгилари йўқ. Қўл қафтлари оқарган эмас ва оёқ панжаларида шиш йўқ. Тиббий ходим боланинг вазни ёшига тўғри келиш-келмаслигини аниқлади.

Гулчехра туғилганидан кейин ВГВ 1, БЦЖ ва ОПВ 0 вакциналарини олган. Бундан 4 ҳафта илгари унга ВГВ 2, АҚДС-1, ХИБ 1, ОПВ 1 ва РОТА 1 эмлашлар ўтказилган.

Гулчехрадаги белгиларни ёзиб олинг ва кейинги бетда келтирилган Ёзув Шаклида таснифланг.

2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН КАСАЛ БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Оғирлиги _____ кг Танасининг ҳарорати _____ °С
 СЎРАБ КЎРИНГ: Болада қандай муаммолар бор _____ Биринчи ташриф _____ Такрорий ташриф _____
БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг) **ТАСНИФЛАНГ**

<p>ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ ЁКИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮКЛИКДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ • ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ ХУШСИЗ 	<p>Умумий хавф белгилари борми? Ҳа ___ Йўқ ___ Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>																					
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён _____ кун 	<p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига _____ та. Нафас тезлашганми? • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми? 																					
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? _____ кун • Ахлатида қон борми? 	<p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Умумий аҳолига қаранг. Бола: <ul style="list-style-type: none"> -Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? -Безовта ёки бетоқатми? • Изланг, кўзлари киртайганми? • Болага суюқлик таклиф этинг: <ul style="list-style-type: none"> -Ича олмайди ёки ёмон ичадими? -Ютокиб ичадими, чанқокми? • Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг. Тери бурмалари: <ul style="list-style-type: none"> -Жуда секин (2 секунддан ортик) текисланади -Секин (2 секундгача) текисланади 																					
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезда иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°С ва юқори ёки бадани иссиқ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? _____ кун • 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар куни кузатиладими? • Охириги 3 ой давомида бола кизамиқ билан касалланганми? <p>Агар болада кизамиқ бор ёки у охириги 3 ой давомида кизамиқ билан касалланган бўлса:</p>	<p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг. • Иситманинг бошқа мумкин бўлган сабабларини изланг • ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг: <ul style="list-style-type: none"> • Ялпи тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, томоқ ёки кўзларнинг кизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглашганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми? 																					
<p>БОЛАНИНГ ЁШИ 18 ОЙЛИКДАН КАТТА БЎЛСА, ТОМОҒИДА МУАММОЛАР ИЗЛАНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бола томоғи оғриб, ича олмайди? 	<ul style="list-style-type: none"> • Томоғи кизарганми? • Томоғида йиринг борми? • Бўйин лимфа тугунлари катталашганми? 																					
<p>БОЛАДА ҚУЛОҚЛАРИ БИЛАН БОҒЛИҚ МУАММОЛАР БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кулоқда оғриқ борми? • Кулоқдан йиринг оқадими? • Агар окса, қачондан буён? _____ кун 	<ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, кулоқдан оқаётган йиринг борми? • Пайпаслаб кўринг, кулоқ орқасида оғриқли шиш борми? 																					
<p>СЎНГРА ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ВА КАМҚОНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кўринг, кўзга ташланадиган оғир озгинлик белгилари борми? • Кўринг, кўл қафтлари оқлиги борми? Унинг даражаси: Яққолми? Ўртачами? • Қараб кўринг, иккала оёқ панжасида шиш борми? • Вазнининг ёшга мослигини аниқланг Кам _____ Кам эмас _____ 																						
<p>БОЛАНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ ТЕКШИРИНГ Бугун эмланиши керак вакциналар тагини чизиб кўйинг</p> <table border="1" data-bbox="223 1724 1165 1836"> <tr> <td>БЦЖ _____</td> <td>АКДС+НІВ-1 _____</td> <td>АКДС+НІВ-2 _____</td> <td>АКДС+НІВ-3 _____</td> <td>КПК-1 _____</td> <td>АКДС-4 _____</td> <td>Витамин А _____</td> </tr> <tr> <td>ОПВ-0 _____</td> <td>ОПВ-1 _____</td> <td>ОПВ-2 _____</td> <td>ОПВ-3 _____</td> <td>КПК-2 _____</td> <td>ОПВ-4 _____</td> <td>Мебендазол _____</td> </tr> <tr> <td>ВГВ-1 _____</td> <td>ВГВ-2 _____</td> <td>ВГВ-3 _____</td> <td>ВГВ-4 _____</td> <td>Рота-1 _____</td> <td>Рота-2 _____</td> <td></td> </tr> </table>		БЦЖ _____	АКДС+НІВ-1 _____	АКДС+НІВ-2 _____	АКДС+НІВ-3 _____	КПК-1 _____	АКДС-4 _____	Витамин А _____	ОПВ-0 _____	ОПВ-1 _____	ОПВ-2 _____	ОПВ-3 _____	КПК-2 _____	ОПВ-4 _____	Мебендазол _____	ВГВ-1 _____	ВГВ-2 _____	ВГВ-3 _____	ВГВ-4 _____	Рота-1 _____	Рота-2 _____	
БЦЖ _____	АКДС+НІВ-1 _____	АКДС+НІВ-2 _____	АКДС+НІВ-3 _____	КПК-1 _____	АКДС-4 _____	Витамин А _____																
ОПВ-0 _____	ОПВ-1 _____	ОПВ-2 _____	ОПВ-3 _____	КПК-2 _____	ОПВ-4 _____	Мебендазол _____																
ВГВ-1 _____	ВГВ-2 _____	ВГВ-3 _____	ВГВ-4 _____	Рота-1 _____	Рота-2 _____																	
<ul style="list-style-type: none"> • Болани эмизиб боқасизми? Ҳа ___ Йўқ ___ Агар эмизиб боқсангиз, кунига неча марта _____ • Болани кечаси эмизасизми? Ҳа ___ Йўқ ___ • Бола бошқа овқат ёки суюқлик оладими? Ҳа ___ Йўқ ___ • Агар олса, нималарни олади? • Кунига неча марта? _____ марта. Болани овқатлантириш учун нимадан фойдаланасиз? _____ • Ҳар сафар қанча овқат берасиз? _____ Болани ким ва қандай қилиб овқатлантиради? _____ • Касаллик вақтида болани овқатлантириш усули ўзгарди? Ҳа ___ Йўқ ___ • Агар ўзгарган бўлса, қандай ўзгарди? <p>БОШҚА ҲАР ҚАНДАЙ МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ ОНАДАН УНИНГ СОҒЛИҒИ ҲАҚИДА СЎРАНГ</p>																						

3- касаллик тарихи: Жамила

Жамила 37 ойлик. Вазни 15,3 кг. Танасининг ҳарорати 38,5°C. Жамиланинг ошқозони оғриб, танаси қизиб тургани ва тошма тошиб, йўталаётгани учун уни амбулаторияга олиб келишган.

Тиббий ходим қизчада умумий хавф белгилари бор-йўқлигини текшириб кўрди. Қизча суюқлик ича олади, ҳар қандай овқат егандан ва суюқлик ичганидан кейин қайт қилиш йўқ, унда шайтонлаш ҳам бўлмаган, у летаргик ҳолатда эмас, хуши ўзида.

Тиббий ходим болада йўтал ёки нафас қийинлиги бор-йўқлигини текшириб кўрди. Ота-оналарининг гапига қараганда, қизча 2 кундан бери йўталади. Тиббий ходим санаб кўриб, боланинг минутига 55 мартадан нафас олаётганини аниқлади. У кўкрак қафасининг ичга тортилишини топгани йўқ. Боланинг нафас олиб, нафас чиқаришида одатдан ташқари бирор товушларни ҳам эшитмади.

Ота-оналари Жамилада диарея йўқ, деб айтишди. Иситма унда 2 кундан бери давом этади. Сўнги 3 ой давомида бу қизчада қизамиқ бўлган эмас. Қизчанинг бўйни бемалол эгилади. Тиббий ходим қизамиққа ишора қиладиган белгилар бор-йўқлигини текшириб кўрди. Тошма боланинг бутун баданига эмас, фақат қўлларига тошган.

Ота-оналарининг гапларига қараганда, Жамилада томоқ ва қулоққа алоқадор муаммолар йўқ.

Тиббий ходим Жамиланинг аҳволини озиқланишнинг бузилиши ва камқонлик бўйича баҳолади. Унда кўринарли даражада озиш йўқ. Боланинг қўл кафтлари оқарган эмас. Оёқларининг панжасида шишлар ҳам йўқ. Тиббий ходим боланинг вазни ёшига тўғри келиш-келмаслигини текшириб кўрди.

Жамила ВГВ 1, ВГВ 2, ВГВ 3, ВГВ 4 вакциналарини, БЦЖ, ОПВ 0, ОПВ 1, ОПВ 2, ОПВ 3, РОТА 1,2, АКДС 1, АКДС 2, АКДС 3 ва ХИБ 1, ХИБ 2, ХИБ 3 вакциналарини олган.

2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН КАСАЛ БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Оғирлиги _____ кг Танасининг ҳарорати _____ °С
 СЎРАБ КЎРИНГ: Болада қандай муаммолар бор _____ Биринчи ташриф _____ Такрорий ташриф _____
БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг) **ТАСНИФЛАНГ**

<p>ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ ЁКИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮКЛИКДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ • ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ ХУШСИЗ 	<p>Умумий хавф белгилари борми? Ҳа ___ Йўқ ___ Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>																					
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ?</p> <p>Қачондан буён _____ кун</p>	<p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига _____ та. Нафас тезлашганми? • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми? 																					
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? _____ кун • Ахлатида қон борми? 	<p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Умумий аҳолига қаранг. Бола: <ul style="list-style-type: none"> -Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? -Безовта ёки бетоқатми? • Изланг, кўзлари киртайганми? • Болага суюқлик таклиф этинг: <ul style="list-style-type: none"> -Ича олмайди ёки ёмон ичадими? -Ютокиб ичадими, чанқокми? • Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг. Тери бурмалари: <ul style="list-style-type: none"> -Жуда секин (2 секунддан ортик) текисланади -Секин (2 секундгача) текисланади 																					
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезда иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°С ва юқори ёки бадани иссиқ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? _____ кун • 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар куни кузатиладими? • Охириги 3 ой давомида бола қизамиқ билан касалланганми? <p>Агар болада қизамиқ бор ёки у охириги 3 ой давомида қизамиқ билан касалланган бўлса:</p>	<p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг. • Иситманинг бошқа мумкин бўлган сабабларини изланг • ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг: <ul style="list-style-type: none"> • Ялпи тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, томоқ ёки кўзларнинг қизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглашганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми? 																					
<p>БОЛАНИНГ ЁШИ 18 ОЙЛИКДАН КАТТА БЎЛСА, ТОМОҒИДА МУАММОЛАР ИЗЛАНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бола томоғи оғриб, ича олмайди? 	<ul style="list-style-type: none"> • Томоғи қизарганми? • Томоғида йиринг борми? • Бўйин лимфа тугунлари катталашганми? 																					
<p>БОЛАДА ҚУЛОҚЛАРИ БИЛАН БОҒЛИҚ МУАММОЛАР БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қулоқда оғриқ борми? • Қулоқдан йиринг оқадими? • Агар оқса, қачондан буён? _____ кун 	<ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, қулоқдан оқаётган йиринг борми? • Пайпаслаб кўринг, қулоқ орқасида оғриқли шиш борми? 																					
<p>СЎНГРА ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ВА КАМҚОНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Кўринг, кўзга ташланадиган оғир озгинлик белгилари борми? • Кўринг, қўл қафтлари оқлиги борми? Унинг даражаси: Яққолми? Ўртачами? • Қараб кўринг, иккала оёқ панжасида шиш борми? • Вазнининг ёшга мослигини аниқланг Кам _____ Кам эмас _____ 																					
<p>БОЛАНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ ТЕКШИРИНГ</p> <p>Бугун эмланиши керак вакциналар тагини чизиб кўйинг</p> <table border="1"> <tr> <td>БЦЖ _____</td> <td>АКДС+НІВ-1 _____</td> <td>АКДС+НІВ-2 _____</td> <td>АКДС+НІВ-3 _____</td> <td>КПК-1 _____</td> <td>АКДС-4 _____</td> <td>Витамин А _____</td> </tr> <tr> <td>ОПВ-0 _____</td> <td>ОПВ-1 _____</td> <td>ОПВ-2 _____</td> <td>ОПВ-3 _____</td> <td>КПК-2 _____</td> <td>ОПВ-4 _____</td> <td>Мебендазол _____</td> </tr> <tr> <td>ВГВ-1 _____</td> <td>ВГВ-2 _____</td> <td>ВГВ-3 _____</td> <td>ВГВ-4 _____</td> <td>Рота-1 _____</td> <td>Рота-2 _____</td> <td></td> </tr> </table>	БЦЖ _____	АКДС+НІВ-1 _____	АКДС+НІВ-2 _____	АКДС+НІВ-3 _____	КПК-1 _____	АКДС-4 _____	Витамин А _____	ОПВ-0 _____	ОПВ-1 _____	ОПВ-2 _____	ОПВ-3 _____	КПК-2 _____	ОПВ-4 _____	Мебендазол _____	ВГВ-1 _____	ВГВ-2 _____	ВГВ-3 _____	ВГВ-4 _____	Рота-1 _____	Рота-2 _____		<p>Эмлаш учун яна келиш керак:</p> <p>(куни, ойи)</p>
БЦЖ _____	АКДС+НІВ-1 _____	АКДС+НІВ-2 _____	АКДС+НІВ-3 _____	КПК-1 _____	АКДС-4 _____	Витамин А _____																
ОПВ-0 _____	ОПВ-1 _____	ОПВ-2 _____	ОПВ-3 _____	КПК-2 _____	ОПВ-4 _____	Мебендазол _____																
ВГВ-1 _____	ВГВ-2 _____	ВГВ-3 _____	ВГВ-4 _____	Рота-1 _____	Рота-2 _____																	
<ul style="list-style-type: none"> • Болани эмизиб боқасизми? Ҳа ___ Йўқ ___ Агар эмизиб боқсангиз, кунига неча марта _____ • Болани кечаси эмизасизми? Ҳа ___ Йўқ ___ • Бола бошқа овқат ёки суюқлик оладими? Ҳа ___ Йўқ ___ • Агар олса, нималарни олади? • Кунига неча марта? _____ марта. Болани овқатлантириш учун нимадан фойдаланасиз? _____ • Ҳар сафар қанча овқат берасиз? _____ Болани ким ва қандай қилиб овқатлантиради? _____ • Касаллик вақтида болани овқатлантириш усули ўзгарди? Ҳа ___ Йўқ ___ • Агар ўзгарган бўлса, қандай ўзгарди? 																						

БОШҚА ҲАР ҚАНДАЙ МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ
ОНАДАН УНИНГ СОҒЛИҒИ ҲАҚИДА СЎРАНГ

4- касаллик тарихи: Ширин

Ширин 6 ойлик. вазни 5 кг. Танасининг ҳарорати 37°C. Ширин йўталиб тургани учун онаси уни амбулаторияга олиб келган. Шириннинг жуда озғин бўлиб кўриниши ҳам онасини хавотир қилади.

Тиббий ходим болада ҳеч қандай умумий хавф белгиларини топмади. Тиббий ходим боладаги йўталга баҳо бериб чиқди. Онасининг сўзларига қараганда, Ширинда йўтал 4 кундан бери давом этиб келади. Тиббий ходим санаб кўриб, Шириннинг минутига 52 мартадан нафас олаётганини аниқлади. Болада кўкрак қафасининг ичга тортилиши ва тинч ҳолатда сезиладиган стридор йўқ. Бу қизчада астмоид нафас ҳам йўқ.

Ширинда диарея ва иситма йўқ. Онасининг сўзларига қараганда, қизчада қулоққа алоқадор муаммолар йўқ.

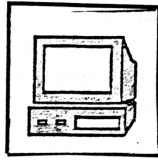
Тиббий ходим болада кўзга кўринадиган оғир озғинлик белгиларини топди. Боланинг қўл кафтлари оқарган эмас. Оёқларининг панжаларида шишлар ҳам йўқ. Тиббий ходим боланинг вазни ёшига тўғри келиш-келмаслигини аниқлади.

Бу қизча ВГВ 1, ВГВ 2, БЦЖ, ОПВ 0, ОПВ 1, РОТА 1 ва АКСД 1, ХИБ 1 вакциналарини олган.

2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН КАСАЛ БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Оғирлиги _____ кг Танасининг ҳарорати _____ °С
 СЎРАБ КЎРИНГ: Болада қандай муаммолар бор _____ Биринчи ташриф _____ Такрорий ташриф _____
БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг) **ТАСНИФЛАНГ**

<p>ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ ЁКИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮКЛИКДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ • ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ ХУШСИЗ 	<p>Умумий хавф белгилари борми? Ҳа ___ Йўқ ___ Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>																					
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён _____ кун 	<p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига _____ та. Нафас тезлашганми? • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми? 																					
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? _____ кун • Ахлатида қон борми? 	<p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Умумий аҳолига қаранг. Бола: <ul style="list-style-type: none"> -Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? -Безовта ёки бетоқатми? • Изланг, кўзлари киртайганми? • Болага суюқлик таклиф этинг: <ul style="list-style-type: none"> -Ича олмайди ёки ёмон ичадими? -Ютокиб ичадими, чанқокми? • Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг. Тери бурмалари: <ul style="list-style-type: none"> -Жуда секин (2 секунддан ортик) текисланади -Секин (2 секундгача) текисланади 																					
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезда иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°С ва юқори ёки бадани иссиқ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? _____ кун • 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар куни кузатиладими? • Охириги 3 ой давомида бола қизамиқ билан касалланганми? <p>Агар болада қизамиқ бор ёки у охириги 3 ой давомида қизамиқ билан касалланган бўлса:</p>	<p>Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг. • Иситманинг бошқа мумкин бўлган сабабларини изланг • ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг: <ul style="list-style-type: none"> • Ялпи тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, томоқ ёки кўзларнинг қизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглашганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми? 																					
<p>БОЛАНИНГ ЁШИ 18 ОЙЛИКДАН КАТТА БЎЛСА, ТОМОҒИДА МУАММОЛАР ИЗЛАНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бола томоғи оғриб, ича олмайди? 	<ul style="list-style-type: none"> • Томоғи қизарганми? • Томоғида йиринг борми? • Бўйин лимфа тугунлари катталашганми? 																					
<p>БОЛАДА ҚУЛОҚЛАРИ БИЛАН БОҒЛИҚ МУАММОЛАР БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қулоқда оғриқ борми? • Қулоқдан йиринг оқадими? • Агар окса, қачондан буён? _____ кун 	<ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, қулоқдан оқаётган йиринг борми? • Пайпаслаб кўринг, қулоқ орқасида оғриқли шиш борми? 																					
<p>СЎНГРА ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ВА КАМҚОНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Кўринг, кўзга ташланадиган оғир озгинлик белгилари борми? • Кўринг, қўл қафтлари оқлиги борми? Унинг даражаси: Яққолми? Ўртачами? • Қараб кўринг, иккала оёқ панжасида шиш борми? • Вазнининг ёшга мослигини аниқланг Кам _____ Кам эмас _____ 																					
<p>БОЛАНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ ТЕКШИРИНГ Бугун эмланиши керак вакциналар тагини чизиб кўйинг</p> <table border="1"> <tr> <td>БЦЖ _____</td> <td>АКДС+НІВ-1 _____</td> <td>АКДС+НІВ-2 _____</td> <td>АКДС+НІВ-3 _____</td> <td>КПК-1 _____</td> <td>АКДС-4 _____</td> <td>Витамин А _____</td> </tr> <tr> <td>ОПВ-0 _____</td> <td>ОПВ-1 _____</td> <td>ОПВ-2 _____</td> <td>ОПВ-3 _____</td> <td>КПК-2 _____</td> <td>ОПВ-4 _____</td> <td>Мебендазол _____</td> </tr> <tr> <td>ВГВ-1 _____</td> <td>ВГВ-2 _____</td> <td>ВГВ-3 _____</td> <td>ВГВ-4 _____</td> <td>Рота-1 _____</td> <td>Рота-2 _____</td> <td></td> </tr> </table>	БЦЖ _____	АКДС+НІВ-1 _____	АКДС+НІВ-2 _____	АКДС+НІВ-3 _____	КПК-1 _____	АКДС-4 _____	Витамин А _____	ОПВ-0 _____	ОПВ-1 _____	ОПВ-2 _____	ОПВ-3 _____	КПК-2 _____	ОПВ-4 _____	Мебендазол _____	ВГВ-1 _____	ВГВ-2 _____	ВГВ-3 _____	ВГВ-4 _____	Рота-1 _____	Рота-2 _____		<p>Эмлаш учун яна келиш керак:</p> <p>(куни, ойи)</p>
БЦЖ _____	АКДС+НІВ-1 _____	АКДС+НІВ-2 _____	АКДС+НІВ-3 _____	КПК-1 _____	АКДС-4 _____	Витамин А _____																
ОПВ-0 _____	ОПВ-1 _____	ОПВ-2 _____	ОПВ-3 _____	КПК-2 _____	ОПВ-4 _____	Мебендазол _____																
ВГВ-1 _____	ВГВ-2 _____	ВГВ-3 _____	ВГВ-4 _____	Рота-1 _____	Рота-2 _____																	
<ul style="list-style-type: none"> • Болани эмизиб боқасизми? Ҳа ___ Йўқ ___ Агар эмизиб боқсангиз, кунига неча марта _____ • Болани кечаси эмизасизми? Ҳа ___ Йўқ ___ • Бола бошқа овқат ёки суюқлик оладими? Ҳа ___ Йўқ ___ • Агар олса, нималарни олади? • Кунига неча марта? _____ марта. Болани овқатлантириш учун нимадан фойдаланасиз? _____ • Ҳар сафар қанча овқат берасиз? _____ Болани ким ва қандай қилиб овқатлантиради? _____ • Касаллик вақтида болани овқатлантириш усули ўзгарди? Ҳа ___ Йўқ ___ • Агар ўзгарган бўлса, қандай ўзгарди? <p>БОШҚА ҲАР ҚАНДАЙ МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ ОНАДАН УНИНГ СОҒЛИҒИ ҲАҚИДА СЎРАНГ</p>																						

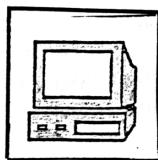
МАШҚ Ф

Бу видео машқда қулоққа алоқадор муаммолари бўлган боланинг аҳволини қай тариқа баҳолаш ва озиқланишнинг бузилиши ва камқонлик белгилари бор-йўқлигини қандай текшириб чиқиш кераклиги кўрсатиб берилади. Сизга касаллик тарихи мисол қилиб кўрсатилади. Боладаги белгиларни ёзиб олинг ва уларни кейинги бетда келтирилган Ёзув Шаклида таснифланг.

МАШҚ Ф. 1- Касаллик Тарихига Видео Мисол
2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН КАСАЛ БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Оғирлиги _____ кг Танасининг ҳарорати _____ °С
СЎРАБ КЎРИНГ: Болада қандай муаммолар бор _____ Биринчи ташриф _____ Такрорий ташриф _____
БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг) **ТАСНИФЛАНГ**

<p>ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ ЁКИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮКЛИКДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ • ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ ХУШСИЗ 	<p>Умумий хавф белгилари борми? Ҳа ___ Йўқ ___ Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг</p>																					
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён _____ кун 	<p style="text-align: center;">Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига _____ та. Нафас тезлашганми? • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми? 																					
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? _____ кун • Ахлатида қон борми? 	<p style="text-align: center;">Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Умумий аҳолига қаранг. Бола: <ul style="list-style-type: none"> -Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? -Безовта ёки бетоқатми? • Изланг, кўзлари киртайганми? • Болага суюқлик таклиф этинг: <ul style="list-style-type: none"> -Ича олмайди ёки ёмон ичадими? -Ютокиб ичадими, чанқокми? • Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг. Тери бурмалари: <ul style="list-style-type: none"> -Жуда секин (2 секунддан ортик) текисланади -Секин (2 секундгача) текисланади 																					
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезда иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°С ва юқори ёки бадани иссиқ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? _____ кун • 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар куни кузатиладими? • Охириги 3 ой давомида бола кизамиқ билан касалланганми? 	<p style="text-align: center;">Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг. • Иситманинг бошқа мумкин бўлган сабабларини изланг • ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг: <ul style="list-style-type: none"> • Ялпи тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, томоқ ёки кўзларнинг кизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. <p>Агар болада кизамиқ бор ёки у охириги 3 ой давомида кизамиқ билан касалланган бўлса:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглашганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми? 																					
<p>БОЛАНИНГ ЁШИ 18 ОЙЛИКДАН КАТТА БЎЛСА, ТОМОҒИДА МУАММОЛАР ИЗЛАНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бола томоғи оғриб, ича олмайди? 	<ul style="list-style-type: none"> • Томоғи кизарганми? • Томоғида йиринг борми? • Бўйин лимфа тугунлари катталашганми? 																					
<p>БОЛАДА ҚУЛОҚЛАРИ БИЛАН БОҒЛИҚ МУАММОЛАР БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кулоқда оғриқ борми? • Кулоқдан йиринг оқадими? • Агар окса, қачондан буён? _____ кун 	<ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, кулоқдан оқаётган йиринг борми? • Пайпаслаб кўринг, кулоқ орқасида оғриқли шиш борми? 																					
<p>СЎНГРА ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ВА КАМҚОНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кўринг, кўзга ташланадиган оғир озгинлик белгилари борми? • Кўринг, кўл қафтлари оқлиги борми? Унинг даражаси: Яққолми? Ўртачами? • Қараб кўринг, иккала оёқ панжасида шиш борми? • Вазнининг ёшга мослигини аниқланг Кам _____ Кам эмас _____ 																						
<p>БОЛАНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ ТЕКШИРИНГ Бугун эмланиши керак вакциналар тагини чизиб кўйинг</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse; text-align: center;"> <tr> <td>БЦЖ _____</td> <td>АКДС+НІВ-1 _____</td> <td>АКДС+НІВ-2 _____</td> <td>АКДС+НІВ-3 _____</td> <td>КПК-1 _____</td> <td>АКДС-4 _____</td> <td>Витамин А _____</td> </tr> <tr> <td>ОПВ-0 _____</td> <td>ОПВ-1 _____</td> <td>ОПВ-2 _____</td> <td>ОПВ-3 _____</td> <td>КПК-2 _____</td> <td>ОПВ-4 _____</td> <td>Мебендазол _____</td> </tr> <tr> <td>ВГВ-1 _____</td> <td>ВГВ-2 _____</td> <td>ВГВ-3 _____</td> <td>ВГВ-4 _____</td> <td>Рота-1 _____</td> <td>Рота-2 _____</td> <td></td> </tr> </table>		БЦЖ _____	АКДС+НІВ-1 _____	АКДС+НІВ-2 _____	АКДС+НІВ-3 _____	КПК-1 _____	АКДС-4 _____	Витамин А _____	ОПВ-0 _____	ОПВ-1 _____	ОПВ-2 _____	ОПВ-3 _____	КПК-2 _____	ОПВ-4 _____	Мебендазол _____	ВГВ-1 _____	ВГВ-2 _____	ВГВ-3 _____	ВГВ-4 _____	Рота-1 _____	Рота-2 _____	
БЦЖ _____	АКДС+НІВ-1 _____	АКДС+НІВ-2 _____	АКДС+НІВ-3 _____	КПК-1 _____	АКДС-4 _____	Витамин А _____																
ОПВ-0 _____	ОПВ-1 _____	ОПВ-2 _____	ОПВ-3 _____	КПК-2 _____	ОПВ-4 _____	Мебендазол _____																
ВГВ-1 _____	ВГВ-2 _____	ВГВ-3 _____	ВГВ-4 _____	Рота-1 _____	Рота-2 _____																	
<ul style="list-style-type: none"> • Болани эмизиб боқасизми? Ҳа ___ Йўқ ___ Агар эмизиб боқсангиз, кунига неча марта _____ • Болани кечаси эмизасизми? Ҳа ___ Йўқ ___ • Бола бошқа овқат ёки суюқлик оладими? Ҳа ___ Йўқ ___ • Агар олса, нималарни олади? 																						
<p>Кунига неча марта? _____ марта. Болани овқатлантириш учун нимадан фойдаланасиз? _____ Ҳар сафар қанча овқат берасиз? _____ Болани ким ва қандай қилиб овқатлантиради? _____ Касаллик вақтида болани овқатлантириш усули ўзгарди? Ҳа ___ Йўқ ___ Агар ўзгарган бўлса, қандай ўзгарди?</p>																						
<p>БОШҚА ҲАР ҚАНДАЙ МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ ОНАДАН УНИНГ СОҒЛИҒИ ҲАҚИДА СЎРАНГ</p>																						

МАШҚ Қ

Мазкур видео машқда Сизга иккита касаллик тарихи кўрсатилади. Боладаги белгиларни ёзиб олиб, кейинги бетларда келтирилган Ёзув Шаклида таснифланг.

МАШҚ Қ. 1- Касаллик Тарихининг Видео Обзори
2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН КАСАЛ БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Оғирлиги _____ кг Танасининг ҳарорати _____ °С
 СЎРАБ КЎРИНГ: Болада қандай муаммолар бор _____ Биринчи ташриф _____ Такрорий ташриф _____
БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг) **ТАСНИФЛАНГ**

<p>ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ ЁКИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮКЛИКДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ • ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ ХУШСИЗ 	Умумий хавф белгилари борми? Ҳа _____ Йўқ _____ Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг																						
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён _____ кун 	<p style="text-align: center;">Ҳа _____ Йўқ _____</p> <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига _____ та. Нафас тезлашганми? • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми? 																						
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? _____ кун • Ахлатида қон борми? 	<p style="text-align: center;">Ҳа _____ Йўқ _____</p> <ul style="list-style-type: none"> • Умумий аҳолига қаранг. Бола: <ul style="list-style-type: none"> -Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? -Безовта ёки бетоқатми? • Изланг, кўзлари киртайганми? • Болага суюқлик таклиф этинг: <ul style="list-style-type: none"> -Ича олмайди ёки ёмон ичадими? -Ютокиб ичадими, чанқокми? • Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг. Тери бурмалари: <ul style="list-style-type: none"> -Жуда секин (2 секунддан ортик) текисланади -Секин (2 секундгача) текисланади 																						
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезда иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°С ва юқори ёки бадани иссиқ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? _____ кун • 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар куни кузатиладими? • Охириги 3 ой давомида бола кизамиқ билан касалланганми? 	<p style="text-align: center;">Ҳа _____ Йўқ _____</p> <ul style="list-style-type: none"> • Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг. • Иситманинг бошқа мумкин бўлган сабабларини изланг • ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг: <ul style="list-style-type: none"> • Ялпи тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, томоқ ёки кўзларнинг кизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. <p>Агар болада кизамиқ бор ёки у охириги 3 ой давомида кизамиқ билан касалланган бўлса:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглашганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми? 																						
<p>БОЛАНИНГ ЁШИ 18 ОЙЛИКДАН КАТТА БЎЛСА, ТОМОҒИДА МУАММОЛАР ИЗЛАНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бола томоғи оғриб, ича олмайди? 	<ul style="list-style-type: none"> • Томоғи кизарганми? • Томоғида йиринг борми? • Бўйин лимфа тугунлари катталашганми? 																						
<p>БОЛАДА ҚУЛОҚЛАРИ БИЛАН БОҒЛИҚ МУАММОЛАР БОРМИ? Ҳа _____ Йўқ _____</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кулоқда оғриқ борми? • Кулоқдан йиринг оқадими? • Агар окса, қачондан буён? _____ кун 	<ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, кулоқдан оқаётган йиринг борми? • Пайпаслаб кўринг, кулоқ орқасида оғриқли шиш борми? 																						
<p>СЎНГРА ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ВА КАМҚОНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кўринг, кўзга ташланадиган оғир озгинлик белгилари борми? • Кўринг, кўл қафтлари оқлиги борми? Унинг даражаси: Яққолми? Ўртачами? • Қараб кўринг, иккала оёқ панжасида шиш борми? • Вазнининг ёшга мослигини аниқланг Кам _____ Кам эмас _____ 																							
<p>БОЛАНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ ТЕКШИРИНГ</p> <p>Бугун эмланиши керак вакциналар тагини чизиб кўйинг</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse; text-align: center;"> <tr> <td>БЦЖ _____</td> <td>АКДС+НІВ-1 _____</td> <td>АКДС+НІВ-2 _____</td> <td>АКДС+НІВ-3 _____</td> <td>КПК-1 _____</td> <td>АКДС-4 _____</td> <td>Витамин А _____</td> </tr> <tr> <td>ОПВ-0 _____</td> <td>ОПВ-1 _____</td> <td>ОПВ-2 _____</td> <td>ОПВ-3 _____</td> <td>КПК-2 _____</td> <td>ОПВ-4 _____</td> <td>Мебендазол _____</td> </tr> <tr> <td>ВГВ-1 _____</td> <td>ВГВ-2 _____</td> <td>ВГВ-3 _____</td> <td>ВГВ-4 _____</td> <td>Рота-1 _____</td> <td>Рота-2 _____</td> <td></td> </tr> </table>		БЦЖ _____	АКДС+НІВ-1 _____	АКДС+НІВ-2 _____	АКДС+НІВ-3 _____	КПК-1 _____	АКДС-4 _____	Витамин А _____	ОПВ-0 _____	ОПВ-1 _____	ОПВ-2 _____	ОПВ-3 _____	КПК-2 _____	ОПВ-4 _____	Мебендазол _____	ВГВ-1 _____	ВГВ-2 _____	ВГВ-3 _____	ВГВ-4 _____	Рота-1 _____	Рота-2 _____		Эмлаш учун яна келиш керак: <p style="text-align: center;">(куни, ойн)</p>
БЦЖ _____	АКДС+НІВ-1 _____	АКДС+НІВ-2 _____	АКДС+НІВ-3 _____	КПК-1 _____	АКДС-4 _____	Витамин А _____																	
ОПВ-0 _____	ОПВ-1 _____	ОПВ-2 _____	ОПВ-3 _____	КПК-2 _____	ОПВ-4 _____	Мебендазол _____																	
ВГВ-1 _____	ВГВ-2 _____	ВГВ-3 _____	ВГВ-4 _____	Рота-1 _____	Рота-2 _____																		
<ul style="list-style-type: none"> • Болани эмизиб боқасизми? Ҳа _____ Йўқ _____ Агар эмизиб боқсангиз, кунига неча марта _____ • Болани кечаси эмизасизми? Ҳа _____ Йўқ _____ • Бола бошқа овқат ёки суюқлик оладими? Ҳа _____ Йўқ _____ • Агар олса, нималарни олади? 																							
<p>Кунига неча марта? _____ марта. Болани овқатлантириш учун нимадан фойдаланасиз? _____</p> <p>Ҳар сафар қанча овқат берасиз? _____ Болани ким ва қандай қилиб овқатлантиради? _____</p> <p>Касаллик вақтида болани овқатлантириш усули ўзгарди? Ҳа _____ Йўқ _____</p> <p>Агар ўзгарган бўлса, қандай ўзгарди?</p>																							
<p>БОШҚА ҲАР ҚАНДАЙ МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ ОНАДАН УНИНГ СОҒЛИҒИ ҲАҚИДА СЎРАНГ</p>																							

МАШҚ Қ. 2- Касаллик Тарихининг Видео Обзори
2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН КАСАЛ БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Оғирлиги _____ кг Танасининг ҳарорати _____ °С
 СЎРАБ КЎРИНГ: Болада қандай муаммолар бор _____ Биринчи ташриф _____ Такрорий ташриф _____
БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг) **ТАСНИФЛАНГ**

<p>ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ ЁКИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮКЛИКДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ • ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ ХУШСИЗ 	Умумий хавф белгилари борми? Ҳа ___ Йўқ ___ Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг																						
<p>ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён _____ кун 	<p style="text-align: center;">Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига _____ та. Нафас тезлашганми? • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми? 																						
<p>БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? _____ кун • Ахлатида қон борми? 	<p style="text-align: center;">Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Умумий аҳолига қаранг. Бола: <ul style="list-style-type: none"> -Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? -Безовта ёки бетоқатми? • Изланг, кўзлари киртайганми? • Болага суюқлик таклиф этинг: <ul style="list-style-type: none"> -Ича олмайди ёки ёмон ичадими? -Ютокиб ичадими, чанқокми? • Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг. Тери бурмалари: <ul style="list-style-type: none"> -Жуда секин (2 секунддан ортик) текисланади -Секин (2 секундгача) текисланади 																						
<p>БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезда иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°С ва юқори ёки бадани иссиқ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? _____ кун • 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар куни кузатиладими? • Охириги 3 ой давомида бола кизамиқ билан касалланганми? 	<p style="text-align: center;">Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг. • Иситманинг бошқа мумкин бўлган сабабларини изланг • ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг: <ul style="list-style-type: none"> • Ялпи тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, томоқ ёки кўзларнинг кизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. 																						
<p>Агар болада кизамиқ бор ёки у охириги 3 ой давомида кизамиқ билан касалланган бўлса:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглашганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми? 																						
<p>БОЛАНИНГ ЁШИ 18 ОЙЛИКДАН КАТТА БЎЛСА, ТОМОҒИДА МУАММОЛАР ИЗЛАНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бола томоғи оғриб, ича олмайди? 	<ul style="list-style-type: none"> • Томоғи кизарганми? • Томоғида йиринг борми? • Бўйин лимфа тугунлари катталашганми? 																						
<p>БОЛАДА ҚУЛОҚЛАРИ БИЛАН БОҒЛИҚ МУАММОЛАР БОРМИ? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кулоқда оғриқ борми? • Кулоқдан йиринг оқадими? • Агар окса, қачондан буён? _____ кун 	<ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, кулоқдан оқаётган йиринг борми? • Пайпаслаб кўринг, кулоқ орқасида оғриқли шиш борми? 																						
<p>СЎНГРА ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ВА КАМҚОНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИНГ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кўринг, кўзга ташланадиган оғир озгинлик белгилари борми? • Кўринг, кўл қафтлари оқлиги борми? Унинг даражаси: Яққолми? Ўртачами? • Қараб кўринг, иккала оёқ панжасида шиш борми? • Вазнининг ёшга мослигини аниқланг Кам _____ Кам эмас _____ 																							
<p>БОЛАНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ ТЕКШИРИНГ Бугун эмланиши керак вакциналар тагини чизиб кўйинг</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse; text-align: center;"> <tr> <td>БЦЖ _____</td> <td>АКДС+НІВ-1 _____</td> <td>АКДС+НІВ-2 _____</td> <td>АКДС+НІВ-3 _____</td> <td>КПК-1 _____</td> <td>АКДС-4 _____</td> <td>Витамин А _____</td> </tr> <tr> <td>ОПВ-0 _____</td> <td>ОПВ-1 _____</td> <td>ОПВ-2 _____</td> <td>ОПВ-3 _____</td> <td>КПК-2 _____</td> <td>ОПВ-4 _____</td> <td>Мебендазол _____</td> </tr> <tr> <td>ВГВ-1 _____</td> <td>ВГВ-2 _____</td> <td>ВГВ-3 _____</td> <td>ВГВ-4 _____</td> <td>Рота-1 _____</td> <td>Рота-2 _____</td> <td></td> </tr> </table>		БЦЖ _____	АКДС+НІВ-1 _____	АКДС+НІВ-2 _____	АКДС+НІВ-3 _____	КПК-1 _____	АКДС-4 _____	Витамин А _____	ОПВ-0 _____	ОПВ-1 _____	ОПВ-2 _____	ОПВ-3 _____	КПК-2 _____	ОПВ-4 _____	Мебендазол _____	ВГВ-1 _____	ВГВ-2 _____	ВГВ-3 _____	ВГВ-4 _____	Рота-1 _____	Рота-2 _____		Эмлаш учун яна келиш керак: <p style="text-align: center;">(куни, ойи)</p>
БЦЖ _____	АКДС+НІВ-1 _____	АКДС+НІВ-2 _____	АКДС+НІВ-3 _____	КПК-1 _____	АКДС-4 _____	Витамин А _____																	
ОПВ-0 _____	ОПВ-1 _____	ОПВ-2 _____	ОПВ-3 _____	КПК-2 _____	ОПВ-4 _____	Мебендазол _____																	
ВГВ-1 _____	ВГВ-2 _____	ВГВ-3 _____	ВГВ-4 _____	Рота-1 _____	Рота-2 _____																		
<ul style="list-style-type: none"> • Болани эмизиб боқасизми? Ҳа ___ Йўқ ___ Агар эмизиб боқсангиз, кунига неча марта _____ • Болани кечаси эмизасизми? Ҳа ___ Йўқ ___ • Бола бошқа овқат ёки суюқлик оладими? Ҳа ___ Йўқ ___ • Агар олса, нималарни олади? 																							
<p>Кунига неча марта? _____ марта. Болани овқатлантириш учун нимадан фойдаланасиз? _____</p> <p>Ҳар сафар қанча овқат берасиз? _____ Болани ким ва қандай қилиб овқатлантиради? _____</p> <p>Касаллик вақтида болани овқатлантириш усули ўзгарди? Ҳа ___ Йўқ ___</p> <p>Агар ўзгарган бўлса, қандай ўзгарди?</p>																							
<p>БОШҚА ҲАР ҚАНДАЙ МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ ОНАДАН УНИНГ СОҒЛИҒИ ҲАҚИДА СЎРАНГ</p>																							

ИЛОВА

2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН КАСАЛ БОЛАНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Оғирлиги _____ кг Танасининг ҳарорати _____ °С
 СЎРАБ КЎРИНГ: Болада қандай муаммолар бор _____ Биринчи ташриф _____ Такрорий ташриф _____
БАҲОЛАНГ (бор симптомларни айланага олинг) **ТАСНИФЛАНГ**

ТЕКШИРИБ КЎРИНГ, УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ? <ul style="list-style-type: none"> • ИЧА ОЛМАЙДИ ЁКИ ЭМА ОЛМАЙДИ • ҲАР ҚАНДАЙ ОВҚАТ ЁКИ СУЮҚЛИКДАН СЎНГ ҚАЙТ ҚИЛАДИ • ШАЙТОНЛАШ • ЛЕТАРГИК ҲОЛАТДА ЁКИ ХУШСИЗ 	Умумий хавф белгилари борми? Ҳа _____ Йўқ _____ Касалликни таснифлашда умумий хавф белгилари бор ёки йўқлигини эътиборга олишни унутманг																					
ЙЎТАЛ ЁКИ НАФАС ҚИЙИНЛИГИ БОРМИ? <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён _____ кун 	Ҳа _____ Йўқ _____ <ul style="list-style-type: none"> • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига _____ та. Нафас тезлашганми? • Кўкрак кафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? • Агар астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми? 																					
БОЛАДА ДИАРЕЯ БОРМИ? <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? _____ кун • Ахлатида қон борми? 	Ҳа _____ Йўқ _____ <ul style="list-style-type: none"> • Умумий аҳволига қаранг. Бола: <ul style="list-style-type: none"> -Летаргик ҳолатда ёки хушсизми? -Безовта ёки бетоқатми? • Изланг, кўзлари киртайганми? • Болага суюқлик таклиф этинг: <ul style="list-style-type: none"> -Ича олмайди ёки ёмон ичадими? -Ютоқиб ичадими, чанқоқми? • Қорнида тери бурмалари реакциясини текшириб кўринг. Тери бурмалари: <ul style="list-style-type: none"> -Жуда секин (2 секунддан ортик) текисланади -Секин (2 секундгача) текисланади 																					
БОЛАДА ИСИТМА БОРМИ? (анамнезда иссиғи бор ёки ҳарорати 37,5°C ва юқори ёки бадани иссиқ) <ul style="list-style-type: none"> • Қачондан буён? _____ кун • 7 кун ва ундан кўп бўлса, иситма ҳар куни кузатиладими? • Охириги 3 ой давомида бола кизамик билан касалланганми? 	Ҳа _____ Йўқ _____ <ul style="list-style-type: none"> • Энса мускулларини кўздан кечиринг ва ригидлигини аниқланг. • Иситманинг бошқа мумкин бўлган сабабларини изланг • ҚИЗАМИҚ белгиларини изланг: <ul style="list-style-type: none"> • Ялли тошма ва • Мана бу белгиларнинг бири: йўтал, томоқ ёки кўзларнинг қизаргани бор-йўқлигини излаб кўринг. 																					
Агар болада кизамиқ бор ёки у охириги 3 ой давомида кизамиқ билан касалланган бўлса:	<ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Қараб кўринг, кўзлар йиринглашганми? • Қараб кўринг, кўз шох пардаси хиралашганми? 																					
БОЛАНИНГ ЁШИ 18 ОЙЛИКДАН КАТТА БЎЛСА, ТОМОҒИДА МУАММОЛАР ИЗЛАНГ <ul style="list-style-type: none"> • Бола томоғи оғриб, ича олмайди? 	<ul style="list-style-type: none"> • Томоғи қизарганми? • Томоғида йиринг борми? • Бўйин лимфа тугунлари катталашганми? 																					
БОЛАДА ҚУЛОҚЛАРИ БИЛАН БОҒЛИҚ МУАММОЛАР БОРМИ? Ҳа _____ Йўқ _____ <ul style="list-style-type: none"> • Қулоқда оғриқ борми? • Қулоқдан йиринг оқадими? • Агар оқса, қачондан буён? _____ кун 	<ul style="list-style-type: none"> • Қараб кўринг, қулоқдан оқаётган йиринг борми? • Пайпаслаб кўринг, қулоқ орқасида оғриқли шиш борми? 																					
СЎНГРА ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ВА КАМҚОНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИНГ <ul style="list-style-type: none"> • Кўринг, кўзга ташланадиган оғир озгинлик белгилари борми? • Кўринг, қўл кафтлари оклиги борми? Унинг даражаси: Яққолми? Ўртачами? • Қараб кўринг, иккала оёқ панжасида шиш борми? • Вазнининг ёшга мослигини аниқланг Кам _____ Кам эмас _____ 																						
БОЛАНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ ТЕКШИРИНГ Бугун эмланиши керак вакциналар тагини чизиб кўйинг <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse; text-align: center;"> <tr> <td>БЦЖ _____</td> <td>АҚДС+НІВ-1 _____</td> <td>АҚДС+НІВ-2 _____</td> <td>АҚДС+НІВ-3 _____</td> <td>КПК-1 _____</td> <td>АҚДС-4 _____</td> <td>Витамин А _____</td> </tr> <tr> <td>ОПВ-0 _____</td> <td>ОПВ-1 _____</td> <td>ОПВ-2 _____</td> <td>ОПВ-3 _____</td> <td>КПК-2 _____</td> <td>ОПВ-4 _____</td> <td>Мebендазол _____</td> </tr> <tr> <td>ВГВ-1 _____</td> <td>ВГВ-2 _____</td> <td>ВГВ-3 _____</td> <td>ВГВ-4 _____</td> <td>Рота-1 _____</td> <td>Рота-2 _____</td> <td></td> </tr> </table>	БЦЖ _____	АҚДС+НІВ-1 _____	АҚДС+НІВ-2 _____	АҚДС+НІВ-3 _____	КПК-1 _____	АҚДС-4 _____	Витамин А _____	ОПВ-0 _____	ОПВ-1 _____	ОПВ-2 _____	ОПВ-3 _____	КПК-2 _____	ОПВ-4 _____	Мebендазол _____	ВГВ-1 _____	ВГВ-2 _____	ВГВ-3 _____	ВГВ-4 _____	Рота-1 _____	Рота-2 _____		Эмлаш учун яна келиш керак: _____ (куни, ойн)
БЦЖ _____	АҚДС+НІВ-1 _____	АҚДС+НІВ-2 _____	АҚДС+НІВ-3 _____	КПК-1 _____	АҚДС-4 _____	Витамин А _____																
ОПВ-0 _____	ОПВ-1 _____	ОПВ-2 _____	ОПВ-3 _____	КПК-2 _____	ОПВ-4 _____	Мebендазол _____																
ВГВ-1 _____	ВГВ-2 _____	ВГВ-3 _____	ВГВ-4 _____	Рота-1 _____	Рота-2 _____																	
<ul style="list-style-type: none"> • Болани эмизиб боқасизми? Ҳа _____ Йўқ _____ Агар эмизиб боқсангиз, қунига неча марта _____ • Болани кечаси эмизасизми? Ҳа _____ Йўқ _____ • Бола бошқа овқат ёки суюқлик оладими? Ҳа _____ Йўқ _____ • Агар олса, нималарни олади? 																						
Қунига неча марта? _____ марта. Болани овқатлантириш учун нимадан фойдаланасиз? _____ Ҳар сафар қанча овқат берасиз? _____ Болани ким ва қандай қилиб овқатлантиради? _____ Касаллик вақтида болани овқатлантириш усули ўзгарди? Ҳа _____ Йўқ _____ Агар ўзгарган бўлса, қандай ўзгарди? _____																						

БОШҚА ҲАР ҚАНДАЙ МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ
ОНАДАН УНИНГ СОҒЛИГИ ҲАҚИДА СЎРАНГ

